

**VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ABD
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

AFET VE ACİL DURUMLARDA ETKİN KRİZ YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Mehmet AKIN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ferit İZCİ

VAN – 2020

KABUL VE ONAY SAYFASI (EK-4)

Mehmet AKIN tarafından hazırlanan "Afet ve Acil Durumlarda Etkin Kriz Yönetimi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.	
Danışman: Prof. Dr. Ferit İZCİ Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Başkan : Prof. Dr. Ferit İZCİ Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye : Doç. Dr. Veysel ERAT Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Bitlis Eren Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Vedat YILMAZ Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Yedek Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yıldız ATMACA Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum	
Tez Savunma Tarihi:	09/01/2020
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların şahıslarına ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü	

ETİK BEYAN SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim. (25.12.2019)

Mehmet AKIN

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet AKIN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ocak, 2020

(AFET VE ACİL DURUMLARDA ETKİN KRİZ YÖNETİMİ)

ÖZET

Kriz, beklenmedik bir durumdan kaynaklanan bir tehdide işaret eder. Bu ise bir toplumun, dolayısıyla kurumların istikrarını tehdit eden bir olay anlamına gelir. Bu tür olayların veya tehditlerin etkili bir şekilde yönetilmesi ve ele alınması süreci “Kriz Yönetimi” olarak bilinmektedir. Krizler farklı tür ve niteliktedir ve farklı müdahale biçimlerini ve yönetimlerini gerektirir. Günümüzde ekonomik, sosyal, siyasi, diplomatik, teknolojik vb. birçok krizle baş etmek durumundayız. Afet ve acil durumlarda etkin kriz yönetimi ise çalışmamızın odak noktasını oluşturmaktadır. Krizler meydana gelmeden önce risk yönetiminin doğru yapılması ve krizlere hazırlıklı olmak çalışmamız açısından önemli bir yer tutmaktadır.

Krizlerin meydana gelmesine sebep olan yönetim süreci temelinin sağlam olmaması, alınan önlemlerin eksikliği ve hatalı tercihler gibi görülen nedenler olsa da esas nedenin çağın gerisinde kalmış uygulamalar olduğu bilinmektedir. Son dönem krizlerin karmaşıklığı, genellikle birçok aktörün katılımını, haliyle başarılı bir sonuç için de etkili bir koordinasyonu gerektirir. Yaşanabilecek pek çok potansiyelin yanında özellikle Türkiye’de doğal afetlerin meydana gelme ihtimalinin fazla olması, geçmişten bugüne farklı tedbirler alınmasının gerekliliğini ortaya koymuştur. Yaşanan afetler birçok insanın hayatını kaybetmesine, önemli hasarlara vb. çeşitli olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Bu da, afetlere karşı farkındalığın ve önlem alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

Kriz dönemi, günlük yaşamın her alanında sürekli olarak yaşanmakta ve bu krizler çoğunlukla ekonomik, psikolojik, sosyal, politik ve doğal afetlerden

kaynaklanmaktadır. Meydana gelen kriz dönemlerinde özellikle afetten kaynaklanan krizlerde halkın genel düzeni bozulmakta; fiziki, ekonomik ve sosyal olarak olumsuz neticeler ortaya çıkaran riskli durumlar oluşmaktadır. Böylesi durumlarda, yönetimler doğru ve hızlı karar vermenin yanı sıra alınan kararları aktif bir şekilde uygulamada oldukça güçlük çekmektedirler. Kriz durumunun yönetilebiliyor olması ve başarılı örneklerinin ortaya çıkışı kriz yönetimine ve kriz iletişimine verilen önemi artırmıştır. Afet ve acil durumlarda etkin bir şekilde baş edebilmek için ise kriz yönetimi, başından itibaren zorunlu tutulmalı ve tüm kilit kurumlar ortak olarak yönlendirilmelidir. Süreçlerin kurulması ve krize müdahaleyi kolaylaştıran ve hızlandıran araçlar kritik öneme sahip olduğu için tek elden yönetim son derece önemli olmaktadır. Etkin kriz yönetimi için ise, kurum ve kuruluşlar içinde planların ve becerilerin güncel olmasını sağlayan esas sorumlu kurumlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmamızda afet ve acil durumlarda etkin kriz yönetiminin anlaşılmasını sağlamak ve işlerliğini geliştirmek için, felaketler henüz gerçekleşmeden risk yönetimi anlayışıyla kaynakların ve sorumlulukların organizasyonu üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda krizlerle başa çıkmada farklı yaklaşım ve uygulamalar hem klasik hem de yeni örneklerle ele alınmakta ve afet ve acil durumlarda nasıl etkin kriz yönetimi yapılabilirliğinin üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler : Afet, Acil Durum, Kriz Yönetimi.

Sayfa Sayısı : XI + 105

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ferit İZCİ

(M.Sc. Thesis)

Mehmet AKIN

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

January, 2020

**(EFFECTIVE CRISIS MANAGEMENT IN DISASTER AND EMERGENCY
SITUATIONS)**

ABSTRACT

The crisis refers to a threat from an unexpected situation. This means an event that threatens the stability of a society, and therefore the institutions. The process of effectively managing and handling such events or threats is known as “Crisis Management”. Crises are of different types and character, and require different forms of response and management. Today, we have to deal with many crises such economic, social, political, diplomatic, technological, etc. Effective crisis management in disasters and emergencies is the focus of our study. Getting the risk management right before the crises occur and being prepared for the crises have an important place in our study.

Although there are reasons such as lack of sturdy management, lack of precautionary measures and wrong choices that cause the crises to occur, it is known that the main reason is the practices that are outmoded. The complexity of recent crises often requires the involvement of many actors, as well as effective coordination for a successful outcome. In addition to many potential might happen, there are so many occurrence of natural disasters in Turkey has revealed the necessity of the different measures taken so far. The disasters experienced have caused many people to lose their lives, serious damage, etc. leads to various negative consequences. That reveals the importance of awareness and taking action against disasters.

The crisis period is constantly experienced in all areas of daily life, and these crises mostly derive from economic, psychological, social, political and natural disasters. In the crisis periods that occur, the general order of the people deteriorates especially in crises caused by disasters; Risky situations that result in physical,

economic and social negative consequences arise. In such cases, besides making correct and fast decisions, administrations have difficulties in implementing the decisions actively. The fact that the crisis situation can be managed and the emergence of successful examples have increased the importance given to crisis management and crisis communication. In order to effectively deal with disasters and emergencies, crisis management must be mandatory from the outset and all key institutions should be jointly directed. Since the tools that facilitate and accelerate the establishment of processes and response to the crisis are critical, one-stop management is extremely important. For effective crisis management, principally responsible institutions are needed to ensure that plans and skills are up-to-date within institutions and organizations.

Our study focused on the organization of resources and responsibilities with a risk management approach before disasters occur, in order to provide an understanding of effective crisis management in disasters and emergencies and to improve its operability. At the same time, different approaches and practices in dealing with crises are handled with both classic and new examples and how effective crisis management can be done in disasters and emergencies will be emphasized.

Key Words : Disaster, Emergency, Crisis Management.

Quantity of Page : XI + 105

Supervisor : Prof. Dr. Ferit İZCİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ	1
Araştırmanın Amacı.....	4
Araştırmanın Önemi.....	6
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. Afet ve Diğer Kavramlar.....	7
1.2. Afetin Genel Özellikleri.....	10
1.3. Afet Çeşitleri	11
1.3.1. Teknolojik Afetler.....	12
1.3.2. İnsan Kaynaklı Afetler	12
1.3.3. Doğal Kaynaklı Afetler.....	14
1.3.3.1. Depremler	14
1.3.3.2. Tsunami	14
1.3.3.3. Sel Baskınları.....	15
1.3.3.4. Heyelan ve Kaya Düşmeleri	15
1.3.3.5. Çığ Düşmeleri	17
1.3.4. Diğer Doğal Afetler	18
1.4. Afetlerin Etkileri	19
1.4.1. Doğrudan Etkiler.....	20
1.4.2. Dolaylı Etkiler.....	20
1.4.2.1. Ekonomik Etkiler	21
1.4.2.2. Çevresel Etkiler.....	22
1.4.2.3. Siyasi Etkiler.....	22
1.4.2.4. Mali Etkiler	23
1.4.2.5. İkincil Etkileri	24
1.5. Toplumların Afetlerden Zarar Görme Riskini Arttıran Nedenler	24

İKİNCİ BÖLÜM	26
2. TÜRKİYE’DE VE DÜNYA’DA AFET YÖNETİMİ UYGULAMALARI	26
2.1. Afet Yönetimi ve Müdahale Mekanizması.....	26
2.2. Afet Yönetiminin Temel İlkeleri	26
2.2.1. Zarar Azaltma.....	27
2.2.2. Hazırlıklı Olma.....	28
2.2.3. Müdahale.....	29
2.2.4. İyileştirme	30
2.2.5. Yeniden İnşa.....	30
2.3. Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma Arasındaki İlişki	31
2.4. Türkiye’de Afet Yönetimi	32
2.5. Ulusal Açıdan Afetler ve Politikalar	33
2.6. Afet Yönetiminin Tarihsel Süreci ve Gelişimi	33
2.6.1. 1944 Öncesi Dönem	34
2.6.2. 1944-1958 Arası Dönem	35
2.6.3. 1958-1999 Arası Dönem	36
2.6.4. 1999 Marmara Depremi Sonrası Dönem.....	36
2.6.4.1. Doğal Afet Sigortaları Kurumu ve Zorunlu Deprem Sigortası	37
2.6.4.2. Yapı Denetim Sistemi	37
2.6.5. Afet Yönetimi Yapılanması	38
2.6.5.1. 5902 Numaralı Kanun Öncesinde Afet Yönetim Yapılanması.....	38
2.6.5.2. 5902 Sayılı Yasa’da Afet Yönetim Yapılanması	44
2.6.5.3. 703 Sayılı KHK Kapsamında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler.....	47
2.7. Ülkelerin Afet Yönetim Şekilleri ve Yapılanmalarındaki Benzerlik ve Farklılıklar	55
2.7.1. ABD’de Afet Yönetimi Mekanizması.....	56
2.7.2. Çin’de Afet Yönetimi Mekanizması	57
2.7.3. Japonya’da Afet Yönetimi Mekanizması	58
2.7.4. Kanada’da Afet Yönetimi Mekanizması	59
2.7.5. İtalya’da Afet Yönetimi Mekanizması	60
2.7.6. Fransa’da Afet Yönetimi Mekanizması	60
2.7.7. Rusya’da Afet Yönetimi Mekanizması	61
2.8. Afet Yönetimi Kapsamında Türkiye’de Kurumsal Yapılanma	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
3. AFET VE ACİL DURUMLARDA ETKİN KRİZ YÖNETİMİ	63
3.1. Afet Kültürü, Afetlerle Yaşamak ve Afet Eğitimi.....	63
3.2. Afetlere Müdahalede STK'ların Rolü ve Gönüllülük Kavramı	64
3.2.1. Türkiye'de Afet Yönetiminde Gönüllülük Kavramı	66
3.2.2. Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi (AYDES).....	67
3.2.3. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)	68
3.3. Kriz ve Özellikleri	69
3.4. Krizlerin Temel Etmenleri.....	72
3.4.1. Doğal Etmenler	72
3.4.2. Ekonomik Etmenler.....	72
3.4.3. Teknolojik Etmenler.....	73
3.4.4. Sosyo Kültürel Etmenler	74
3.5. Etkin Kriz Yönetimi	74
3.6. Kriz Yönetimi ve Özellikleri.....	75
3.7. Kriz Yönetiminde Temel Faaliyet Alanları	76
3.7.1. Kriz Öncesi Çalışmalar	77
3.7.1.1. Zarar Azaltma	77
3.7.1.2. Önceden Hazırlık	78
3.7.2. Kriz Sonrası Çalışmalar	78
3.7.2.1. Acil Müdahale.....	79
3.7.2.2. İyileştirme ve Yeniden Yapılanma	79
3.7.2.3. Kriz Döneminde Alınması Gereken Önlemler.....	79
3.8. Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi ve Krizlerde İletişimin Rolü	80
3.9. Krizlerde Planlamanın Rolü ve Önemi.....	81
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	83
KAYNAKÇA	93
ÖZGEÇMİŞ	
ORJİNALLİK RAPORU	

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADRC	Asya Felaket Azaltma Merkezi
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKOM	Afet Koordinasyon Merkezi
AR-GE	Araştırma ve Geliştirme
AYDES	Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi
DASK	Doğal Afet Sigortaları Kurumu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
EMERCOM	Rusya Sivil Savunma Acil Durum ve Doğal Afetler Bakanlığı
EPC	Emergency Preparedness Canada
FEMA	Federal Acil Durum Yönetim Kurumu
JICA	Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı
KBRN	Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer Savunma
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
NDRP	Ulusal Afet Zararlarının Azaltılması Planı
SOP	Standart Operasyon Planı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı

ÖNSÖZ

Afet, acil durum ve kriz kavramları arasında belirgin farklar olmasına rağmen bu kavramlar birbirleriyle yakından ilgilidirler. Doğa olaylarının felakete dönüşmesi ve krize neden olması, ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle önemli olmaktadır. Çalışmalarda genel olarak afet, acil durum ve kriz terimleri birbirlerinin yerine kullanılmakta ve afet ve acil durum yönetimi, afet ve kriz yönetimi, kriz ve acil durum yönetimi gibi kombinasyonlar karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmamızda afet ve acil durumlarda etkin kriz yönetiminin anlaşılmasını sağlamak ve işlevini geliştirmek adına ilgili alanda kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve etkin bir afet kriz yönetiminde felaketler meydana gelmeden risk yönetimi anlayışıyla kaynakların ve sorumlulukların organizasyonu üzerinde durulmuştur.

Bu araştırmayı bitirmemde ilgi ve desteklerini esirgemeyen başta danışman hocam Prof. Dr. Ferit İzci'ye, tez dönemi boyunca sabır ve metanetle kendi yükünün yanında bizleri yalnız bırakmayan Arş. Gör. Mehmet Şerif Yıldız'a, kıymetli katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Vedat Yılmaz'a ve bana olan destek ve inancını hiçbir zaman esirgemeyen sevgili eşim Sibel Akın'a minnet ve şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

İnsanların karşılaştığı çevresel zorluklardan ve sorunlardan biri afetlerdir. Son yıllarda, doğal ve insan kaynaklı tehlikeler nedeniyle artan ölümlere ve ekonomik kayıplara yönelik afetlerde, dünyada çarpıcı bir artış görülmektedir. Afetlere maruz kalan ve afetlerden en fazla zarar gören ülkelerden biri de Türkiye'dir. Bunun neticesinde de doğal afetler Türkiye'nin değişmeyen gerçeklikleri arasındadır. Bilhassa yaşanması muhtemel doğal afetler Türkiye'nin büyük bir bölümünü hala korkutmaktadır. Türkiye'de 1999 yılında yaşanan Marmara Depremlerinden elde edilen verilere göre, 20000 insan yaşamını yitirmiş, birçok insan yaralanmış, pek çok insan işsiz ve evsiz kalmış; 30000'in üzerinde bina da ya zarar görmüş ya da yıkılmıştır. Doğal afet hasarlarının en aza indirilmesinde etkili olan usullerden biri, afetler henüz meydana gelmeden yapılacak olan risk azaltma çalışmaları ile olası kayıpların azaltılmasıdır (Genç, 2007: 201-226).

Çok fazla zarar veren ve can kaybına neden olan afetlerin sık yaşandığı ülkelerde yaşam süren topluluklar geçmiş deneyimlerini ve afetlerden elde ettikleri tecrübeleri gerek kendi yaşamlarına gerek gelecekteki nesillere aktarmak için çeşitli yöntemler ortaya koyabilmektedirler. İnsanlar, yaşadıkları afet tecrübelerini gelecek nesillere bilinçli olarak aktaramadıklarında neticeleri benzer ve hatta büyük kayıplarla karşılaşmaları da olasıdır. Fakat toplumların güçsüz veya kolay zarar görebilir, diğer bir ifadeyle dirençli olmayan yapılarını bu bilinç kapsamında kuvvetlendirmeleri afet kültürünün yerleşmiş olduğu tezini doğrulamaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de de afetlere yaşamayı öğrenmek veya afetlerle hayat sürmek deyimleri yoğun olarak dile gelmektedir. Böylece bu öğrenme aslında bir bilinçlenmeye ve doğal olarak afet kültürü yaratmasına işaret etmektedir (Tiryakioğlu, 2016: 76).

Türkiye'nin afetlerle iç içe olması gerçeği, bir afet yönetimi mekanizmasının kurulmasını mecburi kılmıştır. Buna karşın ülkemizde uzun zaman boyunca afet yönetimi, yalnızca afetten sonra enkaz toplama ve afetten zarar görenlere günlük yardım sağlama olarak anlaşılmış, afet öncesini de kapsayan etkin bir sistem kurulamamıştır. Türkiye'de afet yönetimi algısının tersine afet yönetimi, çok fazla

uzmanlık ve altyapı isteyen, birden fazla aşaması bulunan ve uzun süreç alan bir yönetim biçimidir. Gelişmek ve kalkınmak isteyen devletlerin, kesinlikle doğal afetlere yönelik önlemlerini almaları, yönetim biçimlerine uyumlu bir afet yönetimi modeli meydana getirmeleri ve devamlı mali kaynağı ayırmaları gerekmektedir (Ceber, 2005: 1). Bu nedenle 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı sadece afetten sonraki kriz yönetimiyle değil aynı zamanda afetlerden önce risk yönetimiyle de ilgili çalışmalar yapmak için kurulmuştur.

Afet ve Acil Durum Yönetimim Başkanlığı, afet yönetimi açısından en önemli görev yüklenmektedir. Temel anlamda organize olarak çalışan bu kurum, afetler çemberinin tüm sahalarında bulunan daire başkanlıkları ve illerde bulunan il müdürlükleri aracılığıyla da çalışmalarını sürdürmektedir. Gönüllülük temeline göre afetler açısından aşamalar, yapılan hazırlıklar ve gerçekleştirilecek süreçler bulunmaktadır (Tiryakioğlu, 2016: 43).

Afet yönetimine dair çalışmalar, ülkelerde idare tarafından veya idarenin denetimi çerçevesinde yapılması gereken çalışmalardır. Anayasanın 5'inci maddesindeki gibi, toplumların ve bireylerin refahını ve huzurunu sağlamak amacına dayanarak, idarenin afetlere yönelik uygulayacağı çalışmaların devletin esas amaç ve işlevleri arasında olduğunun ifade edilmesi gerekmektedir (Öner, 2010: 58).

Türkiye'de çeşitli kademedeki kuruluşların katkısı ile hiyerarşik bir afet yönetim sistemi mevcuttur. Bu hiyerarşik sistem afet büyüklüklerine göre oluşturulmuştur ve afetlere müdahale etme konusundaki sorumluluklar afetin meydana getirdiği zararın derecesine bağlı bir şekilde aşağıdan yukarıya doğru bir yayılım göstermektedir.

Afet olayları karşısında toplumların daha bilinçli olması, afetlerin negatif yönlü etkilerinin en aza indirilebilmesinde, afetten sonra iyileştirme ve uyum sürecinin daha başarılı geçirebilmesinde ve afetten sonra meydana gelen kırılğan, güçsüz noktaların kuvvetlendirilmesi sürecinde oldukça önemli olmaktadır. Bu durum toplumların negatif yönlü olayların üstesinden gelebilme kapasitelerinin yükseltilmesi ve afet bilinci kazanımı ile yakından ilişkili olduğunu kanıtlamaktadır.

Afet, insanlar açısından fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar ortaya çıkaran, insanların hayatını sekteye uğratarak ya da durdurarak toplumları etkileyen doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı olaylardır. Doğal afetler insanlık geçmişi süresince toplulukları zarara uğratmıştır. Yaşanan bir afet olayı sırasında önemlilikle yürütülmesi gereken etkin kriz yönetimi faaliyetleri çoğu unsurun da dahil olmasıyla karışık bir duruma gelmektedir. Böyle ortamlarda kriz yönetiminin daha etkili olarak yürütülmesi için bilişim teknolojilerinden yararlanmak iyi bir düşünceden ziyade bir gereklilik olmaktadır.

Günümüze kadar farklı ülkelerde meydana gelen krizlerin etkileri ve boyutları incelendiğinde, eşdeğer özellikleri bulmak pek mümkün olmamaktadır. Yalnız, krizlerin ortak özellikleri, belli kollarında ya da ülkelerde geniş toplulukları negatif etkilemeleri ve bu etkilerin uzun vadeli olması olarak söylenebilir. Bu türden kriz zamanlarında krizin etkilerinin yok edilmesi için, rutin zamanlarda uygulanmakta olan usul ve uygulamalar sonuç vermeyebilir. Meydana gelen krizin boyutu ve etki alanı önemsenererek, sektörün ya da ülkenin özelliklerine uyumlu olan tedbirlerin alınması etkili olacaktır. Bu yüzden kriz yönetiminin hedeflerinin birisi de bunun gibi kriz zamanlarında ne gibi tedbirler alınmasının etkin sonuç oluşturacağını daha önceden tespit edilmesidir (Bozgeyik, 2008: 29).

Kriz yönetimi, kriz olarak değerlendirilen olgunun yok edilmesi için planlı, sistematik ve ölçülü olarak yürütülen çalışmaların toplamıdır ve ölçülü olarak alınan kararları, bunları uygulaması gereken grubu kurmayı ve uygulama çıktılarını acil olarak değerlendirecek yeni hükümler alma unsurlarını içermektedir. Diğer bir deyişle, örgütlerin beklenmeyen bir kriz ile karşı karşıya kalmaları durumunda yöneticiler tarafından uygulanması gereken ve beklenen planların tümü kriz yönetimini meydana getirmektedir (Peltekoğlu, 1993: 206). Muhtemel bir krize karşı örgütlerin hazır olması mümkün olmadığı için, kavram olarak kriz yönetimi, genel anlamda değil, yalnızca yönetilebilir kriz çeşitleri için uygulanmakta ve kısıtlı bir manayı kapsamaktadır (Tutar, 2011: 85).

Kriz yönetimi, krizden gelecek olan zararı en aza indiren ve kriz olgusunun kontrol altına alınabilmesi için kurumlara katkı sağlayan bir fonksiyondur. Aynı zamanda kriz durumunda meydana gelebilecek fırsatlardan faydalanmayı da

kapsamaktadır (Spillan, 2003: 160). Kurumlar rutin dönemlerde işlerin kötüye gitmesini ve önemli bir problemle karşılaşma olasılıklarını dikkate almayabilirler. Ancak hiçbir örgütün krizi yaşamayacağı veya krizden etkilenmeyeceği garanti değildir. Bu yüzden muhtemel kriz olayı önceden tespit edilmeli ve krize sürüklenme tehlikesinin her an olabileceği göz önünde tutulmalıdır. Bu konuda oluşabilecek risklere yönelik hazır bulunmak, tedbirler almak ve krizleri yönetebilmek önemli olmaktadır. Çünkü krizler saygınlık kaybına yol açmakta aynı zamanda örgütün sektörden kalkmasına sebep olabilir (Peltekoğlu, 2014: 446).

Kriz yönetiminin asıl hedefi, kriz yönetim tipine göre krizleri önceden kestirerek gereken önlemleri alan, kriz halinde olumsuzlukları engelleyen, zaman kaybı olmadan kriz etkilerini yok ederek, faaliyetleri krizden önce olağan durumuna veya daha da iyi bir duruma getirecek sistemi oluşturmaktadır (Pearson ve Mitroff, 1993: 49).

Araştırmanın Amacı

İnsanların afetlerle karşılaşması çok eski yıllara dayanmaktadır. Afetler geçmişte nasıl yaşandıysa günümüzde de benzer şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Fakat meydana gelen afetlerin etkileri ise her zaman benzer şekilde olmamaktadır (Demirci ve Karakuyu, 2004: 71). Günümüzde meydana gelen afetlerin çoğunda insanların önemli bir payı bulunmaktadır. Ortaya çıkan nükleer patlamalar, yangınlar ve hatta küresel ısınma insanların etkileriyle meydana gelen afetlerdir ve tüm canlıların hayatını etkilemektedir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003: 413-424).

20'inci asrın başında ülkeler afetlerin negatif etkilerine karşı önlem alma gereği hissederek afet yönetimi kavramı üzerinde durmuşlardır. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren ABD'de afetlerin tekrar eden döngüsel olaylar olduğu teorisinden hareketle 4 safha ortaya çıkmıştır. Bunlar; zarar azaltma, hazırlıklı olma, müdahale ve iyileştirme olarak belirlenmiştir. Türkiye'de ise afet yönetiminin genel algılanışı daha çok afet sonrası 'Yara Sarma' ve 'Afetzedelere Yardım' ile sınırlı kalmıştır. Özellikle 1999 depreminden sonra modern bir afet yönetim sisteminin ihtiyacı ortaya çıkmış ve 2009 yılında Başbakanlığa (günümüzde İçişleri Bakanlığı) bağlı olarak

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuştur (Yılmaz, 2005: 5).

Türkiye’de Afet ve acil durum hizmetlerinin koordinasyonundan, eğitim politikalarının oluşturulmasından ve bu konularda mevzuat düzenlemeleri yapılmasından İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) sorumludur. AFAD’ın temel görevlerinden biri, Türkiye Afet Müdahale Planını (TAMP) oluşturmak, belli aralıklarda güncellemek ve afet esnasında ilgili planın uygulanmasını koordine etmektir.

Bakanlık ve kurum-kuruluşlar, ulusal düzey hizmet grubu planlarının hazırlanması ve uygulanmasından hizmet grubundan sorumlu ana çözüm ortağı olarak asıl sorumlu olmalarının yanında, hizmet grubu planlarında görevlendirilen destek çözüm ortağı bakanlık, kurum-kuruluşlar, özel sektör, STK’lar ve gerçek kişiler de ayrı ayrı sorumludur (Büyükkaracıoğlu, 2016: 196).

Türkiye coğrafyasının aktif bir deprem kuşağı üzerinde yer alması ve tarih boyunca yıkıcı etkileri yüksek çok sayıda deprem yaşanması doğal olarak kriz yönetimi anlayışının afetlerin yönetilmesi şekline dönüşmesine neden olmuştur. Ancak ülkemiz ile gelişmiş ülkeler arasındaki fark afet yönetim anlayışımızdan kaynaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kriz ve afet yönetimi anlayışı daha çok afetleri önleme, önlenemiyor ise zararlarını en aza indirme şeklinde kriz ve afet öncesi döneme odaklı iken, ülkemizde kriz ve afet sonrasında yönelik iyileştirme, yara sarma fikri hâkimdir. Bu anlayış ise doğal olarak sorunlara neden olmakta ve hatta afet dönemlerinde istismarlara yol açmaktadır (Erten, 2011: 12).

Hangi kaynaktan doğarsa doğsun temel amaç; krizlerin önlenmesi, önlenemiyorsa zararlarının en aza indirilmesidir. Bunun yolu ise çağın gereklerine uygun yöntemlerin kullanıldığı ve kriz sürecini bir bütün olarak gören etkin bir kriz yönetimi anlayışıdır.

Bu çalışmanın temel amacı, afet kavramının ne demek olduğu, AFAD ile ilgili kriz çeşitlerinin neler olduğu ve afetlerde yaşanan krizlerin sıklık dereceleri araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Krize ve afet kriz yönetimine dair kavramların merkezinde afet ve acil durumlarda etkin kriz yönetimi anlayışının ve buna

dayanarak; krizlerin oluşturduğu yapının tarihsel süreç içerisinde geldiği noktayı tespit etmek ve sorunlarını ortaya koyarak elde edilen sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunmaktır. Bu bağlamda yöntem olarak literatür taraması seçilmiş olup, konu ile ilgili yerli ve yabancı makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Afetlerin yaşanma olasılığının yüksek olduğu Türkiye’de, geçmişten günümüze çeşitli önlem gerekliliği doğmuş fakat yeterli sonuçlar elde edilememiştir. Her ne kadar Türkiye genç oluşumlu bir yapıya sahip olsa da yeryüzü şekillerinin çeşitliliği, etrafının denizlerle çevrili oluşu ve yükseltisinin fazla oluşu doğal afetlerin tahribini de arttırmaktadır.

Türkiye’de ve dünyanın çeşitli bölgelerinde gerçekleşen afetler zincirinin nasıl yönetileceği konusunda henüz bir ortak kanıya varılmamakla birlikte, etkilerinin zarar verme kapasiteleri de kontrol altına alınamamıştır. Yapılan bu çalışma ile krize ve kriz yönetimine dair kavramların merkezinde afet ve acil durumlarda etkin kriz yönetimi anlayışı ve buna bağlı olarak krizlerin meydana getirmiş olduğu yapının tarihsel süreç kapsamında yerini ve sorunlarını belirlemek hedeflenmektedir. Bu doğrultuda literatürde bulunan eksiklikleri giderme noktasında önemli sonuçlar yaratacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Afet ve Diğer Kavramlar

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında ciddi bir kavram kargaşası yaşandığı görülmektedir. Bu nedenle kavramların benzerlik ve farklılıklarını açıklamak gerekir.

Afet: Toplumun işleyişini ciddi şekilde bozan ve toplumun kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkma kabiliyetini aşan insani, ekonomik ve çevresel kayıplara neden olan ani ve feci bir olaydır. Genellikle doğanın neden olduğu afetler, insan kaynaklı da olabilir. Ancak, doğadaki her tehlikeli olay toplumun büyük bir kısmını etkilemediği sürece afet olarak nitelenemez (Akdağ, 2019: 12).

Felaket: Ülkelerin tüm kaynaklarını tehdit eden, genellikle de ulusal kaynakların bile yanıtlamakta yetersiz olduğu, büyük ölçekte ölümlere ve mal kayıplarına neden olan, izleri kısa vadede giderilemeyen doğal ya da beşeri etkenli olaylara felaket adı verilmektedir (Drabek, 1996: 5). Felaketler bu yönüyle afetlere benzemektedir.

Kaza: Genellikle yaralı, ölüm sayısının ve nispeten mal kaybının az olduğu, çoğunlukla hususi müdahale şekli gerektirmeyen ani ve istenmeyen olaylara kaza denilmektedir. (Benson, 1997: 8). Kaza kavramı felaket kavramından farklı olarak daha az kayıplar içeren bir kavram olmaktadır.

Tehlike: İnsanın yaralanması veya sağlığının kötü etkilenmesi, malın zarar görmesi, çevreye verilen zarar veya bunların bir araya gelmesi bakımından zarar verme potansiyeli olan bir kaynak veya durumdur.

Hasar: Bir kişinin, mülkün veya sistemin zarar görmesi; işlev, yararlılık veya değer kaybı sonucu olarak ortaya çıkmasıdır.

Risk: Bir tür tehlikeye maruz kalma, zarar veya yaralanma olasılığını içerir. Bu durum tehlike durumundan farklı olmaktadır. Tehlikeden farkı ise bir olayın belirli

koşulda meydana getireceği can, mal, iktisadi ve çevresel gibi değerler kaybının gerçekleşme ihtimalidir.

Acil Durum: Yaşamsal tehlike oluşturan ve büyük mal kayıplarına neden olabilecek, hızlı ve özel müdahale gerektiren ani olaylara acil durum adı verilmektedir. Çok yönlü trafik kazaları, yangın vb. doğal afetler gibi olaylar bunlar arasındadır. Afetlerin büyüklüğü genellikle bir olayın oluşturduğu yapısal hasarlar, ölümler, yaralanmalar ve neden olduğu sosyal ve ekonomik kayıplarla belirlenmektedir. Bu kavramlardan en önemlisi insan hayatı olduğu için toplum, afetin büyüklüğünü neden olduğu ölüm ve yaralanmaların büyüklüğü ile değerlendirmektedir (Ergünay, 2002: 41) .

Olağanüstü Hal: Olağanüstü hal durumu, ülkeye temel bir tehdit teşkil eden olağanüstü bir duruma cevaben yapılan bir devlet ilanından kaynaklanmaktadır. Bildiri, hükümetin belirli normal işlevlerini askıya alabilir, vatandaşları normal davranışlarını değiştirmeleri konusunda uyarabilir veya devlet kurumlarına acil durum hazırlık planlarını uygulamalarının yanı sıra sivil imtiyazları ve insan haklarını sınırlama veya askıya alma yetkisi de verebilir (Keerthiratne vd., 2018: 218).

Seferberlik: Bir ülkenin veya hükümetinin, aktif hizmet için birlikler hazırlayıp örgütleme eylemidir. Seferberlik, savaşta veya ulusal savunmada, savaş anında veya diğer ulusal acil durumlarda aktif askerlik için bir ulusun silahlı kuvvetlerinin organizasyonudur. Tam anlamıyla seferberlik, askeri çabayı desteklemek için bir ulusun tüm kaynaklarının örgütlenmesini içerir. Bu yönüyle seferberlik olağanüstü hal kavramından ayrılmaktadır. Olağanüstü hal bir nevi bildiri niteliği taşımakta iken seferberlik zorunluluk içermektedir.

Kriz: Birçok insanın ölümüne ya da zarar görmesine yol açan önemli ve tehlikeli durum, insanların ciddi kişisel sorunlar yaşadığı ve son derece huzursuz olduğu; yaşam standardının kötüye gittiği, yüksek düzeyde belirsizlik yaratan ve aynı zamanda yüksek öncelikli hedeflere varmada hem fırsat hem de tehdit içeren durumlardır (Olgun, 2016: 32).

Afet Yönetimi: Acil durumların tüm insani yönleriyle, özellikle de afetlerin etkilerini azaltmak için hazırlıklı olma, müdahale etme, kurtarma hatta afetlerle başa çıkma konusunda kaynakların ve sorumlulukların organizasyonu ve yönetimi olarak tanımlanabilir. Bunun anlamı, tehlikenin afet şeklini alamaması için tüm bu önlemlerin alınması gerektiği anlamına gelir. Çünkü birçok doğal tehlikenin ortaya çıkmasını önleyemiyoruz, ancak uygun yönetim yolları izlendiğinde afetlerin zararlı etkilerini azaltabiliyoruz. Böylece can ve mal kayıplarını en aza indirilebilir (Erençin ve Çakır, 2009: 32).

Risk Yönetimi: Yönetim süreçlerinin kalitesini geliştirmeyi amaçlayan bir organizasyon modelidir. Örgüt içinde hiç gerçekleşmemiş olayları analiz ederek göze çarpıyor. Çoğu yönetim sisteminden farklı olarak, risk yönetimi planlama ve kontrol, performans değerlendirme sistemi, denetim, kalite vb. prensipleri gerektirir (Çakır, 2007: 14). Bu nedenle, risk yönetimi, stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesini engelleyebilecek zorluklara hazırlık yapan karar verme süreçlerini desteklediğinden, kurumların daha yüksek düzeyde hizmet vermesine ve olası acil durumlara hazırlıklı olmalarına yardımcı olması yönüyle afet yönetimi ve kriz yönetiminden ayrılmaktadır.

Acil Durum Yönetimi: Toplumların tehlikelere karşı savunmasızlığını azaltmakla ve afetlerle başa çıkabileceği çerçeveyi oluşturmakla görevli yönetsel işlemdir. Acil Durum Yönetimi, acil durumların tüm yönleriyle, özellikle de zarar azaltma, afete hazırlıklı olma, müdahale ve yeniden yapılanma konularında kaynakların ve sorumlulukların organizasyonu ve yönetimidir (Gezgin, 2018: 32). Devletin, gönüllü ve özel kurumların çabalarını da kapsamlı bir acil duruma cevap verecek şekilde kapsamlı ve koordine bir şekilde uygulamak için oluşturulan planları, yapıları ve düzenlemeleri içerir. Bu aynı zamanda afet yönetimi olarak da bilinir (Kadıoğlu, 2011: 21).

Kriz yönetimi: Bir kurum veya kuruluşun paydaşlarına yönelik tehditlerin belirlenmesi ve örgüt tarafından bu tehditlerle başa çıkmak için kullanılan yöntemlerdir. Küresel çapta olayların veya doğa olaylarının öngörülememesi nedeniyle, kurumlar işlerini yürütme şeklindeki sert ve ani değişiklikler potansiyeli ile başa çıkabilmelidir. Kriz yönetimi genellikle kısa bir süre içerisinde ve

çoğunlukla bir olay gerçekleştikten sonra alınacak kararları gerektirir. Bir kriz durumunda belirsizliği azaltmak için kurumlar genellikle bir kriz yönetimi planı oluşturur (Noy and Nualsri, 2008: 11).

Standart Operasyon Planı: Standart bir eylem sürecini belirleyen örgütsel direktiflerdir. Başka bir deyişle, SOP, işlerin yapılırken kişisel olarak afetlere müdahalede neyin beklendiğini ve gerekli olduğunu açıklayan yazılı kılavuzlardır (Mitfoff, 1994: 109). Kapsamlı bir SOP seti, kuruluşun nasıl faaliyet göstermeyi planladığını çok ayrıntılı bir şekilde tanımlamaktadır.

1.2. Afetin Genel Özellikleri

Afetin derecesini veya büyüklüğünü çoğunlukla bir olayın oluşturduğu ölümler, yaralanmalar, verdiği hasarlar ve sebep olduğu sosyo-ekonomik eksikliklerin etkisi belli etmektedir. Bu durumlarda en önemli sorun bireylerin yaşamı olduğu için toplumda afetin büyüklüğü oluşturduğu kayıplara ve yaralanmaların derecesine göre ele alınmaktadır. Oluşan bir afetin derecesini etkileyen maddelerden bazıları aşağıdaki gibidir (Şahin ve Sipahioğlu, 2003: 37);

- Oluşan afetin fiziki büyüklüğü,
- Oluşan afetin ikamet edilen alanların yoğun olduğu bölgeyle olan mesafe,
- Hızlı nüfus artışı,
- Riskli alanlarda hızlı ve kontrolsüz kentleşme ve sanayileşme,
- Bilgi yetersizliği ve eğitim eksikliği,
- Yoksulluk ve az gelişmişlik,
- Ormanların zarar görmesi ve yanlış kullanımı,
- Afetlere karşı alınan toplumsal tedbirler ve bu tedbirlerin uygulanma derecesidir.

Afetler; deprem, volkanik patlama, tsunami, toprak kayması, hortum, sel, kuraklık, çölleşme, ormanların tahribi, çevre kirlenmesi gibi birçok doğal olaylar neticesinde oluşmaktadır. Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin neredeyse hepsi doğal afetlerin daimi olarak etkisi altında kalmaktadır. Türkiye’de afet kelimesi söz konusu olduğunda ilk olarak deprem olmak üzere doğal afetler düşünülmektedir.

Doğal afetlerin bazı özellikleri aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Genç, 2007: 210);

- Doğal afetlerin oluşmaları temel olarak doğa kaynaklıdır.
- Doğal afetler aniden meydana gelir. Afete neden olan doğal tehlikelerin bazıları aniden meydana gelmekte, kısa süreli ve oluşmaya başladıkları andan itibaren de önüne geçilememektedir. Yalnızca çok küçük bölgelerde değil geniş bölgelerde de etkisini göstermektedir.
- Sel, taşkın, fırtına, volkan püskürmesi vb. afetler aniden oluşarak uzun süre etkisini gösterebilen doğal afetlerdir. Afetin süresi ne kadar uzarsa zararı da o kadar büyük olmaktadır. Geniş alanlarda meydana gelen olaylar uzun yıllar boyunca oluşmakta ve etkileri de uzun süreli olmaktadır.
- Doğal afetler, zararsız olarak da geçebilir. Oluşan doğal afetlerin çoğu standart boyutlarda ve belirli sürelerde oluştukları zaman zararsız olabilmekte ve hatta faydalı oldukları da görülmektedir. Fakat meydana gelen olaylar beklenmeyen zamanlarda ve yerlerde kuvvetli boyutta görüldüğünde afet niteliği taşımaktadır.
- Doğal afetler birbirlerini tetikleyen olaylardır. Çoğunlukla meydana gelen ve afete sebep olan bir olay, başka bir doğal olayı etkilemektedir.

Doğal afetler neticesinde ortaya çıkan zararlar sadece can ve mal kayıpları ile sınırlı değildir. Bunun yanında sosyo-ekonomik boyutlarda da zararlar verebilmektedir. Özellikle sosyal boyutlarda oluşan zararların giderilebilmesi daha uzun süreli olmaktadır. Yapılan çalışmalar ve önlemler ile birlikte ekonomik kayıplar biraz azaltılmış olsa bile kişi ve toplumlar için sosyal ve psikolojik etkileri geçirebilmek için daha detaylı önlemler gerekmektedir.

1.3. Afet Çeşitleri

Afetler basit bir şekilde, doğal ve inşa edilmiş çevrenin yine doğal veya insan kaynaklı etkenler nedeniyle zarar görmesine, can ve mal kaybına yol açan olaylar olarak tanımlanabilir. Sel, toprak kayması, orman yangını, deprem, kasırga, tayfun ve bunların sonucunda ortaya çıkan deprem dalgası (tsunami) ve nükleer santral sızıntısı

gibi olaylar doğal afetler tanımlaması içine girmektedir. ‘Biyolojik, Jeolojik, atmosferik ve hidrolik tehditler’ de doğal afetlerin belki en net tanımlarından birini oluşturmaktadır (Tiryakioğlu, 2016: 18).

1.3.1. Teknolojik Afetler

Teknolojik kökenli afetler; kimyasal, nükleer ve büyük endüstriyel kazalar ile savaş zamanlarında kimyasal, biyolojik, nükleer ve silahların etkileri sonucu oluşmaktadır (Akyel, 2007: 13). İleri düzeyde teknolojinin kullanılması, sanayileşme, kara, hava ve deniz ulaşımındaki ilerlemeleri, baraj yapımları ve nükleer enerjinin gündelik hayatta kullanımına başlanması gibi ilerlemeler kişilerin hayatını kolaylaştırmanın yanında önemli riskleri de barındırmaktadır. Günümüzde artık bu belirtilen etkinliklerden bir tanesinin dahi aksaması neticesinde, önceki dönemlerde herhangi bir köyün, kasabanın veya ilin nüfusu kadar insan, yaşanan bir afette hayatını kaybedebilmektedir (Tiryakioğlu, 2016: 21).

Teknolojik afetlerin çoğunluğu ani olarak meydana gelmektedir. Radyoaktif serpinti, kimyasal sızıntılar ve sanayi kazaları teknolojik sebepli kazalara örnek olarak gösterilebilir.

1.3.2. İnsan Kaynaklı Afetler

Bireylerin, doğanın doğal akışını bozarak hayatına devam etmesi ve yapacaklarını doğanın düzenini bozarak yapması ile oluşan afetlere insan kaynaklı afetler denilmektedir.

İnsan kaynaklı afetlerin oluşumunda insanların doğaya sahip olma isteği, doğanın düzenini yok sayarak yaptıkları işler, eğitim yoksunluğu ve az gelişmişlik, düzensiz hızlı nüfus artışı ve gelişen teknolojinin yanlış kullanılmasının etkisi çoğunluktadır (Şahin ve Sipahioğlu, 2003: 56).

Kadioğlu 2011 yılında yapmış olduğu çalışmasında insanların tedbirsiz ve dikkatsiz hareketleri sonucunda ortaya çıkan ve afet boyutuna gelen olayları şu şekilde ifade etmiştir (Kadioğlu, 2011);

- Hava, su, toprak ve çevre kirliliği,

- Asit yağmurları,
- Baraj, maden ve tünel inşaatı kazaları,
- Ateşli silahlar ile taciz, silahlanma,
- İsyandar, işgaller, ayaklanmalar, rehin alma,
- Sabotaj, boykot, grev gibi toplumsal boyuttaki olaylar,
- KBRN saldırılar, kazalar ya da kaçaklar,
- Dikkatsizlik ve tedbirsizlik sonucu gerçekleşen endüstriyel kazalar,
- Yanıcı, yakıcı, patlayıcı, toksik ve kimyasal gaz kaçakları,
- Siberetik saldırılar, ülkelerin önemli veri tabanlarının çökertilmesi, bu veri tabanlarına erişimin engellenmesi,
- Terör saldırıları,
- Savaşlar,
- Kara, deniz, hava ve demiryolu kazaları,
- Ekonomik kriz,
- Yoksulluk, kıtlık ve açlık,
- Küresel iklim değışikliği,
- Ormansızlaşma, erozyon ve kuraklık,
- Salgın hastalıklar,
- Tehlikeli madde taşıyan hava, deniz, demir ve karayolu araçlarında oluşan kazalar gibi afetler sayılabilir.

1.3.3. Doğal Kaynaklı Afetler

Doğal afetler; deprem, tsunami, volkanik patlama, toprak kayması, hortum, sel, kuraklık, çevre kirlenmesi, ormanların tahribi, çölleşme gibi birçok doğal olaylar sonucu oluşmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda detaylı olarak açıklanacaktır;

1.3.3.1. Depremler

Doğal etmenlere dayanarak yer yuvarlağında oluşan ve genellikle yeryüzünde önemli farklılıklar meydana getirebilen, kısa süreli titreşim hareketlerine deprem adı verilmektedir. Dolayısıyla deprem yer kökenli doğal afetler arasındadır. Deprem anında etrafa yayılan deprem dalgaları yüzeye çıkarken kırılırlar ve ses dalgalarına haline gelirler. Bu nedenle de oldukça fazla gürültüler ve patlamalar oluşur. Oluşan bu sesler deprem öncesinde ya da deprem anında hissedilmektedir (Şengün, 2007: 38).

Oluşan ve engel olunabilmesi mümkün olmayan bu doğal afet türü can ve mal kayıplarına yol açmasının yanı sıra insanlar üzerinde sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Bu sebeplerden dolayı diğer doğal afetler arasında deprem ayrı bir öneme sahiptir (Temiz, 1998: 17).

1.3.3.2. Tsunami

Tsunami, deniz dibinin düşey hareketinden meydana gelen uzun okyanus dalgalarından oluşmaktadır. Tektonik hareketler sonucu oluşan yıkıcı deniz dalgaları olarak da tanımlanabilmektedir. Tsunami olayının belirtileri bile deniz kıyılarında büyük hasarlar meydana getirmektedir (Walsh, 2009: 234).

Büyük bir deniz tabanı hareketine neden olan tsunami, bunun yanında homojen hacimdeki suyun değişimine de neden olur. Tsunamiler genellikle deprem, volkanik püskürme, deniz heyelanı vb. etkileriyle oluşur. Birçok tsunami deniz kıyısına yakın veya uzak depremler nedeniyle meydana gelir. Bazen oluşan depremler ufak veya orta derecede yaşanmasına rağmen oluşan tsunami beklenenden daha büyük olarak meydana gelmektedir (Öztürk, 2003: 47).

1.3.3.3. Sel Baskınları

Sel baskınları akarsularda, vadilerde, kıyılarda meydana gelebilen düzenli olmayan doğal afet türü olarak bilinir. Uzun süre yağan yağmurlar ve artan sıcaklık ile kar ve buz kütlelerinin erimesi gibi nedenlerle akarsulara giden su düzeyleri artış göstermektedir. Akarsulara karışan bu sular ve başka sebeplerle su miktarının artması ile akarsu yatağı suyu taşıyamaz ve akarsu taşar (Genç, 2007: 222).

Düzenli olarak belli bir hızla akan bir akarsu, su kütlesinin artışına göre hızını arttırabilmektedir. Çoğunlukla farklı sebeplerle su kütlesi ve hızı yükselen akarsuyun etrafındaki kasaba, şehir ve yerleşim alanlarına, tarım ve turizm alanlarına hasar vererek, toplumsal ve ekonomik açıdan da problemler yaratacak boyutta akış büyüklüğü meydana getirmesi sel olarak ifade edilmektedir (Güler, 2005: 26).

Herhangi bir yerde sel olayının oluşmasının ve bir afete dönüşmesini belirleyen bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Keerthiratne vd., 2018: 221);

- İklim şartları ve özellikleri,
- Bitki örtüsü,
- Fiziki özellikler,
- İnsan etkinlikleri.

1.3.3.4. Heyelan ve Kaya Düşmeleri

Heyelan, bitki örtüsünün olmadığı ve eğimli yamaçlarda bulunan toprağın su, rüzgâr gibi unsurlarla aşınarak farklı yerlere kayması olarak ifade edilmektedir. Bu şekilde aşınma sonucunda toprağın verimli olan üst bölgesi başka alanlara kaymaktadır. Yaşanan heyelana olayları büyük hasarlar bırakmaktadır. Türkiye’de heyelan ormanların az olduğu Konya ve Karaman etrafında meydana gelmektedir.

Heyelanın meydana gelmesini arttıran nedenler aşağıdaki gibidir (Drabek, 1996: 26);

- Yoğun ve şiddetli yağmur,

- Bitki örtüsünün bilinçsiz olarak tahrip edilmesi,
- Toprağın eğim doğrultusunda sürüklenmesi,
- Mera alanlarında hayvanların fazla otlatılmasıdır.

Heyelana engel olunabilmesi için bazı önlemler alınmalıdır. Bu önlemler aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Şahin, 2018: 84-85);

- Boş arazilere ağaçlandırma yapılmalıdır.
- Tarım alanları eğime dik olarak sürülmelidir.
- Daha çok besi hayvancılığına önem arttırılmalıdır.
- Tarlalara fazla sulama yapılmamalıdır.

Kaya düşmeleri, yamaçlardaki dengenin bozulması sonucunda, taşıyıcı bir unsur olmadan yer çekiminin ile yerin bir kısmının eğim yönünde ve yamaç şekline göre hareket ederek yer değiştirmesi durumu olarak ifade edilir. Bu yer değiştirme hareketleri hızları ve oluştukları bölgeye göre büyük çaplı ölümlere ve mal kayıplarına neden olan doğal afet şeklini alabilmektedir. Kaya düşmeleri çoğunlukla, jeolojik, jeomorfolojik ve klimatolojik meteorolojik etmen ve zamanları ile bireylerin çeşitli olaylarına dayanarak yamaç hareketleri veya dengenin bozulması şeklinde de oluşabilir (Demirci ve Karakuyu, 2004: 82).

Kaya düşmelerinin temel nedeni yer çekiminin özelliği olarak ifade edilmektedir. İnsan kaynaklı ve doğal kaynaklı nedenler ise kaya düşmelerini etkileyen ve kaya düşmelerinin türünü ortaya çıkaran unsurlardır (Ergünay, 2008: 26). Bu unsurlar kaya düşmelerine önemli düzeyde sebep olmakta ve yaşanan kaya düşmesi sonucunda ciddi zararlar meydana gelebilmektedir.

Kaya düşmelerine neden olan önemli unsurları aşağıdaki gibi ifade etmek mümkündür (Benson, 1997: 47);

- Jeolojik ve jeomorfolojik unsurlar; yer çekimi, eğim, bakı, doğal afetler vb. olaylardır.
- Klimatolojik-meteorolojik unsurlar; nem, yağış, don, buharlaşma gibi iklim olaylarıdır.

- Beşeri unsurlar; bitki örtüsünün tahribi, yamaç profili farklılığı gibi unsurlardır.

Kaya düşmesinin oluşum sebepleri aşağıdaki gibidir (Akyel, 2007: 56);

- Yamaçlarda ve yamaç eteklerinde farklı maksatlarla yapılan hafriyatlar,
- Yamaçların sularla içe doğru oyulması,
- Farklı sebeplerden dolayı yamaç eğiminin artması ile dengenin bozulması,
- Ek yükler bindirilmesi ve bitki örtüsünün tahrip edilmesi veya yok edilmesi,
- Deprem ve volkanik olaylar neticesinde meydana gelen sarsıntılar,
- Toprağın ve kayaların geçirgen olması,
- Aşırı yağmur ve ısı artışı sebebiyle ani kar erimeleri ile yüzeysel gerilimin azalması,
- İnsan kaynaklı faaliyetlerle yamaç dengesinin bozulmasıdır.

1.3.3.5. Çığ Düşmeleri

Çığ, buz, toprak, kar, tepe veya dağ eğimi gibi yerlerden hızla düşen türlü malzemelerle ilgili bir kavramdır. Çığ çoğunlukla büyük kar veya buz kütlesi olarak ele alınmaktadır (Carmichael ve Bradford, 2007: 482). Dağlık ve engebeli alanlara devamlı kar düşmesi neticesinde yamaçlara kar birikmektedir. Biriken kar kütlelerinin aşağıya doğru düşmesi ile oluşan doğal afet çeşidi çığ olarak tanımlanmaktadır. Çığ meydana gelirken kar yığını, önüne çıkan hemen her şeyi sürükleyip ölümlere ve mal kaybına yol açabilir. Bu durum ulaşım sorunun yaşanmasına sebep olabilir. Çığa neden olan unsurlar arasında rüzgârlar, gürültülü bir ses ya da patlama olayları sayılabilir (Şahin, 2018: 83).

Çığ çoğunlukla bitki örtüsünün olmadığı engebeli bölgelerin meyilli alanlarında tabakalar halinde biriken kar kütlelerinin iç ve dış kuvvetlerin etkisiyle aniden aşağı doğru sürüklenmesi olarak da ifade edilmektedir. Çığın meydana gelmesinin temel sebebi kar katmanlarının altındaki tabakanın zayıf olması ve kar tabakasından meydana gelen ağırlığı taşıma seviyesini kaybetmesi olarak

açıklanabilir. Çığın meydana gelmesinde meteorolojik şartlar, kar örtüsü koşulları ve yer şekilleri koşulları etkili unsurlardır (Akdur, 2001: 16).

Çığın meydana geldiği yerde, çığ boyunca bulunan ağaçlar ve hayvanlarda önemli derecede zararlar meydana gelmektedir. Çığın ulaştığı yerlere bağlı olarak, endüstri ve tarımsal üretim bölgeleri zarar görerek ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

1.3.4. Diğer Doğal Afetler

Yukarıdaki konularda ele alınan doğal afetlerin dışında dolu, sis, don, fırtına, hortum, yıldırım, kuraklık, orman yangınları, hava kirliliği ve asit yağmurları da doğal afetler arasındadır (Carmichael and Bradford, 2007: 342). Bunları kısaca açıklayacak olursak;

Dolu: Atmosferdeki güçlü dikey devinimlere genellikle de fırtına sistemlerine dayalı meydana gelen bir yağış türü olarak tanımlanmaktadır. Dolu taneleri çoğunlukla çapları 5-50 mm. arasında değişmekte ve düz-küresel ya da düzensiz şekilde olan kristallerden oluşmaktadır. Dolu yağışı, cam kırılmalarına yol açtığı gibi ayrıca doğal ve kültürel, canlı ya da cansız varlıklar üstünde negatif etkiler bırakan, özellikle de ekonomik açıdan büyük zararlar meydana getiren doğal bir risk olarak ele alınmaktadır (Can, 2005: 4).

Sis: Atmosferin zemin düzeyine yakın alanlarında yeterli ölçüye sahip nemin soğuyup yoğunlaşması sonucunda oluşan su tanelerinin ya da buz parçalarının birikimidir. Ayrıca sis, atmosferin yeryüzüne yakın bölgelerinde soğuma, nem artması ile sıcak havanın artmasıyla veya soğuk hava kütesine doğru gittikçe soğumak zorunda olmasıyla meydana gelmektedir (Şahin, 2003: 38).

Don: Hava sıcaklığının 0° C'nin altına düşmesi ile toprak, su, bitki ve başkaca varlıklar üstünde buz kristallerinin meydana gelmesiyle oluşan olaydır (Çeber, 2005: 24).

Fırtına: Yüksek hızda rüzgârlarla birlikte, önemli doğa olaylarına neden olabilecek özellikte, şimşek, yıldırım, şiddetli yağmur vb. gibi olaylara neden olabilecek

özellikler içeren tehlikeli bir hava olayı olarak tanımlanabilir (Demirci ve Karakuyu, 2004: 79).

Hortum: Rüzgârların ikinci derece büyüklükte olanları olarak ifade edilmektedir. Hortum dar bir alanda dönerek yükselen tozlu hava olayıdır. Denizde, gölde veya körfezlerde görülmektedir (Drabek, 1996: 56).

Yıldırım: Genellikle kümülonimbus bulutlarına gök gürültülü fırtınalardan sonra oluşan ani ve ileri seviyede yüksek olan elektrik akımıdır. Nadiren orman yangınları sonucunda görülmektedir (Genç, 2007: 214).

Kuraklık: İnsanların ve diğer canlıların hayatı açısından negatif yönde etkiler oluşturan, insanların farklı etkinliklerine sınır koyan ve ekolojik problemler yaratan, her an afet boyutu alabilen doğal tehlikelerden biridir. Çok hızlı gelişmeyen belirli bir zaman içinde meydana gelen bu olayın, devam süresi arttıkça sonuçları da önemli boyutta tehlikelere neden olmaktadır. Genellikle su azlığı ve yağış azlığından dolayı oluşan kuraklık, üretim azlığına, kıtlık, açlık gibi durumların yaşanmasına, toplumsal ve ekonomik problemlerin oluşmasına sebep olmaktadır (Kadioğlu, 2008: 32).

Hava kirliliği: Toz, duman, koku ve katıksız olmayan su buharı biçiminde yer alan kirleticilerin, tabiattaki insan ve diğer canlıların sağlığını kötü etkileyecek ya da maddi hasar bırakacak seviyelere çıkması olarak ifade edilebilir. İnsanların farklı etkinlikleri neticesinde meydana gelen üretim ve tüketim etkinlikleri ile oluşan atık vb. çıktılar ile hava katmanları kirlenerek dünyadaki yaşamı kötü etkilemektedir (Heath and Cousino 1990: 28).

Asit Yağmurları: Özellikle fosil yakıtların yanması sonucunda SO₂ ve NO₂ gazları meydana gelmekte ve SO₂ ve NO₂ gazları ve diğer gazların birleşimi ile de H₂SO₄ ve HNO₃ oluşmaktadır. Oluşan bu gazların yağmur, kar, dolu ve sis ile yeryüzüne çıkması olayına asit yağmurları olarak ifade edilmektedir (Noy and Nualsri, 2008: 14).

1.4. Afetlerin Etkileri

Meydana gelen doğal afetlerin başlangıcından itibaren, etkisi devam eden süreçte ortaya çıkan durumlardır. Herhangi bir afetin meydana gelmesiyle ortaya

çıkabilecek olan can ve mal kayıpları etki gören çevrenin bütün özellikleri ve afetin yaşanması ile birlikte diğer afetlerin olmasına ihtimal verecek bütün safhaları kapsamaktadır.

Doğal afetlerin etkilerini oluşturan afetin şiddeti, büyüklüğü, yoğunluğu, afeti yaşayan toplumların afetlerden etkilenme türleri, afete karşı hazırlık durumları ve afet yaşandıktan sonra uyum sağlama faaliyetleri belirlemektedir (Keerthiratne vd., 2018: 218).

1.4.1. Doğrudan Etkiler

Afetlerin oluştuğu andan itibaren etkisini sürdürmeye devam eden süreçtir. Doğal afetlerin ürün stokları, sermaye stokları, altyapı, nüfus, sağlık gibi sektörler üzerinde doğrudan etkileri bulunmaktadır. Afetin toplumlar üzerinde meydana getirdiği doğrudan etkilerden bazıları şunlardır (Şahin ve Sipahioğlu, 2003: 46);

- Afetten etkilenen bölgede meydana gelen yapı hasarları,
- Tarım ürünleri kaybı ve tarım alanlarının yok olması,
- Afet sırasında ve afet sonrasında yapılan acil müdahalelerde kurtarma, iyileştirme ve yeniden yapılandırmaya yönelik harcamalar,
- Altyapıda oluşan zararlar,
- Nüfus açısından yarattığı ekonomik etkiler,
- Yaralanan, sakat kalan, zarar görenlerden ve yaşamını yitirenlerden dolayı ortaya çıkan fiziksel etkiler,
- İnsanların ailelerini, eşlerini, hayatlarını, çalışma yaşamlarını kaybetmelerine, eğitim hayatlarının yarıda kalmasına veya tamamen bitmesine, hayatını sürdürdükleri yerleri terk etmelerine neden olmaktadır.

1.4.2. Dolaylı Etkiler

Afetin meydana getirdiği dolaylı etkiler, doğrudan etkilerin benzerleri olarak düşünülebilir. Bu etkiler afet oluşuktan sonra başlayarak birkaç sene devam eden etkiler olarak ifade edilir. Bu etkiler ulaşım, ticaret, sağlık, hizmet sektörlerinde meydana gelen kayıpların meydana getirdiği etkilerdir.

Afetin oluşturduğu dolaylı etkilerden bazıları şunlardır (Temiz, 1998: 18);

- Üretimde oluşan azalmalar görülmektedir.
- Ulaşım ve iletişim hizmetlerinde sorunlar yaşanmaktadır.
- Üretim sisteminin zarar görmesi sonucu üretim kalitesi düşmekte ve dağıtımlarda aksaklıklar meydana gelmektedir.
- Üretim, ulaşım sorunları sebebiyle halk ilişkileri bozulmaktadır.
- Ulaştırma sektöründe oluşan kayıplar ve yollarda meydana gelen zararların giderilmesi açısından kamu sektörüne ciddi sorunluluklar meydana getirmektedir.
- Haberleşme hasarlarının kaçınılması açısından kamu sektörünün finansman gereksinimini arttırmaktadır.

1.4.2.1. Ekonomik Etkiler

Afetlerin ekonomik etkileri diğer bir anlamda ikincil etkileri, makroekonomik yani ülke ekonomisine olan etkileridir. Bu etkiler afet meydana geldikten bir süre sonra ortaya çıkmaktadır. Ekonomik etkiler, büyüme, istihdam, ödemeler dengesi, enflasyon, bütçe açığı gibi etkilerdir (Güvel, 2008: 2). Doğal kaynaklı afetler, kalkınmanın, varlık ve mülkiyetin ve dahi büyümenin azalması gibi uzun vadeli ekonomik etkilere sahip olmaktadır. Bu olumsuz etkilere yönelik tedbirler alınabilmektedir. Hidrolojik kaynaklı doğal afetlerin yinelenen doğası gereği, ülkelerde iktisadi ve sosyal çalışmalarda uyuma dair desteklemelerin olması, bu tedbirlerden bir tanesidir.

Doğal afetlerden sonra sermaye stoku ve işgücünde oluşan kayıplar ve üretim belirli bir dönem için veya tümüyle durması neticesinde bölgede oluşturulan katma değerde kayıplar ortaya çıkabilmektedir (DPT, 1999: 15). Ekonomik kayıplar kamu bakımından ele alındığında okul, hastane ve çeşitli kamu binaları ile altyapılarda, konut sektörü bakımından konutlarda oluşabilecek hasar ve zararlar da ekonomik etkilerdendir.

1.4.2.2.Çevresel Etkiler

Son zamanlarda hayatın her alanında hem doğal afetlerin hem de insanların neden olduğu endüstri ve teknolojinin getirdiği risklerin gittikçe artış gösterdiği gözlenmektedir. Bu durum doğal afetlerin şiddetinin veya etkisinin çoğalmasının yanında nüfusun artıp belli bölgelerde yığılması, riskli alanların daha sıkı şekilde kullanıma açılması gibi sebeplerle meydana gelmektedir. Modern toplumlarda kullanılmakta olan teknoloji, endüstri ve bilimsel uygulamaların oluşturduğu bazı yan etkiler, yetersiz ürünler, bilinçsizlikler, kazalar da önemli derecede etkiler bırakmaktadır. Toplum, çevre ve doğada oluşan negatif sonuçların etkisi uzun yıllar varlığını sürdürmektedir (Şengün, 2007: 53).

Doğal afetler çevresel problemler, milli ve milletlerarası göçler, hızlı ve çarpık kentleşme arasında birbirini etkileyen karşılıklı ilişkiler bulunmaktadır. Hava kirliliği, küresel ısınmanın etkilediği iklim farklılığı ve okyanusların asitleşmesi gibi çevre problemleri, buzulların erimesi, kasırgaların sıklaşması, kuraklık vb. afetlerle ilgili problemleri de kendisiyle birlikte getirmektedir (Tiryakioğlu, 2016: 23).

Doğal afetler can ve mal kayıplarının yanı sıra çevresel anlamda oldukça önemli etkiler ortaya çıkarmaktadır. Özellikle deprem doğal afetinde, alt yapı da içme suyu ve kanalizasyon sistemlerinin çatlaması ya da kırılması arıtma tesislerinin zarar görmesi, çöplerin ve riskli atıkların düzenlenmemesi gibi etkiler önemli boyutta zarar vermektedir. Petrol tesislerindeki depolarda çıkan yangınlar sebebiyle hava kirliliği meydana gelmekte ve kısa, orta ve uzun vadede kendisini belli edecek önemli çevresel etkilerdir.

1.4.2.3.Siyasi Etkiler

Afetler, dışarıdan incelendiğinde etkileri açısından mesafeli olarak görülse de siyaseten bağımsız olmaları mümkün değildir. Ülkedeki seçmen toplumun olaylar açısından tutumları, bakış açıları, tepkileri, ülkenin karışıklığı, yolsuzluk durumları önemli olmaktadır. Ülkemizde meydana gelen 1999 depremlerinin o zamanda iş başında partilerin 2002 yılı seçimlerinde önemli derecede oy kaybı yaşamalarında etkili olduğuna dair çeşitli düşünceler vardır. Siyasal rekabete açık, özgür basına

sahip demokratik rejimlerin gerek afet öncesinde gerekse afet sonrasında afet riskini azaltmak için daha fazla kaynak aktarması ve daha etkili tedbirler almaları sağlanmaktadır (Tiryakioğlu, 2016: 24).

Siyasi kesimin doğal afetler açısından takip edebilecekleri iki esas politika mevcuttur. İlk olarak doğal afetler yaşanmadan önce onları önleme açısından yapılan yatırımlar ve düzenlemeler ele alınmalıdır. Sel ve taşkınların önüne geçebilmek için yapılan barajlar ve ıslah faaliyetleri ya da depremde meydana gelebilecek can ve mal kayıplarını önlemek amaçlı konut yapımına getirilen düzenleme çalışmaları bu politika seçimine örnek olarak gösterebilir. İkinci olarak ise, doğal afet yaşandıktan sonra oluşan negatif etkileri azaltmaya yönelik olarak yapılan yardım harcamaları ele alınmaktadır.

1.4.2.4.Mali Etkiler

Doğal afetlerin mali etkileri kamu harcamaları ve gelirlerde oluşan etkileri içerisine almaktadır. Afetler bütçe üzerinde önemli boyutta baskı yaratmaktadır. Mali kaynakları olumsuz yönde etkilemektedirler. Daraltıcı olan bu tesirler, kısa ve uzun vadede gelişmenin zarara uğramasına yol açmaktadır. Kamu finansmanları yoluyla karşılanan afetin mali etkileri ve afetleri azaltma ve önleme tedbirleri, kısıtlı bütçe rezervleri üzerinde oldukça mühim sorumluluk oluşturmaktadır.

İhracat ve ithalat, ekonomik faaliyet seviyesinin düşmesi, doğrudan ve dolaylı vergi gelirlerinin azalması sebebiyle devlet gelirleri doğal afetlerden olumsuz yönde etki görmektedir. Böylece devletler artan bütçe baskısıyla karşı karşıya kalmakta ve bu durum para arzının yükselmesine, döviz rezervlerinin düşmesine, iç ve dış borçlanmaya yol açmaktadır (Benson, 1997: 54). Daha önce yapılan bir çalışmaya göre, ülkelerde oluşan doğal afetlerin muhtemel mali etkileri incelenmiş ve henüz gelişmekte olan ülkelerde, büyük doğal afetlerin akabinde, mevcut durumun dalgalanma aşamasında dahi kamu gelirlerinin yükseldiği, kamu harcamalarının ise düşüş gösterdiği öne sürülmüştür. Afetlerden sonra kamu harcamaları bakımından yeniden yapılanma sürecinde kamu maliyetleri kamu sermayesinin ne kadar hasar gördüğüne bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Sermaye fazla hasar görmemişse

yeniden yapılanma sürecinde maliyetler daha düşük çıkabilmektedir. Bu gibi durumlarda, mali harcama yükü daha düşük olmaktadır (Noy ve Nualsri, 2008: 10).

Doğal afetler, ülkelerin kamu maliyesinde ve borcun sürdürülebilirliğinde önemli düzeyde baskı altında kalmaktadır. Afetler nedeniyle hasar gören kamu alt yapılarının yeniden inşa edilmesi kamu harcamalarını arttırmakta ve ayrıca ekonomik faaliyetlerde daralma sebebiyle standart vergi tahsilatı düşmektedir. Hükümetler büyük doğal afetlerle karşı karşıya kaldıklarında kaynaklarını öncelikle acil kurtarma ve yardıma, sosyal güvenlik faaliyetlerine transfer etmektedirler (Selçuk ve Yeldan, 2001: 5).

1.4.2.5. İkincil Etkileri

İkincil etkiler afetler meydana geldikten hemen sonra etkisini gösterip, birkaç aydan birkaç yıla kadar devam eden etkilerdir. Bu etkiler insanların hayatında ciddi bozulmalara yol açmaktadır.

Afetin ikincil etkileri aşağıdaki gibidir (Uslanmaz, 2004: 26);

- Üretim veya arz kaybının yol açtığı pazar kaybı,
- Tüm kaynakların depremden etkilenen bölgelere yoğunlaştırılmasının neden olabileceği aşırı talep ve fiyat artışları,
- Yıllık bütçe giderlerinin aşırı artması, parasal kaynakların azalması ve ödemeler dengesinin bozulması,
- Yatırıma ayrılmış kaynakların deprem bölgesine aktarılması nedeniyle yatırımların durması,
- Ek vergi ve dış borçlanma ihtiyacının kaçınılmaz olması.

1.5. Toplumların Afetlerden Zarar Görme Riskini Arttıran Nedenler

Risk kavramı, toplumsal ve kültürel etkilerin içinde belirlenerek büyüklüğünü hesaplayabilmek için potansiyel zararın ne olacağının bilinmesinde ve ne gibi ölçütlerin kullanılacağı konusunda önemli yer tutmaktadır. Doğal ve doğal olmayan olayların ortaya çıkardığı riskleri çeşitli düzeylerde sayılabilir. Kestirilebilen bir doğal afet olayı sebebiyle can ve mal kayıpları ile alt yapıda oluşabilecek tahmini zarar ölçülerinin öngörülmesi risk olarak adlandırılmaktadır. Riskler tahmin edilerek

meydana gelebilecek tehlikelere yönelik gerekli önlemlerin alınması, afetin ortaya çıkarabileceği zararlar azaltılabilir (Uzunçubuk, 2005: 56).

Geçmişte sosyal, siyasi ve ekonomik hayatın kurulduğu yerleşim merkezleri, büyük şehirler ve doğal tehlikelerin ciddi tehdidi altında olan ve yüksek deprem etkinliği ile iç içe olan doğal limanların etrafında gelişmiştir. Afetler şehirlerin fiziki, sosyal ve ekonomik hayatında ciddi oranda zarara sebep olmuş, yıkılan kentler yeniden inşa edilerek varlığını sürdürmüştür (Yahşi, 2007: 48).

Kentlerde nüfusun hızla çoğalması ve belli alanlarda toplanması, riskli bölgelerin daha sık şekilde yapılaşmaya açılması ile yapılan denetim ve güvenlik tedbirlerinin yeterli olmaması gibi sebeplerden dolayı kentler doğal afetlerde büyük zararlar görebilmektedir. Riskli bölgelerde yaşam alanlarının genişlemesi, ekonomik etkinlikler ve hizmet sektörünün ilerlemesi, kentsel alanlara yakın endüstri tesislerinin açılması, doğal kaynaklarının denetim olmadan kullanılması, tahrip olması gibi etkenlerle zarar görülebilirlik arttığı için bir doğal afet durumunda bu olaylar yüzünden daha fazla zarar oluşabilmektedir (Walsh, 2009: 238). Afetlerin sebep olduğu zararların azaltılması ya da ortaya çıkabilecek risklerin oluşmaması için çeşitli sektör ve yersel ölçeklerde tedbirlerin alınması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE VE DÜNYA'DA AFET YÖNETİMİ UYGULAMALARI

2.1. Afet Yönetimi ve Müdahale Mekanizması

Afet yönetimi, afetten önce, afet esnasında ve afet yaşandıktan sonraki evrelerde çeşitli yaklaşım ve müdahale yollarını içermektedir. Afet meydana gelmeden önce afetin zarar verici etkilerini azaltmak için gerekli teknik, idari ve kanuni bütün tedbirleri almak, toplumda afet bilincini uyandırmak ve zarar azaltma kültürünü yerleştirmek için eğitim çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir. Yaşamak üzere olan bir afetin önüne geçilemiyorsa, ilk yardım ve müdahale faaliyetlerinin vaktinde uygulanması, ekiplerin acil olarak ulaşması için gerekli bütün kolaylıklar sağlanmak zorundadır.

Afet esnasında, arama ve kurtarma ile ilk yardım faaliyetlerini başlatmak ve düzenlemek, ulaşım ve haberleşmeyi düzenli olarak sürdürmek, boşaltma ve taşınma çalışmalarını olabildiğince kısa zamana yaymak, geçici yerleşim bölgeleri meydana getirmek temel prensiplerdir.

Afet meydana geldikten sonra afetin etkisinde kalan toplumun önemli gereksinimlerini en kısa süre içerisinde ve en hızlı yollarla gidermek, yaşamın normal akışına dönmesini sağlamak, yaşanan iktisadi ve sosyal kayıpların asgari düzeyde kalmasını sağlamak, yapılması gereken görevlerin başında gelmektedir. En az zararlı afetlerden kurtulabilmek açısından riskler ve tehlikelerin bilincinde olunmalı, sayılan bütün önlemler alınmalıdır. Bütün bu afetten önce, afet anında ve afetten sonra yapılan çalışmaların bütününe afet yönetimi adı verilmektedir (Erkal, 2009: 26). Afet yönetimi süreci çok iyi yönetilmeli ve afet öncesinde, afet sırasında ve afetten sonrası için gereken bütün tedbirlerin alınması gerekmektedir.

2.2. Afet Yönetiminin Temel İlkeleri

Afet yönetimi yaklaşımlarında en bariz fark, modern afet yönetiminin afetten önce yapılacak faaliyetlerle, önleme ya da zarar azaltma faaliyetlerini ön plana çıkarmasıdır. Afet yönetiminin temel ilkeleri, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası

seviyede uygulamaya konulmak üzere aşağıdaki gibi belirtebiliriz (Yahşı, 2007: 36);

- Meydana gelen ve gelebilecek bütün afet olaylarını açıklamak
- Etkili bir risk çözümlemesinde bulunmak
- Risk çözümlemesi sonuçlarına göre etkili bir risk yönetimi ile afetlerin önüne geçebilmek
- Hasarların en aza indirilmesi ya da paylaşılmasına dair faaliyetlerde bulunmak
- Afetten sonra müdahale çalışmalarını planlamak ve uygulamak
- Afet meydana geldikten sonra psikolojik, ekonomik ve sosyal faktörleri kapsayan iyileştirme ve tekrardan inşa faaliyetlerini devam ettirmek

Afet yönetiminde, afetleri engellemek ve zararlarının azaltılması için afetten önce, afet anında ve afetten sonra gerekli tedbirlerin alınması ve gerekli çalışmaların planlanması, koordinasyon sağlanması, bu faaliyetlerin yapılması evresinde toplumun bütün kurumlarıyla ortaklık gerektiren disiplinli bir yönetim evresidir. Afet yönetim döngüsü adı verilen bu süreçte, afet zararlarını azaltma, afetlere hazırlıklı olma, afetlere müdahale, iyileştirme ve tekrar inşa aşamaları bulunmaktadır.

2.2.1. Zarar Azaltma

Afet yönetiminde afet zararlarını azaltma aşaması, risk kaynaklarının belirlenip, değerlendirilmesi ve azaltılması için gerekli adımların atılmasıdır. Acil durumların bir topluluk ya da millet üzerinde yarattığı etkileri azaltmayı hedefleyen tedbirleri kapsamaktadır (Carter, 1991: 124). Zarar azaltma faaliyetleri acil durumlardan önce yapılabildiği gibi sonra da yapılabilmektedir. Doğal afet tehlikesinin önüne geçilmesi ya da ciddi kayıplar oluşturmaması adına düşünülen bütün tedbirler, çalışmalar afet zararları azaltma evresinde gerçekleştirilmelidir. Bu süreç pratikte afet iyileştirme ve yeniden inşa safahatındaki çalışmalarla başlamakta ve tekrar afet yaşanana dek sürmektedir. Zarar azaltma evresinde devam ettirilen süreçler yurt, bölge ve yerleşim alanları ölçeğinde olarak daha büyük bir uygulama

alanı bulmaktadır. Zarar azaltma faaliyetlerine dair yapılabilecekler aşağıda örnek olarak verilmiştir (Ergünay, 1998: 24-32):

- Binaların girişinde güvenlik engellerinin oluşturulması
- Binaları boşaltma yollarının belirlenmesi
- Şiddetli kasırga ve fırtına gibi acil olayların etkisini düşürecek paneller bulundurulması
- Çatıların kuvvetlendirilmesi
- İnsanların acil durumlar hakkında bilinçlendirilmesi
- Okul ve diğer kurumlarda ısıtma, havalandırma ve diğer elektrikli aletlerin düzenli kontrolünün yapılması (FEMA).
- Doğal afet esnasında uygulanacak olan kanuni mevzuatların gözden geçirilmesi ve gereksinim duyulduğunda yeniden düzenlenmesi
- Gereksinim duyulan bilimsel ve teknik AR-GE çalışmalarının planlanması ve uygulama alanı bulması
- Doğal afet zararlarının en aza indirilmesi düşüncesinin kalkınmanın bütün aşamalarına dâhil edilmesi ve pratiğe uyarlanmanın sağlanması

2.2.2. Hazırlıklı Olma

Hazırlık evresinde yapılması gereken faaliyetlerin asıl amacı, tehlikelerin insanlar açısından negatif etkiler oluşturabilecek sonuçlara yönelik tedbirler olarak etkili şekilde müdahale edebilmeye hazırlıklı olmaktır. Bu evre, herhangi bir acil durumda yetki ve yükümlülüklerin oluşturulması ve destek kaynaklarının düzenlenmesini kapsamaktadır. Böylece bütün yönetimler, afet yönetimi işlevleri için yapılması gereken atamaları ya da belirlemeleri yapmalı ve bu işlevlerin de uygulaması için gereken kadro, donanım, kaynak ve diğer hususlar belirlenmeli ve devamlı güncel tutulmalıdır (Kadıoğlu ve Özdamar, 2008: 59).

Afet esnasında müdahaleye dair planlama, müdahale evresinde görevli olacak kurumlar, oluşturulması icap eden acil durum merkezleri, bu yerlerde lazım olan personel ve ekip gibi hususlarda planlama ve düzenlemelere gereksinim duyulmaktadır. Böylesi durumlara karşı hazırlıklı olmak, incelenmesi gereken önemli bir konudur. Afet durumunda müdahalenin problemsiz olarak yapılması, afetten sonra yapılacakların neler olduğuna dair önceden plan yapılması ve bunların açık bir şekilde anlatılması hazırlık evresinde yapılacaklar olarak nitelendirilebilir. İlk yardım, sağlık hizmetleri, haberleşme, ulaşım ve kurtarma faaliyetleri gibi konular bu çerçevede incelenecek en önemli çalışmalar olmaktadır (Atlı, 2006: 47). Hazırlıklı olma evresi devamlı ve rutin bir durum halini almalıdır.

Hazırlıklı olma tedbirlerinin bir kereye özgü olarak düşülmemesinde fayda vardır. Hazırlıklı olma aşamasında esas faktör, idarenin afet ve acil durum yönetimi ile ilgili başkaca sorumlulukların ilişkisine olanak veren planların ilerletilmesi ve devamlı bir şekilde güncel tutulmasıdır. İnsanların yaşamı ile sahip olduklarının, afetin hasarlarından en az seviyede etkilenmesini amaçlayan faaliyetlerin yapıldığı, diğer bir afete kadar olan bir süreci Afetlere hazırlıklı olma olarak tanımlanmaktadır (Kadıoğlu ve Özdamar, 2008: 86). Afetlere hazırlıklı olma evresi afet esnası ve sonrası için oldukça önemli bir evre olmakta ve gereken önlemlerin alınması hasarları azaltmaktadır.

2.2.3. Müdahale

Müdahale aşaması afet planının gerçek bir uygulama evresidir. Bir olay ve olaydan sonra müdahale etmek için kullanılan faaliyetlerin organizasyonu olarak ifade edilebilir. Burada öncelikle kriz yönetimi üzerinde durulması önemlidir. İlk yardım ile hayat kurtarmak, hasar gören iletişim ve ulaşım sistemlerin onarımı yapmak, afetten etkilenenlerin asıl yaşam ihtiyaçlarını gidermek, psikolojik destek ve manevi bakım sağlamak bu aşamanın öncelikli faaliyetlerindedir. Bu faaliyetlerin öncelikli olarak uygulanması müdahale aşamasının önemini göstermektedir.

Afetle müdahale aşamasının amacı, bir afetin etkisinde kalan nüfusu psikolojik açıdan desteklemek, halkın sağlığını düzeltmek, yaşamlarının devamlılığı için acil yardım sunmaktır. Bu aşamada kalıcı ve devam ettirilebilir bir çözüm

bulunana dek insanların temel gereksinimlerinin giderilmesine dikkat edilmektedir. İnsani yardım ekipleri afet yönetim sürecinin bu aşamasında kuvvetli bir şekilde varlıklarını belli etmektedirler. Doğal afetlere müdahale yöntemleri, afetlerin yaşanmasından sonra ya da afet esnasında afetin büyüklüğüne bağlı olarak değişerek bir saat, bir gün ya da bir ay bile sürebilmektedir (Kadıoğlu, 2011: 164).

2.2.4. İyileştirme

İyileştirme aşaması, bir topluluk üzerinde afetin etkilerinin bütün alanlarıyla iyileştirilmesi ve yerel ekonominin normale dönüşmesi olarak ifade edilebilir. Bu aşama, uzun zaman sürebilen bir aşamadır. Yapılacak olan çalışmaların amacı, afetten etkilenenlere iletişim, ulaşım, su, elektrik, eğitim, sosyal etkinlikler, yerleşim yeri gibi faaliyetlerin zaman içinde geliştirerek afetten etkilenenlere daha güvenli ve gelişmiş bir hayat alanı yaratmaktır (Ergünay, 2008: 48).

İyileştirme aşaması iki dönemde ele alınmaktadır. İlk dönem, kısa dönemli evredir ve daima altı ay ve bir yıl arasında sürmektedir. İkinci aşama ise uzun dönemli evredir ve on yıla kadar sürebilen bu dönem afetin daha ciddi ve kalıcı etkilerini incelemek için planlama ve eyleme geçme dönemi olarak ifade edilir.

2.2.5. Yeniden İnşa

Afet yönetimi döngüsünün son evresi olan yeniden inşa aşaması, toplumun ve fiziki çevresinin yeniden düzene konulması aşamasıdır. Kişiler evlerini, binalarını onarmakta ve tarım çalışmaları normal hal almaktadır. Bu aşamanın zamanlamasını hakkında tahmin yürütmek oldukça zor olmaktadır. Zamanlama çok erken de başlayabilir, çok uzun yıllar da alabilir. Bu süreçte yapılanma süreci oldukça önemli bir konudur. Afetten sonra yapı hasarlarının belirlenmesinde hangi kıstas ele alınırsa alınsın hasar gören bina onarım bakımından iki duruma ayrılmaktadır. Bunlardan ilki onarılabilir yapı, ikincisi ise onarılamayan yapıdır. Onarılabilen yapıdan kasıt, onarım maliyeti ekonomik açıdan rasyonel ölçülerde kalan ve onarımdan sonra yeni bir afete dayanıklılık oluşturulan binalardır (Ceber, 2005: 37).

Doğal afetlerle ilgili kapasite meydana getirme faaliyetlerinin kaynağında eğitim programları yatmaktadır. Eğitilmiş insan gücü olmaksızın, afetlerle başa

çıkılmak için elde bulunan fiziksel kapasiteleri aktif olarak kullanılamamaktadır. Fazla yapılan harcamalar ile yapılan altyapı çalışmaları ve teknolojik sistemlerin, afetlerin önüne geçebilme ve zararlarını en aza indirme açısından yarar sağlayabilmesi için bu sistemleri kullanabilme yetisine sahip eğitilmiş insanlara gereksinim duyulmaktadır. Bu doğrultuda da bu fikrin afet bilinci ile doğru orantılı bir şekilde ilerlemesi olası bir durumdur (Erkan vd., 2007: 214). Bu algının oluşması, toplumu meydana getiren insanların yanı sıra kurum ve kuruluşların da afetler hususunda doğru bilgi ve veriler ile bilgilendirilmesiyle olmaktadır

Afet yönetimini içeren bütün aşamalar birbirleriyle bağlantı içerisinde incelenmeli ve bağımsız olarak düşünülmemelidir. Bu aşamalar art arda gelen, biri bitmeden diğerinin başlayamayacağı afet öncesi, esnasında ve afet sonrasında etkin bir şekilde uygulamaya konulmalıdır. Doğal afet öncesi aşaması olan zarar azaltmadan başlanıp, hazırlıklı olmayla devam eden süreçleri; afet esnasındaki müdahale ve afet sonrasında yapılacak iyileştirme ve yeniden inşa ile birlikte tamamlamalı, can ve mal kayıplarını azaltmalı, daha hazırlıklı ve daha sağlıklı bir toplum gelecek nesillere yetiştirilmelidir (Yahşi, 2007: 76).

2.3. Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma Arasındaki İlişki

Doğal tehlikelerden ileri gelen afetler, kalkınma ve gelişmeyi farklı açılardan etkileyebilmektedir. Finansal, sosyal ve insan kayıpları ile sonuçlanan doğal afetler, yerleşim alanlarına, sanayi alanına, ticari ve sosyokültürel yapılara, ulaşım tesislerine zarar vermektedir. Doğal afetlerde oluşan yıkımlar, onarımlar ve yeniden inşa için kaynak ihtiyacı oluşturmakta, genellikle kalkınma ya da esas sosyal hizmetler açısından ayrılan fonların bu tarafa aktarılmasına yol açmaktadır. Böylece afetler, eldeki kaynakları azaltarak ve planlama aşamasına karışarak kalkınma programlarını geciktirmektedir (Törenci, 2015: 68).

Doğal afetler, aynı zamanda fakirliği getirmekte, küçük firmaları ve sanayileri güçsüzleştirmekte, ekonomik çalışmalar ve sosyal hizmetler açısından yaşamsal önem taşıyan iletişim ve ulaşım yollarını aksatmakta, bu şekilde de toplumun ekonomik gücünü azaltmaktadır. Doğal afetler ölüm, yaralanma ve oluşan uzun dönemli travmalar yoluyla sosyal yapıyı da yıkmaktadır. Afet ve kalkınma arasındaki

ilişkiyi ortaya koyan unsurlar aşağıdaki gibidir (Erkan vd., 2007: 38).

- Başarısız arazi sistemleri
- Tehlikeli alanlarda nüfus artışı
- Başarısız çevre yönetimi
- Adil olmayan sosyallik ve sosyal mahrumluk
- Kanuni düzenlemelerin eksikliği
- Kötü kaynak kullanımı

Doğal afetlerin risklerinin neler olabileceğinin belirlenebilmesi açısından belirli bir yapı, tesis veya bölgeyi incelemek gerekmektedir. Bütün bölgelerin risk haritalarını oluşturma, her tehlikenin yapısını belirleme, tehlikeleri karşılaştırma ve öncelikleri belirleme, dolayısıyla afetlerin muhtemel etkilerinin ve ölçülerini kestirme faaliyetleri, risk analizi şeklinde ifade edilmektedir (Güler, 2005: 54).

2.4. Türkiye’de Afet Yönetimi

Afet yönetimi; doğal afetin önüne geçilmesi, afetlerden kaynaklanan zararın indirilmesi maksadıyla, afet öncesi-sonrasında yapılacak iş ve işlemlerin planlanması, desteklenmesi, organize edilmesi ve uygulanması adına toplumu bütün kurum ve kuruluşlarının iştirakiyle, kaynakların müşterek gayeler dahilinde yönetilmesini sağlayan geniş bir kavramdır (Öztürk, 2003: 47).

Afet yönetimine dair çalışmalar, ülkelerde idare tarafından veya idarenin denetimi çerçevesinde yapılması gereken çalışmalardır. Anayasanın 5’inci maddesindeki gibi, toplumların ve bireylerin refahını ve huzurunu sağlamak amacıyla dayanarak, idarenin afetlere yönelik uygulayacağı çalışmaların devletin esas amaç ve işlevleri arasında olduğunun ifade edilmesi gerekmektedir (Öner, 2010: 58).

Türkiye afet yönetiminin tarihsel gelişimine bakıldığında günümüze kadar yapılan yasal ve kurumsal çalışmalar dört dönem olarak ele alınmaktadır. Bu dönemleri kapsayan çalışmalar aşağıdaki gibidir;

- 1944 Yılı Öncesi Düzenlemeleri Kapsayan Çalışmalar
- 1944 – 1958 Yılları Arasındaki Düzenlemeleri Kapsayan Çalışmalar
- 1958 – 1999 Yılları Arasındaki Düzenlemeleri Kapsayan Çalışmalar
- 1999 Yılı Sonrası Düzenlemeleri Kapsayan Çalışmalar

2.5. Ulusal Açından Afetler ve Politikalar

Ülkelerin doğal afetlere karşı hazırlıklı bulunabilmesi ve afetleri en az hasarla geçirebilmesi için ulusal afet politikalarını geliştirmeleri oldukça önemlidir. Ulusal afet programları merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında ortaklık ile gerçekleşmekte ve başarılı olmaktadır. Ulusal afet politikalarında düzenlenecekler aşağıdaki gibi örnek verilebilir (Mitföff, 1994: 107);

- Afet zararlarını ulusal ölçüde azaltma kıstasları belirlenmeli
- Afet tehlikesinin fazla olduğu bölgelerde bulunan belediyeler, gerekli tehlike ile ilgili bilgilerden haberdar olmalı
- Yapı standartları ve arazi kullanımları ile ilgili kanuni düzenlemeler yapılmalı ve uygulanmalı
- Olası afetlere yönelik yapıları koruma altına almak ve zararları azaltmak için özel sigorta sistemi kurulmalı

2.6. Afet Yönetiminin Tarihsel Süreci ve Gelişimi

Çok eski doğal afetlere maruz kalan Anadolu topraklarında bazı önemli yerleşim yerlerinin zarar görmesinden dolayı bazı medeniyetler silinmiş ya da yerleşim yerlerini değiştirdiklerine dair örnekler bulunmuştur bulunmaktadır (Meclis Araştırma Komisyon Raporu, 1997: 1). Türkiye bugüne kadar çok fazla can kaybına, yaralanmaya ve ekonomik kayıplara yol açan afetlerle yoğun olarak karşılaşmıştır (Aktel, 2015: 169).

Ülkemizde afet yönetimi geçmişi incelendiğinde yönetimlerin afetlere bakış

açıları, afet yaşandıktan sonra etkilenen topluma, gereksinimi olan acil ve insani yardımların ulaştırılması biçimindedir. Buna karşın afetten etkilenenlerden hangisine, ne ölçüde ve ne türde yardım yapılacağı, bunların hangi araçlarla nasıl uygulanacağı hakkında kanuni bir düzenleme ve kurumsal yapılanma gereksinimi ortaya çıkmıştır (Ergünay, 2011: 1).

Ülkemizdeki afet yönetimi sisteminde, afet hasarlarının en aza indirilebilmesi konusunda yaklaşımlar, politika, strateji, yasal düzenleme ve değişiklikler bakımından dört dönem halinde ele alınmaktadır (Meclis Araştırma Komisyon Raporu, 1997: 5).

2.6.1. 1944 Öncesi Dönem

Türkiye’de afet yönetimi geçmişi ele alındığında ilk düzenleme, Osmanlı Padişahı II. Beyazıt tarafından 1509 yılında İstanbul depreminden sonra çıkarılan bir ferman olarak bilinmektedir. Bu fermanla hasar gören konutların yeniden inşa edilmesi amacıyla ev başına yirmi altın verilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu Başkenti’nin zarar görmesinden kaynaklı, başkentin yeniden inşasında 50.000’e yakın usta vazifelendirilmiş ve 14-60 yaşlarındaki erkek çalışanların inşaat işinde çalışmaları emredilmiştir (Kadıoğlu, 2011: 84).

Osmanlı İmparatorluğu zamanında padişah fermanı ile doğal afetlerden zarar gören topluma ev ve acil yardım sağlandığını niteleyen çeşitli örnekler bulunmaktadır. Fakat yapılan yardımlar afet yaşanmadan öncesi dönemde yapılması gerekli faaliyetleri kapsamayarak afetten sonra yara sarma çalışmaları şeklinde sürmüştür (TBMM Meclis Araştırma Komisyon Raporu, 1999: 12). Başka önemli olan dokümanlar ise kentleşmenin artması ile birlikte, kentleşme ve yapılaşmanın temele dayanma gereksinimini dolayısıyla 1848 tarihli Ebniye (Yapılar), 1864 senesindeki Turuk ve Ebniye (Yol ve Yapılar) düzenlemeleri, 1882 yılına ait Ebniye Kanunları olmaktadır. Bu nizamnameler ile İstanbul’daki yapılara bazı kurallar koyulmuş, 1877 tarihinde nizamname imparatorluk topraklarında uygulama alanı bulmuştur (AFAD-SP, 2012: 18).

1882 yılı, çıkarılan Ebniye Yasası ile 1928 yılına dek yangın yerleri, yollar ve

yapıların gerekli düzenlemelerinde kullanılmıştır. Türkiye Kızılay Derneği tarafından 1923 ile 1940 yılları arasında doğal afetlerde müdahale ve iyileştirme faaliyetleri yürütülmüştür (T.C. İçişleri Bakanlığı, JICA, 2004: 43). Kurulduğu andan itibaren kökenlerine bakmadan her çeşit afette evsiz ve açıkta kalan insanlara gereken yardımı yapmıştır. Ancak bu dönemde yapılan yardım çalışmaları yara sarma politikasının önüne geçmemiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra imar konularını da içeren bazı kanunlar çıkarılmaya başlamıştır (T.C. İçişleri Bakanlığı, JICA, 2004: 43).

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Ankara'nın başkent seçilmesi ve örnek şehirler meydana getirme gayretleri, planlı şehirlerin oluşturabilmesine olanak sağlamıştır. Böylece 1928 tarihinde Ankara'nın imar sorununu ortadan kaldırmak adına Ankara İmar Müdürlüğü açılmıştır (Güler, 2012: 81). 26 Aralık 1939'da yurdumuzda son asrın en büyük zelzelesi diye bilinen Erzincan Depremi, 32962 vatandaşımızın yaşamını yitirmesine ve 116720 yapının yıkılarak değişik oranlarda zarar görmesine neden olması üzerine, zamanın Cumhuriyet Hükümeti, birtakım kanuni değişiklikler yapmaya gitmiştir. Böylece, 17 Ocak 1940'ta, 3773 sayılı 'Erzincan'da ve Erzincan depreminden Müteessir Olan Mıntikalarda Zarar Görenlere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun' yürürlüğe girmiştir (Yavaş, 2005: 61).

2.6.2. 1944-1958 Arası Dönem

1944 tarihinde ilk defa depremlere karşı kanun çıkarılmıştır. Çıkarılan kanunun yürürlüğe geçirilmesinde o tarihe dek meydana gelen kayıplar sonucunda, sadece yıkılan konutun yerine yeni bir bina inşa edilerek problemin çözülemeyeceği düşüncesinin etkin olduğu tahmini yürütülmüştür (Gülnerman, 2014: 29). Bu çıkarılan kanun sonucunda merkezi hükümet ilk kez deprem önce bazı süreçleri düzenlemeye koymuştur.

1944-1958 tarihleri arasındaki dönemin en dikkat çekici özelliklerinden birisi 1956 tarihli İmar Kanunu'dur. Kanun 62 maddeden ve dört bölümden meydana gelmektedir. Bunlar, Hâlihazır Harita, Yapı ve Ruhsat İşleri, İmar ve Yol İstikamet Planları, Tevhit ve İhraz İşleri ve Umumi Hükümlerden oluşmaktadır (T.C. Resmi Gazete, 16.07.1956, sayı: 9359). Çıkarılan kanun kapsamında yapı ve ruhsat işlerine

öncelik tanınmış, imar ve istikamet planlarına uygun yapılar yapılması zorunluluğu oluşmuştur.

1950 tarihinin orta dönemlerinden bu yana giderek artan endüstrileşme, göç ve şehirleşme hareketleri kentlerimizde negatif ilerlemelere neden olmuştur. Böylece 1933 senesinde, Belediye Yapı ve Yollar Kanunu ile yerleşme ve yapılaşmaların denetimi bakımından yeterli olmamaktaydı. Bu doğrultuda 1956 senesinde 6785 sayılı İmar Kanunu çıkarılmıştır (Yavaş, 2005: 72).

2.6.3. 1958-1999 Arası Dönem

1958-1899 tarihlerinde ülkemizde doğal afetlerin hasarlarını en aza indirme çalışmaları ele alındığında politika, kanun değişikliklerinin yapıldığı ve uluslararası alanda farklılıklara dayanarak önemli ilerlemelerin olduğu yıllar olarak görülmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı, JICA, 2003: 2). Afet öncesi ve sonrasında gereken önlemleri almak, yerleşim ve ev problemine çözüm getirmek, ülke planlamasını yapmak, yapı materyallerinin geliştirilmesi amacıyla 1958 tarihinde İmar ve İskan Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yasa çıkarılmıştır (T.C. Resmi Gazete, 07.05.1958, sayı: 9906).

1958 yılı ve sonrası dönem doğal afetlerin zararlarının asgari seviyeye indirilmesi için yapılan pozitif dönüşümlerin başladığı bir dönem olarak değerlendirilmektedir. 13 Haziran 1958 tarihinde yürürlüğe giren 7126 sayılı Sivil Müdafaa Kanunu, yapılan dönüşüm adımları bakımından önemli bir ilerleme olmuştur. Kanunda tabii afetler ve büyük yangınlara yönelik sivil savunma çalışmalarının nasıl yapılacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda herhangi bir afet durumunda kuruluşların ve kişilerin konu hakkında mükellef oldukları da belirtilmiştir.

2.6.4. 1999 Marmara Depremi Sonrası Dönem

Türkiye tarihinin en kötü zamanlarından biri olan 1999 Marmara Depremi ülkemizde çok büyük yıkımlar oluşturmuştur. Öncelikle büyük bir şok yaşansa da toparlanma dönemine geçilip iyileştirmenin ne derece önemli olduğu ortadadır. Depremden sonra bazı düzenlemeler yapılmıştır. Marmara depremi oluşturduğu

yıkıcı etkiler sonucunda afet döneminde yeni bir dönemin ele alınması gerektiğini ortaya çıkarmıştır (Erten, 2011: 54).

Depremden sonra yapılan kanuni ve kurumsal düzenlemeler yeni bir dönemin başı olarak kabul edilse de depremin yol açtığı can ve mal kayıpları 1999 senesinin bir dönüm noktası olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezinin ve Meclis Araştırmaları Komisyonu Raporu'nun sonuçlarında hazırlanan Marmara Depremi'nin neden olduğu kayıplar aşağıdaki gibi belirtilmektedir (Yılmaz, 2005: 60).

2.6.4.1. Doğal Afet Sigortaları Kurumu ve Zorunlu Deprem Sigortası

Marmara Depremi yaşanana kadar ülkemizde oluşan doğal afetlerin zararlarını giderebilmek adına devlet yardımları ve uluslararası hibeler haricinde bir kaynak mevcut değildi. Depremden sonra ülkenin depremlere ve diğer doğal afetlere yönelik değiştiği düşünülen afet olgusu sigortacılık etkinliklerinin ilerlemesinde etkili olmuştu. 25 Kasım 1999'da Zorunlu Deprem Sigortasına Dair KHK çıkarılmış ve yine aynı KHK uyarınca Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) oluşturulmuştur (T.C. Resmi Gazete: 27.12.1999, Sayı: 23919).

Çıkarılan KHK'nın ilk maddesi zorunlu deprem sigortasının hedefini ortaya koymaktadır. Bu hedef, oluşacak deprem afeti neticesinde bina sahiplerinin ya da intifa hakkı bulunanların, binaların zarara uğraması sebebiyle oluşacak maddi hasarların giderilmesine yönelik zorunlu deprem sigortası yaptırmalarına dair usul ve esasları içermektedir. Kanun Hükmünde Kararnamenin dördüncü maddesinde sigorta yapmak ve bu KHK'yla tevdi edilen yükümlülükleri de uygulamak için, Bakanlıkça kamu tüzel kişiliğini taşıyan Doğal Afet Sigortaları Kurumu açılmıştır. Bu iki madde çıkarılan KHK'nın amacı ile ilgili önemli ipuçları ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda devlet, afetten sonra meydana gelebilecek hasarların giderilmesi için aldığı sorumlulukların bir bölümünü sigortacılık sistemine aktarılmasını hedeflemiştir (Yavaş, 2004: 174).

2.6.4.2. Yapı Denetim Sistemi

Şehir mekânlarının önemli göstergelerinden biri bina yapılarından meydana

gelmektedir. Meydanların, yolların, parkların ferahlığı ve altyapının kusursuzluğu olumlu faktörlerdir. Bunun yanında ayrı binalar sahipsiz ve kırık dökük görümlü bir kentsel yapı riskli ve hoş olmayan bir görüntü oluşturmaktadır. Dışarıdan gelebilecek zorlayıcı yüklere ve çeşitli etkilere dayanıklılık özelliği ile ayrı olan binaların her birinde insanca hayat sürme şartlarının yeterli bir seviyede olması gerekmektedir (Heath and Cousino 1990: 12).

Böylelikle şehirlerin dokusundaki yapıların hepsinde öncelikle kesin bir şekilde dayanıklılığın ve sonra insana yaraşır hayat sürme şartlarını sağlayacak diğer faktörlerin uygulanmasının yönetsel şekilde sağlanması gerekli olmaktadır. Bu amaçlar tam olarak yerine getirilmesi istendiğinde karışık ve bir o kadar da zor süreçlerden geçilmesine neden olmaktadır (Yavaş, 2005: 38).

29 Haziran 2001 tarihinde çıkarılan yapı denetimi hakkında kanun sözü edilen düzensiz kentleşme neticesinde oluşan denetimsiz yapılaşmayı önleme hedefi taşımaktadır. Bu kanun, 9 maddeden meydana gelmekte ve mal ve can güvenliğini teminat altına alan, fen, sağlık, sanat ve kuralları ve imar planına nitelikli yapı oluşturulması adına proje ve yapı denetimini sağlamaya dair usul ve esasların düzenlenmesini hedeflemektedir. Bu doğrultuda da, Yapı Denetimi Kanunu'nun uygulama esaslarının düzenlendiği bir yönetmelik olma özelliğine sahip olmaktadır (Kadioğlu, 2008: 37).

2.6.5. Afet Yönetimi Yapılanması

Afet yönetimi yapılanması 5902 numaralı kanun öncesinde, sonrasında ve 703 Sayılı KHK kapsamında afet ve acil durum yönetimi başkanlığı ile ilgili yapılan bazı düzenlemeler ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

2.6.5.1. 5902 Numaralı Kanun Öncesinde Afet Yönetim Yapılanması

Ülkemizin afet yönetim yapılanması, kurumsal olarak merkezi ve yerel yönetim kurumları şeklinde meydana gelmekle beraber çoğunlukla yapılanma merkez ve taşra örgütlenmesi şeklindedir (Geray, 1977: 92; Keleş, 2007: 18). Doğal afetlere yapılan müdahaleler ve yükümlülükler meydana gelen zararın derecesine göre, en alt kurumdan üst kuruma doğru gerçekleşmektedir. Yaşanan küçük çaplı

afetlerden sonra yapılan ilk müdahale, Kaymakamların sorumluluğundaki İlçe Kurtarma ve Yardım Komiteleri tarafından yapılmakta olup, ilçeyi aşan durumlarda ise valilerin sorumluluğundaki İl Kurtarma ve Yardım Komiteleri, ilin yapamayacağı olaylarda ise Afetler Merkez Koordinasyon Kurulu ilgilemektedir. Türkiye’de afetlere müdahale ve iyileştirme 7269 sayılı kanun ve ilgili yönetmeliklerle yürürlüğe girmiştir (Aktel, 2015: 3).

Merkez Örgütlenmesi: Merkez örgütlenmesi, Afetler Merkez Koordinasyon Kurulu gibi merkezi seviyede temel örgütlenmelerdir. Türkiye’de 1997 senesinde çıkarılan Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliği merkezi seviyede farklı bir düzenleme koşulu getirmekte iken, yönetmeliğe göre, ortaya çıkan afetin derecesi ve yaygınlığına göre, kriz yönetimine geçme kararı alındığı an örgütlenme şekli farklılık göstermektedir. Verilen bu karar ile beraber, kriz yönetim merkezi, Başkanlığa dayalı olarak meydana getirilmekte, her bakanlık kendi çalışmalarının koordinasyonunu elde etmek amacı ile alakalı birimlerin yöneticilerinden meydana gelen kriz merkezlerini aktif hale getirmektedir. Büyük ölçüde yaşanan doğal afetlerde ise Bölgesel Kriz Yönetim Merkezleri kurulabilmektedir. Normalde, merkezi seviyede afet yönetim modelinin eş güdümünden mesul, Başbakanlık Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi ve İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma Müdürlüğü’nden müteşekkil karma bir örgütlenmeden oluşmaktadır (Keleş, 2007: 20).

Afetler Merkez Koordinasyon Kurulu: Bu kurul herhangi bir doğal afetin il hudutlarını geçmesi durumunda merkezde oluşturulması beklenen ve merkezi düzenleme, planlama ve eş güdüm hizmetlerini sağlayan kuruldur. Afetler Merkez Koordinasyon Kurulu, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı müsteşarının başkanlığında, ilgili bakanlıkların müsteşarları ile Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürü’nden meydana gelmektedir. Bu kurul çıkarıldığı yönetmeliğin 51/b maddesince başbakanlıktan gelen emirlerin uygulanmasını sağlamaktadır. Yine afet bölgesindeki Valilerden ve diğer referanslardan elde edilen bilgilerden valilik gereksinimlerinin karşılanması, problemlere çözüm bulunması amacıyla kararlar alarak, çözüm

bulunamayan problemleri başbakanlığa iletmektedir. Böylece dış koordinasyonu sağlamaktadır (Geray, 1977: 107).

Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi: 1996 tarih 8716 sayılı kararla Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği, Başbakanlığa bağlı bir Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi kurulmasını sağlamıştır. Krizi meydana getiren hadiselerin engellenmesi, yok edilmesi ya da milli çıkarlar eğiliminde sonlandırılması amacı ile gerekli hazırlık ve çalışmaların organize edilmesi çıkarılan yönetmelikle hedeflemektedir (Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği, 1996: Madde 1).

Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi meydana gelen krizlerde harekete geçerken, kriz ile alakalı genel hükümlerin alındığı ve yürütüldüğü en üst organ konumundadır. Bu merkez, Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu ve Sekreteryadan meydana gelmektedir. Başbakan ya da yetkilendireceği bir devlet bakanı başkanlığında krizin tipine göre ilgili bakanlardan Kriz Koordinasyon Kurulu meydana gelmektedir. Bu kurulun, ilgili kurumlarla eş güdüm ve ortaklık sağlamak, elde edilen bilgilere göre gereken kararları almak, alakalı bakanlıklar ve olayın özelliğine göre Genelkurmay'ında yardımıyla il, ilçe ve bölgelerde kriz merkezleri açılmasını sağlamak, gerektiğinde olağanüstü hal, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali ilan edilmesini önermek gibi işlevleri bulunmaktadır (Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği, 1996: Madde, 2).

Kriz Değerlendirme ve Takip Kurulu, Başbakanlık Müsteşarı'nın başkanlığında, krize göre bakanlık müsteşarları ile diğer kurum temsilcilerinden meydana gelmektedir. Bu kurulun işlevleri teknik ve bürokratik faaliyetleri uygulamak, krize dair bilgileri incelemek, tedbirleri tespit etmek, bu işlemlerin yürütülmesi için teşebbüslerde yer almak, kurumlar arasında organizasyonu ve işbirliğini oturtmak, ülkeye ait araç-gereç, eleman ve diğer olanakların ayrımını yürütmek, Bakanlar Kurulu ve Kriz Koordinasyon Kurulu tarafından alınan kararların uygulanmasını sağlamak, gerektiğinde olağanüstü hal, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali ilan edilmesini Kriz Koordinasyon Kurulu'na bildirmektir. Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi'nin en son birimi Sekreteryası'dır. Bu birim Başbakanlık

Müsteşar Yardımcısı'nın başkanlığında krize göre farklı sorumlu bireylerden meydana gelmektedir (Keleş, 2007: 21).

Kriz durumlarında en yüksekte Başbakanın yükümlülüğünde MGK Genel Sekreterliği altında meydana getirilen Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi, merkezin altında Bölge Kriz Yönetim Merkezi, en alt düzeyde ise kriz merkezleri yer almaktadır (Aktel ve Çağlar, 2007: 152).

Afet İşleri Genel Müdürlüğü: 1950-1965 yılları arasında kuruluş ve dönüşümü olan Afet İşleri Genel Müdürlüğü Bayındırlık ve İskân Bakanlığı yapısında çalışmalarını yapmaktadır. Deprem bürosu 1953 senesinde kurulmuş ancak 1955 senesinde DE-SE-YA şubesine dönüştürülmüş, 1959 senesinde şube kaldırılarak onun yerine 1960 senesinde Afet İşleri Dairesi Başkanlığı oluşturulmuştur. 1964 senesinde bakanlık yapısında farklı bir genel müdürlük olarak 1965 senesinde ise şuan ki ismiyle çalışmalarını devam ettirmiştir (Geray, 1977: 105).

Afet İşleri Genel Müdürlüğü merkez örgütlenmesi daireler biçimindedir. Müdürlüğün işlevleri, afet yaşandığında acil yardım faaliyetleri ve organizasyonunu yerine getirmek, geçici yerleşme ve barınmayı sağlayıcı kısa ve uzun vadeli tedbirleri yürütmek, kurum-kuruluşlar ile işbirliği içerisinde olmak, afete uğramış ve uğrayabilecek bölgeleri belirlemektir. Afet İşleri Genel Müdürlüğü çalışmalarının ana çerçevesi 7269 sayılı yasa ile oluşmaktadır. Kanun kapsamında afetlerden mesul ana kuruluş Afet İşleri Genel Müdürlüğü olmasına rağmen Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi ve Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü olarak çoğu kurum afet olayları ile ilgilenmektedir (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2019).

Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü: Türkiye'de 1999 yılı Marmara depremine kadar, afet yönetiminde milli seviyede ortaklık ve eş güdümü yerine getirecek bir merkezi düzenin olmaması, hem eskiden meydana gelen afetlerde hem de Marmara Depremi'nden sonra ortaklık ve eş güdüm oldukça büyük bir problem olmuştur. Merkezi ve yerel seviyede ortaklık ve eş güdümü sağlama işlevi Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na verilse de Türkiye uygulamasında eşdeğer

seviyedeki kuruluşlarda etkili bir eş güdüm elde edilememiş ve yapılan kanuni düzenlemeler beklenen faydayı verememiştir. Başbakanlığın yaptırım gücünü başvurmadan, bir etkisinin olmayacağı fark edilmesiyle, 1999 tarih ve 583 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Türkiye Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuş ve 2000 tarih ve 600 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bahsedilen birimin yeni adının Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü olmasına karar verilmiştir (Gençoğlu, 1996: 26).

Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü'ne kurum-kuruluşlarda işbirliğini yerine getirme görevi verilmişken, 7269 sayılı yasa ve ilgili yönetmelikler kapsamında da Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na afet yönetimine ait benzer görevlerin verilmesi uygulamada problemler ortaya çıkarmıştır (Keleş, 2007: 29).

Sivil Savunma Genel Müdürlüğü: 1958 tarihli Sivil Müdafaa Kanunu ile Türkiye'de sivil savunma hizmetlerinin temel unsurları oluşturulmuştur. Kanunla İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Sivil Savunma Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur. Ülke genelinde sivil savunmanın örgütlenmesi, yönetim, denetim, uygulama ve gerçekleştirilmesinde İçişleri Bakanlığı yükümlü kılınmış sivil savunma hizmetlerinin yapılabilmesi adına bakanlık talimatında Sivil Savunma Fonu meydana getirilmiştir. Bu fonun işlevleri, sivil savunma hizmetlerini yurt içinde örgütlendirme, silahsız, koruyucu-kurtarıcı tedbirleri, acil kurtarma ve illerdeki çalışmaları planlamak ve uygulamak, yangından korunma ve engelleme önlemlerin, itfaiyelerin standartlarını tespit etmek, personeli eğitmek, denetlemek ve koordinasyonu sağlamak vb. işlevlerdir. Bu Müdürlük merkez ve taşra örgütlerinden meydana gelmektedir. Merkez örgütü genel müdür ve yardımcılarının katılımıyla bir daire oluşturmakta, bahsedilen bu dairelerde ise şubeler ve Sivil Savunma Koleji bulunmaktadır. Taşra örgütü ise il müdürlükleri ve ilçelerdeki müdürlükler veya memurluklar ile mahalli kuvvetler den meydana gelmektedir (JICA, 2019; Yılmaz, 2003: 96-98).

Taşra Örgütlenmesi: Afetlere öncelikle müdahalede bulunan ve afet yönetiminin çeşitli evrelerinde işlev ve görevleri olan organlar il ve ilçelerdir. 1988 tarih ve 12777 sayılı Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik ile bireylere etkili olan ilk ve acil yardım yapılmasına öncülük

etmek için acil yardım birimlerinin kuruluş ve işlevleri belirtilmektedir. Afet yaşandıktan sonra tedbir oluşturulmasından ve yardımların sağlanmasından sonra afetin olduğu yerin mülki amiri sorumlu olmaktadır (Akdağ, 2019: 38).

Acil yardım hizmetlerini uygulamak için şehirlerde vali öncülüğünde İl Kurtarma ve Yardım Komitesi, ilçelerde kaymakam öncülüğünde İlçe Kurtarma ve Yardım Komitesi oluşturulacağı hükmü yönetmeliğin 6. maddesinde belirtilmiştir. İl Kurtarma ve Yardım Komitesi, şehirlerde vali ya da yetkilendireceği vali yardımcısı öncülüğünde belediye başkanı, il jandarma alay komutanı, emniyet, sivil savunma, milli eğitim gençlik ve spor, bayındırlık ve iskân, sağlık ve sosyal yardım, tarım ve orman işletme müdürleri, Kızılay ve mahallin en büyük askeri üyelerinden meydana gelmektedir (Barutçu, 2015: 16).

Komitenin görevlerinden Yönetmeliğin 14/b maddesinde bahsedilmektedir. Komitenin işlevleri, il acil yardım planlarının tasarlanması ve yürütülmesini yapabilmek, ilçelere ait planları değerlendirerek valiye sunmak, planda önceden tahmin edilen örgütlenmenin meydana getirilerek ve burada görev yapacak bireylerin belirlenmesi, yerine getirilmesi gereken yardımların belirlenmesi ve tespit edilen bu gereksinimlerini temin etmektir. Yönetmelik 15. maddesinde komiteye bağlı İl Afet Bürosu'ndan söz edilmektedir. Bu yapılanmaya, gerektiğinde valilik tarafından destek sağlanmaktadır (19808 Sayılı Yasa, Madde 16, 1988).

Tüm bu kanuni düzenlemeler incelendiğinde ülkemizde 5902 sayılı yasadan önce, tek yönlü olmayan bir afet yönetim yapılanmasının olduğu görülmektedir. Ayrıca merkez ve taşra seviyesindeki örgütlenmenin dışında yerel yönetimler seviyesinde de yapılması gereken bazı görevlerin bulunduğu bir yapı yer almaktadır. Problem yalnızca mevzuat ve örgütlenme seviyesinde olmamakta, bununla birlikte afet öncesi planlama ve hazırlık aşamalarındaki aksaklıklar, taşra örgütlenmesindeki kaynak ve personel eksiklikleri, afetler karşısında genellikle yetersiz kalınmasına yol açmaktadır. Doğal afet sonrasında bir müddet sonra afetin de etkisiyle, çözüme ve örgüt yapısına yönelik yapılması gerekenler hızlandırılmakta ve afetin kamuoyunda güncel kalmaması ile birlikte eski yaklaşımlara dönülmektedir (Aktel ve Çağlar, 2007: 49).

2.6.5.2. 5902 Sayılı Yasa'da Afet Yönetim Yapılanması

Afet yönetim anlayış ve örgütlenmesinde 2009 tarih ve 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile bir değişim yaşanmıştır. Kanun ile afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya dair hizmetleri yerine getirmek için Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının kurulması, örgütlenmesi ile görev ve sorumlulukları planlanırken, afetten önce kurum-kuruluşlarda koordinasyonun yerine getirilmesi ve politikaların belirlenmesi hedeflenmektedir (5902 Sayılı Yasa, Madde 1/2, 2009).

Merkez Örgütlenmesi: Afet ve Acil Durum Başkanlığı örgütlenmesinde, başkanlık yapılanmasına ek olarak bir de kurul halinde örgütlenmiş birimler yer almaktadır. Bunlar başbakanlık örgütlenmesinden bağımsız biçimde bakanlıkları da afet yönetiminin içine almaktadır. Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu, Başbakanlık Müsteşarı'nın başkanlığında, ilgili bakanlıkların ve DPT'nin müsteşarları, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanı, Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanı ile kurul başkanı tarafından yetki verilecek diğer bakanlık ve kuruluşların üst kademe yöneticilerinden meydana gelmektedir. Bu kurulun işlevi afet ve acil durumlarda bilgileri analiz etmek, tedbirler almak ve bu tedbirlerin uygulanması ve denetlenmesi için çalışmak, kurum-kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının koordinasyonu kurmaktır (5902 Sayılı Yasa, Madde 4/1, 2009).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı: Afet ve Acil Durum Başkanlığı örgütlenmesini meydana getiren birimlerden kanunun 6. maddesinde söz edilmektedir. Bunlar, Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığı, Müdahale Dairesi Başkanlığı, İyileştirme Dairesi Başkanlığı, Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı, Deprem Dairesi Başkanlığı ve Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'dır.

Başkanın işlevleri ise, sunulan hizmetleri afet yönetimi prensibine uyumlu olarak yürütmek, afet esnasında müdahalenin organizasyonun sağlamak ve üst yetkililere bilgi vermek, iç denetçi görevlendirmek, hem resmi hem de özel kurum-kuruluşlar ile ilişkileri kontrol altında tutmak, basın ve halkla ilişkilerin çalışmalarını tasarlamak ve uygulamak, senelik çalışma raporu ve faaliyet taslağı hazırlamak ve Başbakan veya yetkilendirdiği bakan tarafından verilecek işlemleri yerine getirmek

olarak belirtilmiştir. Bakan, hizmetlerin yerine getirilmesinden Başbakan'a karşı sorumlu olmaktadır (5902 Sayılı Yasa, Madde 7/1-2, 2009).

Yönetmelikte Müdahale Dairesi Başkanlığına verilen işlevler ele alındığında, afet sonrasında etkili olarak faaliyet göstermesinin tasarlandığı aşikârdır. Aynı zamanda yerel yönetimlerin hizmetleri içinde yer alan itfaiye hizmetlerinin ve biraz da olsa gönüllü kuruluşların meydana getirdiği arama-kurtarma hizmetlerinin de ele alınmasında ve kontrol edilmesinde görevli olduğu bilinmektedir.

Afet yaşandıktan sonra, hayatın normal standartlara gelmesine katkıda bulunacak tedbirleri belirlemek, afet sahalarda kalıcı olmayan yerleşim yerleri ayarlamak, zarar gören bireylerin sosyal ve psikolojik destek hizmetlerini sürdürmek, afet bölgelerinin imar, plan, proje faaliyetleriyle bölgedeki hukuki faaliyetlerin yerine getirilmesinde kamu kurum-kuruluşları ile koordinasyonlu çalışmak, planların uygulanmasını kontrol etmek, uygulamaya ait ilerleme raporlarını hazırlamak ve Bakanın vermiş olduğu görevleri yerine getirmek, İyileştirme Dairesi Başkanlığı'nın işlevlerindedir (5902 Sayılı Yasa, Madde 10, 2009).

Kanun kapsamında önceleri İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü'nce yürütülen, sivil savunma hizmetlerini tasarlamak, uygulanmasını sağlamak ve denetlemek, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığına bağlı bir daire başkanlığı bünyesine alınmıştır.

Deprem Dairesi Başkanlığı, depreme hazırlık, müdahale ve risk yönetimini, hasar görmesi olası ve hasar görmüş yerlerin imar, plan ve proje işlemlerinin uygulanması, gereken tüm kaynakların belirlenmesi ve etkili bir şekilde kullanımının sağlanması, toplumun bilinçlendirilmesinde kullanılacak politikaların belirlenmesi, takip edilmesi, incelenmesi ve danışmanlık yapılması görevlerini kapsamaktadır (5902 Sayılı Yasa, Madde 12, 2009). Kanunla Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Başkana bağlı görev yapmakta olan altı daire başkanlığı şeklindedir. Fakat daire başkanlıklarının teşkilat olarak altı doldurulmamıştır. Bir doğal afet ve acil durumda, bu yapının nasıl etkili, hızlı ve eş güdümlü hareket edeceği, üzerinde durulması gereken önemli unsurlardandır.

Taşra Örgütlenmesi: Başkanlığın taşra yapılanması İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri'nden meydana gelmektedir (Aktel, 2015: 16).

İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri: İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile Birlik Müdürlükleri 5902 sayılı yasanın üçüncü bölümünde yer almaktadır. İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri, şehirlerde, il özel idaresi bünyesinde, valiye bağımlı olarak oluşturulmuştur. Müdürlüğün yönetiminden vali sorumlu olmaktadır. Onların harcamaları, il özel idarelerinin bütçelerine verilecek ödenekten ayrılmaktadır. Harcamalarda yetki vali tarafından verilmekte, personel harcamaları ve personelle ilgili diğer harcamalar başkanlık bütçesinden sağlanmaktadır. Afet ve acil durum il müdürü ile personelin ataması vali tarafından sağlanmaktadır (5902 Sayılı Yasa, Madde 18, 2009).

Afet ve Acil Durum Başkanlığı'nın taşra örgütlenmesinde valiler önemli sorumluluklar taşımakta, bu doğrultuda da valiler ilçeleri de içine alacak şekilde il afet yönetimi ve organizasyonundan sorumlu olmaktadır. İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri'nin işlevleri şehrin afet ve acil durum tehlike ve risklerini tespit etmek, afet ve acil durum önleme ve müdahale il planlarını, yerel yönetimler ile kamu kurum-kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak gibi işlevlerdir. Doğal afet esnasında gerekli arama-kurtarma gereçleri ile toplumun barınma, beslenme, sağlık gereksinimlerinin giderilmesi için depolar oluşturmak ve yönetmek, seferberlik ve savaş hazırlıkları ile sivil savunma hizmetlerine dair işlevleri yapmak, senelik bütçe teklifini hazırlamak ve valinin vereceği işlevleri yerine getirmektir (5902 Sayılı Yasa, Madde 18, 2009).

Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri: 2001 yılı itibariyle Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri faaliyetlerini sürdürmektedir. Bahsedilen bu birlikler seferberlik ve savaş durumunda doğal afetlerdeki can ve mal kaybını asgari seviyeye getirmeyi, meydana gelmesi muhtemel afetlerde yaşamın hızlı bir şekilde standart haline gelmesini sağlamayı hedeflemektedir. Sivil Savunma Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri'ne dair planlama kanununun 19. maddesinde bulunmaktadır.

5902 sayılı kanunun geçici 2'nci maddesine istinaden, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın çalışmaya başlamasıyla beraber Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü, Afet İşleri Genel Müdürlüğü ile Sivil Savunma Genel Müdürlüğü kapatılmıştır. Bahsedilen bu birimlerin faydalandığı tüm taşınır, taşıt, araç, gereç ve malzeme, varsa tüm borç ve alacaklar, tüm kayıtlar ve diğer dokümanlar 31.12.2008 tarihi itibarıyla Başkanlığa ve ilgili il özel idaresine geçmiştir (5902 Sayılı Yasa, Geçici Madde 1, 2009).

İl ve ilçe sivil savunma müdürlerinin sorumlulukları Başkanlığın çalışmaya başlaması ile son bulmuş, fakat durumlarına yönelik başka kadrolara atanma şansı doğmuştur (5902 Sayılı Yasa, Geçici Madde 4, 2009). Sivil savunma arama-kurtarma birlik müdürlükleri örgüt ve personeliyle beraber buldukları il özel idaresine devredilmektedir.

2.6.5.3. 703 Sayılı KHK Kapsamında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler

5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri hakkındaki kanun 02.07.2018 tarihinde ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 62. maddesiyle Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile İlgili Bazı Düzenlemeler olarak değiştirilmiştir. Bu kapsamda çıkarılan kararname ile afet ve acil durum çalışmalarını sürdürmek için İçişleri Bakanlığına bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuştur (Karasakal, 2019: 26).

Meydana gelebilecek bir afet durum karşısında tedbir almak, olası riskleri en az seviyeye indirmek, afet sonrası yapılacakları yönlendirmek ve politikaları belirlemek amacıyla Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Bahsedilen bu kurul Başkan veya belirleyeceği Başkan Yardımcısının başkanlığında, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Türkiye Kızılay Derneğinden daire başkanı düzeyindeki birer temsilci ile afet ve acil durumlar hakkında araştırmaları olan ve Yükseköğretim Kurulu'nun belirteceği asgari on üniversite öğretim üyesi içinden Başkanın belirleyeceği 5 üye ile akredite edilmiş ilgili sivil toplum

kuruluşlarından Başkanın belirleyeceği üç üyeden oluşmaktadır. Belirlenen bu kurul senede asgari olarak iki kez toplanmaktadır. Başkanın çağrısı üzerine ihtiyaç olduğu durumlarda kurul olağanüstü şekilde de toplanabilir (Öztürk, 2019: 47).

İlgili mevzuat kapsamında Başkanlığa verilen görevleri yerine getirmek amacıyla başkanlıkta görev yapan hizmet birimlerine; Eğitim Dairesi Başkanlığı, Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Dairesi Başkanlığı, Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri Dairesi Başkanlığı ve Denetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı olmak üzere dört yeni daire başkanlığı eklenmiştir. Bunun dışında Yönetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı ile Planlama ve Zarar Azaltma Dairesi Başkanlığının isimleri sırasıyla Personel ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı ve Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı olmak üzere değiştirilmiştir. Bu hizmet birimlerinin görevleri ise aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, 2018);

Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 36, 2018);

- Yurt çapında yerine getirilecek afet ve acil durum müdahale, risk yönetimi ve hasar azaltma planlarını uygulamak.
- Olası afet ve acil durum sahalarını belirlemek ve önlemleri duyurmak.
- Hasar görmesi olası bölgelerin plan, proje ve imar esaslarını tespit etmek.
- Yardım esaslarını tespit etmek
- Yurt içi ve yurt dışında meydana gelen afet ve acil durumlara ilgili bilgileri bir araya getirmek ve analiz etmek.

Müdahale Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 37, 2018);

- Afet ve acil durumlarda kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları, yabancı birey ve kurumlara ait tüm kaynakları ele alarak afet veya acil durumun meydana getirdiği sonuçları gidermeye dair müdahalelerde bulunmak.
- Başkanlık'ta bulunan afet ve acil durum yönetimi merkezini yönetmek.

- Kamu kurum-kuruluşları ile şehirlerde afet ve acil durum yönetimi merkezlerinin oluşturulması ve yönetilmesine katkıda bulunmak.
- İtfaiye, arama ve kurtarma hizmetlerinin standartlarını tespit etmek.
- İtfaiye, arama ve kurtarma hizmetinde bulunan kurum-kuruluşlarla işbirliği içinde olmak.
- Koruyucu ve kurtarıcı yapılması gerekenleri tasarlamak ve yürütmek.
- Afet ve acil durumlara ilgili anlaşmalarda yer alan görevleri yapmak.
- Yabancı devletlerle ve uluslararası kuruluşlarla görev kapsamında olan konularda işbirliği içinde olmak.

İyileştirme Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 38, 2018);

- Afet ve acil durum sonrasında yaşamın normal standartlarına dönmesini sağlamak için önlemler almak.
- Afet ve acil durum sahalarında kalıcı olmayan ikameti sağlamak, hasar gören bireylerin tedavi, sosyal ve psikolojik destek hizmetlerini sürdürmek.
- Afetin meydana geldiği bölgelerin imar, plan, proje işlemleri ile bu bölgedeki hukuki işlemlerin yerine getirilmesinde kamu kurum-kuruluşları ile işbirliği yaparak yapılan işlemleri kontrol etmek.
- Uluslararası alanlarda acil yardımlarda bulunmak.
- Afetten etkilenen sahalarda, kamu kurum-kuruluşları, mahalli idareler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile koordinasyon içinde afet sonrası yapılacakları tasarlamak, belirlenen bu planların uygulanmasını sağlamak ve raporlamak.

Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 39, 2018);

- Kamu kurum-kuruluşları ile özel kuruluşlarda sivil savunma hizmetlerini tasarlamak, yerine getirmek ve kontrol etmek.

- Tüm silahsız koruyucu ve kurtarıcı tedbirleri, acil kurtarma ve ilk yardım faaliyetlerini tasarlamak, uygulanmasını sağlamak.
- Seferberlik ve savaş hazırlıklarında ihtiyaç duyulacak sivil kaynakları belirlemek.
- Sivil savunma çalışmalarını toplumun desteklemesini sağlamak ve toplumun moralini yüksek tutmak için çalışmalarda bulunmak.
- Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer maddelerin oluşturacağı tehlikelere karşı tedbirler almak ve yapılması gerekenleri belirlemek ve bunlarla ilgili bakanlık, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğini yerine getirmek.

Deprem Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 40, 2018);

- Depreme hazırlık, müdahale, deprem riski yönetimi çalışmalarını sürdürmek.
- Depremde hasar görebilecek alanlar ile hasar gören alanların imar, plan ve proje işlemlerini tamamlamak.
- Depreme hazırlık, müdahale ve iyileştirme safhalarında faydalı olabilecek kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları ile yabancı birey ve kurumlara ait kaynakların belirlenip etkili şekilde kullanımını sağlamak.
- Depremler ile ilgili halkın bilinçlendirilmesi konusunda uygulanacak politika önerilerini belirlemek, analiz etmek ve depremle konusundaki hizmetlerin sürdürülmesinde Başkanlığın tüm birimlerine danışman olarak yardımcı olmak.

Personel ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 41, 2018);

- Başkanlığın insan kaynakları politikası ve performans kıstaslarını tespit etmek.
- Başkanlığın idari ve mali hizmetlerini yerine getirmek.
- Afet ve acil durumlar ile ilgili kaynaklar ile ilgilenmek.

- Ulusal düzeyde lojistik hizmetlerini yerine getirmek, yerel yönetimler, diğer kamu kurum-kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına destek olmak.

Eğitim Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 42, 2018);

- Başkanlığın görev ve sorumlulukları ile ilgili alanlarda kamuoyuna ilişkin eğitici, aydınlatıcı ve bilinçlendirici faaliyetlerde bulunmak, toplum için eğitimler düzenlemek, konu ilgili kamu kurum-kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektörlerle koordinasyon içerisinde olmak.
- Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi Müdürlüğü' nün iş ve faaliyetlerini sürdürmek.
- Başkanlık personeli ile Başkanlığın görev ve sorumluluk kapsamındaki hizmetleri yapacak diğer kurum-kuruluş personelinin eğitilmesi ve bilgi seviyelerinin artırılması için önemli olan programları belirlemek, geliştirmek ve uygulanması için çalışmalarda bulunmak.
- Hizmet içi eğitim programları oluşturmak, yürütülmesi için çalışmak ve analizini yapmak, görevde terfi ve unvan değişikliği eğitimini planlamak, sınavlarını uygulamak.
- Başkanlığın görevleri kapsamında seminer, sempozyum, konferans vb. organizasyonları yapmak.
- Başkanlığın görev ve yükümlülük kapsamındaki konularda görsel, işitsel ve yazılı dokümanların basım ve yayımını ile ilgilenmek

Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 43, 2018);

- Uluslararası düzeyde faaliyet gösteren kurumlarla Başkanlığın görev kapsamında olan konularda uluslararası sözleşmeleri de kapsamak üzere ilişkileri düzenlemek, gerekli irtibatı sağlamak. Başkanlığın işlev ve faaliyetleri kapsamındaki konularda uluslararası antlaşma,

protokol ve belgelerin imzalanmasına yönelik iş ve işlemleri tamamlamak.

- AB ile ilişkilerde ve AB'ne ait mevzuat ve uyum çalışmaları kapsamında ekonomik ve teknik açıdan ortaklaşa çalışmalarda Başkanlık hizmetlerinin hızlı ve etkili bir şekilde sürdürülmesi için çalışmalar yapmak.
- Başkanın diğer ülke temsilcileri ve uluslararası kurumların yetkilileri ile yapacağı görüşme ve toplantıları organize etmek.
- Uluslararası kuruluşlar ve diğer ülkelerle yurtiçi ve yurtdışında gerçekleştirilen toplantı, konferans, çalıştay gibi süreçleri takip ederek çalışmaları Başkanlığın diğer birimleri ile ortaklaşa olarak sürdürmek.

Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 44, 2018);

- Başkanlığın amaçları doğrultusunda ulusal ve uluslararası fonlardan gelen hibeler de dâhil olmak üzere şartlı, şartsız bağışlar ile yardımları kabul etmek, bunlarla ilgili iş ve işlemlerin yapılmasını sağlamak.
- Yurt içi ve yurt dışı her türlü ürün, hizmet, menkul, gayrimenkul, irat ve vasiyet bağışları ile ayni ve nakdî yardımları kabul etmek, bunlarla ilgili iş ve işlemlerin yapılmasını sağlamak.
- Afet ve acil durumlar ile sivil savunma hizmetlerine ülke çapında katılımın sağlanması, planlanması ve uygulanması için gerekli unsurları tespit etmek.
- Hizmetler sırasında ihtiyaç duyulabilecek gerekli ekipmanı belirlemek ve teminine destek sağlamak.

Denetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 45, 2018);

- Başkanlık teşkilatında veya Başkanlığın denetiminde verilen hizmetlerin kontrol ve denetimini gerekli bölümlerle koordinasyon içerisinde sürdürmek, süreci ve çıktılarını analiz etmek, elde edilen sonuçları raporlayarak eksikleri belirlemek, performansları değerlendirmek,

uygulamadaki sorunlara ve yapılması gereken hususlara ilişkin valiliklere ve Başkanlığa öneriler vermek.

- İhtiyaç halinde Başkanlık teşkilatı ile Başkanlığın kontrolünde bulunan hizmetlerle ilgili olarak Başkanlığın görev ve yetkileri kapsamında Başkan tarafından yapılan görevlendirme kapsamında denetim, inceleme ve soruşturma yapmak.
- İlgili mevzuatın Başkanlığa tanıdığı inceleme, denetim ve soruşturma yetkilerini kullanmak.
- Başkanlığın iç ve dış denetimini yapmak.

Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 46, 2018);

- 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22.12.2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve ilgili mevzuatla strateji geliştirme ve malî hizmetler birimlerine verilen sorumlulukları yerine getirmek.

Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi Başkanlığı'nın mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 47, 2018);

- Afet ve acil durum yönetim merkezlerinin, ortak iletişim ve bilgi sistemlerinin esaslarını tespit etmek ve kontrol etmek.
- Afet ve acil durumlara ait tüm bilgi, haberleşme, öngörü ve erken uyarı sistemlerini ayarlamak, bakım ve onarım çalışmalarını yerine getirmek.
- E-devlet kapsamındaki uygulamaların Başkanlığa ait çalışmalarını yerine getirmek, işbirliği içerisinde yürütmek.
- Afet ve acil durumlara ait coğrafi bilgi sistemini oluşturmak, formatlarını hazır hale getirmek, il afet ve acil durum müdürlükleri içindeki bilgi esaslarını belirlemek.
- Başkanlığın teknoloji altyapısı ve haberleşme sisteminin kurulumu, bakımı, geliştirilmesi ve güncellenmesi hakkında tüm çalışmaları sürdürmek, bunlara ait gerekli tüm güvenlik önlemlerini almak, kripto merkezini oluşturmak ve faaliyet göstermesini sağlamak.

- Başkanlık birimleri ve diğer ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde çalışarak bilgi işlem sisteminin etkili olarak çalışmasına yardımcı olmak.
- Afet ve acil durumlara ait veri tabanları oluşturmak ve çalıştırmak, uygulamalara ait yazılımlar oluşturmak.
- Başkanlığın internet sayfaları, elektronik imza ve elektronik belge uygulamalarına ait teknik çalışmaların yapılmasını sağlamak.
- Başkanlık hizmetlerine ait bilgileri bir araya getirmek ve gerekli birimlerle birlikte veri tabanları oluşturmak.

Hukuk Müşavirliği'nin mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 48, 2018);

- 26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümleri kapsamında hukuk kuruluşlarına verilen sorumlulukları yerine getirmek.

Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi Müdürlüğü' nün mevcut görevleri aşağıdaki gibidir;

- Afet ve acil durumlar ile sivil savunma hizmetlerine yönelik olarak eğitim faaliyetleri düzenlemek.
- Başkanlık merkez ve taşra teşkilatında gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerine yönelik denetimlerde bulunmak.
- Eğitim faaliyetlerinde uygulanan ölçme ve değerlendirme tekniklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmasını sağlamak.

İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri'nin mevcut görevleri aşağıdaki gibidir (5902 sayılı Yasa, Madde 52, 2018);

- İlin afet ve acil durum tehlike ve risklerini tespit etmek, afet ve acil durum için gerekli hazırlıkları yerine getirmek.
- Afet ve acil durum risk azaltma, müdahale ve iyileştirme il planlarını, mahallî idareler ile kamu kurum-kuruluşlarıyla birlikte yerine getirmek.
- İl afet ve acil durum yönetim merkezini kontrol etmek, kesintisiz ve güvenli iletişimi sağlamak.

- Afet ve acil durumlarda oluşan zararları belirlemek.
- Afet ve acil durumlara ait eğitim çalışmalarını sürdürmek.
- Afet ve acil durum zamanlarında gerekecek arama ve kurtarma malzemeleri ile toplumun barınma, beslenme ve sağlık ihtiyaçlarının giderilmesinde gerekli olan tüm malzemeler için depolar oluşturmak ve kontroölünü sağlamak.
- İllerde seferberlik ve savaş çalışmaları ile sivil savunma hizmetlerine ait sorumlulukları yerine getirmek.
- Başkanlığın belirlemiş olduğu usul ve esaslar kapsamında risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme faaliyetlerini diğer kurum-kuruluşlarla beraber yerine getirmek.
- Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer maddeler vb. diğer teknolojik maddelerin belirlenmesi ve arındırılması hakkında hizmetlerin yapılmasını sağlamak.
- Başkanlıkça planlanan senelik faaliyet planlarını programlarını yerine getirmek, senelik faaliyet raporlarını oluşturarak Başkanlığın onayına sunmak.
- Senelik bütçe teklifini planlamak.
- Başkanlığın ve valinin vereceği tüm sorumlulukları yerine getirmek.

2.7. Ülkelerin Afet Yönetim Şekilleri ve Yapılanmalarındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Günlük yaşamın bir parçası olan doğal afetler konusunda hemen hemen her ülke gerek kendi yönetim şeklini gerek başka ülkeyi model alarak olsa bile bir politika gerçekleştirmek mecburiyetindedir. Meydana gelen afetlere karşı kayıtsız kalmak kendi kaderine razı olmak anlamına gelmektedir. Çeşitli afet biçimlerine bakıldığında, afet yönetim şekillerinin meydana gelen afet acıları ve deneyimlerinin neticesinde oluşmuş ve hala da geliştirilen yapılar olduğu ortadadır. Ülkelerin afet yönetim farklılıkları ve benzerlikleri konusuna ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur (Şener ve Şener, 2002: 26).

2.7.1. ABD’de Afet Yönetimi Mekanizması

ABD Federal Acil Durum Yönetimi (FEMA) 1979 tarihinde kurulmuştur. FEMA kurumunun amacı, zararları en aza indirme, hazırlık, acil müdahale, iyileştirme kapsamlı, risk esaslı acil yönetim planlama yöntemiyle can ve mal kayıplarını azaltmak için bütün yurdun altyapısını muhtemel tüm tehlike ve afetlerden korumaktır. Doğal afetler ABD’de ilk olarak yerel seviyedeki olanaklar kapsamında incelenmektedir. Fakat ölçüleri yerel kaynakları geçen her kriz durumunda Federal Hükümet kendisini göstermektedir (Yavaş, 2004: 52).

FEMA’nın kurulmasının ardından örnek şeklinde gösterilen bir yapıya kavuşan afet yönetimi bu konuda önemli bütçeler ayırmıştır. Bu kurum koordinasyonu ile yürütülen afet yönetimi faaliyetleri, yerel, bölgesel ve ulusal seviyedeki yönetimlerin yükümlülüğünü paylaştıkları bir yönetsel yükümlülük sistemini kapsamaktadır. Bu sistemde bütün yönetim kademesi, kendi işlevlerini ve faaliyetlerini diğer yönetsel birimlerle koordine içinde yürütmektedir. Yerel yönetim olanaklarının az olduğu durumda, eyalet yönetimleri yine kendi kaynaklarının sınırına kadar, afet faaliyetlerine müdahale etmektedir. Bunlarında yeterli olmadığı durumlarda federal kaynaklar kullanılmaktadır (Şengün, 2007: 37).

Federal bütçe kapsamında afet yönetimi bütçesi bölümlere ayrılmış olarak ayrı bir bütçe şeklindedir. Planlama ve teknik faktörü olarak afetten önce gerekli kaynakların tahmini ve bütçelenen dirilmesi kolay olmaktadır. Afete hazırlık aşamalarının maliyetleri olmaktadır. Afetin ortaya çıkaracağı zararlar ile onları yok etmeye yönelik faaliyetlerin maliyeti arasında sağlıklı bir bağ kurabilmelidir. Sağlıklı ve doğru bir maliye afete hazırlanmayı mali bir yük olarak değil ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmanın vasıtası olarak nitelendirmektedir. Afet sonrası kullanılacak olan önemli orandaki kaynaklar belirli bir kısmını afetten önce planlı şekilde kullanılırsa afet hasarları ciddi ölçüde azaltılabilmektedir. ABD’de afet yönetiminin kapsamını 3 kanun belirlemektedir (Erkan, 2010: 44).

Robert T. Stafford Afet ve Acil Durum Yardımı Yasası: Kanunun hedefi, doğal afetin yaşandığı eyalet ve yerel yönetimlerde yaşayan ve afetten etkilenen kısma sağlanacak yardımların temelleri, afete hazırlık müdahale programlarının çerçevesi

ile beraber FEMA'nın olaylardaki üzerine düşen görevleri belirlemektedir. Yaşanan afetin derecesi yerel veya eyalet kapasitesinin üzerinde ise, il valisinin merkezden yardım isteği ile ABD başkanının kararı çerçevesinde FEMA afetlere müdahale etmekte ilk sırada bulunmaktadır (Noy and Nualsri, 2008: 17).

Deprem'in Etkilerini Azaltma Yasası: Yasa, ABD Jeolojik Araştırma, Ulusal Bilim Vakfı ve Ulusal Standartlar ve Teknoloji Enstitüsü gibi kurumlarla koordineli olarak oluşturulan ulusal deprem etkilerini azaltma planlarının temelleri ile depreme hazırlık müdahale planlarının hazırlanmasını kapsamaktadır. Kanun çerçevesinde yapılması istenen işlevler FEMA'da olup, deprem ile ilgili çalışmalarda FEMA haricinde diğer kurumlara da maddi destek sağlanmaktadır (Şengün, 2007: 46).

Afet Önleme Yasası: 2000 senesinde çıkarılan bu yasa eyalet ve yerel idarelerle teknik ve mali desteğin sağlanmasını hedeflemiştir. Aynı zamanda afetten önce risk azaltma çalışmaları için kaynak ayrılması, tehlike haritalarının ve merkezlerinin belirlenmesi ve afetten önce risklerin azaltılması planının hazırlanması, çevre şartlarının sosyal ve fiziksel altyapılarının afetlere yönelik dayanıklılıklarının artırılmasına dair programların hazırlanması bu kanun için ön görülebilen başlıca planlamalar arasındadır (Tiryakioğlu, 2016: 43).

2.7.2. Çin'de Afet Yönetimi Mekanizması

Nisan 1998 yılında Çin, Ulusal Afet Zararlarının Azaltılması Planı'nı (NDRP) hazırlamıştır. Plan 2010 senesine kadar Türkiye'de geçerliliğini korumuş ilk plan olarak yer almaktadır. NDRP, afetin hasarlarının azaltılması faaliyetlerinden elde edilen tecrübeler doğrultusunda meydana getirilmiş ve başlıca hedefler ışığında politikalarına yön vermiştir. İlk hedef olarak ulusal ekonomiye ve kalkınmaya önem vermiş olup, afetlerin önüne geçebilmeyi ülkenin ciddi problemini çözmede en başta bulunan sıkıntılardan biri olarak bulmuştur. Doğal afet zararlarını en aza indirme faaliyetlerinde anahtar noktalara dikkat ederek önemli olmayan konuları geri planda bırakarak asıl önemli olana odaklanmayı tercih etmiştir (Uzunçubuk, 2005: 38).

Çin'de afetler normal gözlenmenin yanı sıra uyduda algılama, erken uyarı mekanizması, çağdaş haberleşme teknolojileri son gelişmiş teknolojik aletler ile

geniş bir şekilde takip etme sistemi, orman ve yeşil yerleri takip etme gibi sistemlerden yararlanılarak afet kriz yönetim sürecine karşı önlem almaktadır. Afetleri engelleme, kurtarma çalışmaları hızlı ve zamanında koordinasyonu sağlamak amacıyla, radyo iletişimi, telefon vb. haberleşme çalışmalarını uygulayarak afetler için erken uyarı bilgilendirme yapmayı hedefleyen bir bilgi sistemi kurulmuştur.

2.7.3. Japonya’da Afet Yönetimi Mekanizması

Japonya, Merkezi Afetleri Önleme Konseyi ile dünyada bulunan en etkili afet yönetim sistemini kullanan ve aktif çalışmalar yapan bir konumdur. Çünkü deprem tehlikesi altında bulunmakta ve ülke sınırları içerisinde fazla sayıda aktif fay bulunmaktadır. Bu nedenle ülkede sürekli aktif çalışmalar yapılmaktadır (JICA, 2004:85).

Bahsedilen konseyin asli vazifesi, afetleri önleme konusunda bir plan oluşturmak ve bu planın icrasını sağlamaktır. Oluşturulması gereken plan, olası bir afet anının başından itibaren kurumların yapması gerekenleri, iş birliğinin nasıl oluşturulacağını, afet anı ve afet sonrası için gerekli önlemlerin alınması için yapılacakları belirleyecek özellikte olmalıdır (Yavaş, 2005: 61).

Japonya’da, 1961 yılında olası bir afet riskini azaltmak için yapılması gerekenleri kapsayan Afet Önlemleri Temel Yasası çıkarılmıştır. Bu yasa ile afet tehlikesinin en aza indirgenmesi, acil müdahale ve afet sonrası müdahale gibi birçok konuyu içeren düzenlemeler ele alınmıştır (ADRC, 2018).

Japonya’da Afet Yönetim Planlama Sistemi dört başlık altında ele alınmaktadır (JICA, 2004:94-95);

- *Temel Afet Yönetim Planı:* Sistemin temelini oluşturan bu plan, Afet Önleme Temel Yasası’ na bağlı olarak afet yönetimi etkinliklerinde de yer almaktadır.
- *Afet Yönetim Operasyon Planı:* Temel afet yönetim planına bağlı olan bu plan, belirli kamu kurumları tarafından hazırlanmıştır.
- *Yerel Afet Yönetim Planı:* Temel afet yönetim planına bağlı olan bu plan,

valilikler ve afet yönetim konseyi tarafından hazırlanmıştır.

- *Topluluk Afet Yönetim Planı*: Gönüllülük esasına dayanan bu plan, ev sahipleri ve işletmeler tarafından hazırlanmıştır (Cabinet Office, 2015: 26).

Ülkenin başbakanı ve Merkezi afet Yönetim Konseyi, afetlere hazırlanmak amacıyla afet yönetim tedbirleri almaktadır. Alınan bu kararlar, ilgili kurum ve bakanlıklar tarafından yönetilmektedir. Meydana gelecek büyük bir afet durumunda, bilginin hızlı ve doğru şekilde elde edilmesinden, elde edilen bilgilerin raporlanıp başbakana sunulmasından ve Acil Durum Faaliyet Sistemi' nin oluşturulmasından Bakanlar Kurulu sorumludur (Cabinet Office, 2015: 26).

2.7.4. Kanada'da Afet Yönetimi Mekanizması

Kanada, afetlerin meydana getirdiği zararları ortadan kaldırmak için gönüllülük esasına dayalı olarak ve işbirliği içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmalarda yer alan kişiler genellikle sivil toplum kuruluşlarına, müteahhit derneklerine, meslek odalarına, belediye ve kooperatiflere üyedir. Ayrıca mahalle çapında oluşturulan küçük çaptaki gruplar da belediyelerle işbirliği içinde çalışarak afetlere hazırlık konusunda planlar yapmaktadır. Bu şekilde çalışan tüm bireyle sürekli iletişim içerisinde çalışmalarına devam etmekte ve bu sayede çok iyi sonuçlar elde etmektedirler (Gülnerman, 2014: 94).

Ülkede Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmalarını sürdüren Emergency Preparedness Canada (EPC) adlı kuruluş doğal afetlerle ilgili görevlendirilmiştir. Bu kuruluş, gerek federal ve eyalet hükümetleri gerekse bakanlıklar arasındaki işbirliğini sağlamak için de çalışmaktadır (Patil, 2012: 26).

Afet anı kriz yönetiminde itfaiye hizmetleri olarak; yangın mücadelesi, arama kurtarmanın yanı sıra tıbbi yardım ve topluma gıda dağıtım faaliyetlerinden yararlanılmaktadır. Gönüllü kişiler sivil güvenliğin korunmasında önemli olmak ve her durumda görevlerini yapmaktadırlar. Federal hükümetler; eyaletlerin güvenliğini sağlama, sağlık ve ekonomik destek, özel materyal gereksinimi sağlama, gönüllülere materyal temini ve eğitim, konularında destek olmaktadır. Müdahale kurtarma

hizmetleri için Teknik Yardım Federal Enstitüsü THM kurulmuştur.

2.7.5. İtalya'da Afet Yönetimi Mekanizması

İtalya'da 1992 yılında ülke çapındaki sivil koruma faaliyetlerini bir arada toplamak amacıyla İtalyan Ulusal Sivil Koruma Servisi oluşturulmuştur. Bu servis, hayatı ve mülkiyeti, doğal ve teknolojik afetlerin meydana getirdiği zararları asgari seviyeye indirmek amacıyla kurulmuştur. Sivil koruma çalışmaları ile ilgilenen bilim ve araştırma enstitüleri ile belediye, il, bölgesel ve Ulusal yönetim kurum ve kuruluşların tamamı Ulusal Sivil Koruma Servisi'ni teşkil getirmektedir. Ulusal Sivil Koruma Servisi, afet tahmini, afete engel olabilmek için çalışmalar, afet sonrası destek gibi temel çalışmaları yapmaktadır (Törenci, 2015: 43).

İtalya'daki afet kriz yönetimine bakıldığı zaman, merkezî bir yapılanma olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra bölgelere, eyaletlere ve yerel birimlere acil durum yönetimi konusunda görevlendirmeler yapılmış, merkezi yapı içinde, yerel birimler ön plana alınmış, acil durumlarda tedbirler alma ve duruma müdahale etme konusunda yönetiminin aktif bir parçası olmalarına katkıda bulunulmuştur.

2.7.6. Fransa'da Afet Yönetimi Mekanizması

Fransa'da afetlerde ilk olarak öne çıkan kuruluş İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmekte olan Halk Güvenliği Müdürlüğü'dür. Bu kuruluş, acil durum yönetimi yapmakta, yardım operasyonlarında iş birliğini sağlamaktadır. Ayrıca bu kuruluş, doğal ve teknolojik kazaları önlemek amacıyla faaliyetlerini sürdürmekte ve diğer kurumların konuyla ilgili önlem alması için destek olmaktadır. Kuruluşun aktif olarak görev yaptığı bir diğer alan ise diğer ülkelere yardım operasyonları ve ortak projeler düzenleyerek uluslararası anlamda halk güvenliğini sağlamaktır. Yardım operasyonlarının merkezi olan CODISC, ulusal çapta operasyonlara katılım sağlayabilmek için daima hazırdır. CODISC kaza ve afet durumlarında İçişleri Bakanlığı ve diğer kamu kuruluşlarına karşı sorumluluk içerisindedir (Uzunçubuk, 2005: 73).

Fransa'nın idari yapısı içinde önemli bir yeri olan bölgeler şuna kadar afet kriz yönetimi hakkında önemli bir görev edinmemişler ve üstelik kendilerine

atfedilen görevleri de yapmamışlardır. Fransa'daki afet kriz yönetim koordinasyonunda yaklaşık 1.500.000 görevli bulunmaktadır. Uygulamacıların çoğu Ulusal Sivil Güvenlik Okulu'nda eğitim almıştır. Ayrıca Sivil Güvenlik Kolejleri ve Afet Yönetim Merkezleri de halk eğitimine yardımcı olmaktadır.

Fransa'da kriz yönetiminin ilk adımı olarak toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi ve eğitimler verilmesidir. Ayrıca radyo ve televizyonlarda ayda en az iki saat afet ve kriz yönetimi ile ilgili toplumu bilinçlendirmek amacıyla yayın yapma zorunluluğu bulunmaktadır.

2.7.7. Rusya'da Afet Yönetimi Mekanizması

Rusya Federasyonu, 1994 yılında EMERCOM'u (Rusya Sivil Savunma Acil Durum ve Doğal Afetler Bakanlığı) oluşturmuştur. Diğer bir adıyla Olağanüstü Hal Bakanlığı'dır. EMERCOM, Rusya'daki afet kapsamındaki tüm konuların sorumluluğunu üstlenmiştir. Kuruluşun görevleri; afetlere yönelik plan ve politikalar belirlemek, sivil savunma ve kurtarma hizmetlerinde rol almak, ülkenin afet yönetim sisteminin gelişimine destek olmak, afetleri en az zararla atlarmaya çalışmak, toplum bilincini sağlamak ve uluslararası anlamda işbirliği yapmaktır (Barutçu, 2015: 38).

Rusya'da, can ve mal güvenliği anayasa ile garanti altındadır. Kanunlarla federal, bölgesel ve yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları konulmaktadır. İsyân, silahlı çatışmayı da dahil eden doğal ve teknolojik afetlerde yönetim şekli ve yapısı ve olağan dışı durum senaryoları bulunmaktadır.

2.8. Afet Yönetimi Kapsamında Türkiye'de Kurumsal Yapılanma

Teknoloji her ne kadar hızla gelişim gösterse de insanlar doğal afetler karşısında gelişim göstermektedir. Bir takım teknolojik imkânlar afetlerden korumak için yardımcı olsalar bile bunun tam olarak önüne geçememektedirler. Doğal kaynakların hızla tüketilmesi ve bireylerin bilinçsiz yaşayıp çevreyi korumaması gibi birçok etken doğal afetlerin meydana getirdiği etkilerin artmasına neden olmaktadır. 1999 yılında meydana gelen iki büyük deprem de bunun en iyi göstergesidir (Erençin, 2008: 47).

Türkiye’de çeşitli kademedeki kuruluşların katkısı ile hiyerarşik bir afet yönetim sistemi mevcuttur. Bu hiyerarşik sistem afet büyüklüklerine göre oluşturulmuştur ve afetlere müdahale etme konusundaki sorumluluklar afetin meydana getirdiği zararın derecesine bağlı bir şekilde aşağıdan yukarıya doğru bir yayılım göstermektedir.

Az miktarda hasar bırakan küçük çaplı bir afete ilk müdahaleyi yapmak kaymakam başkanlığındaki ilçe kurtarma ve yardım komitesinin görevidir. İlçe sınırlarını aşan boyutta bir afet için ilk müdahaleyi yapmakla görevli kurum ise vali başkanlığındaki il kurtarma ve yardım komitesidir. İl sınırlarını aşan boyutta bir afet için ise başkentte afetler merkez koordinasyon kurulu toplanmaktadır. Bu kurul yönetiminde çevre illerden gerekli yardımlar sağlanmakta ve afet hasarları giderilmeye çalışılmaktadır (Polat, 2003: 29).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AFET VE ACİL DURUMLARDA ETKİN KRİZ YÖNETİMİ

3.1. Afet Kültürü, Afetlerle Yaşamak ve Afet Eğitimi

Afet olayları karşısında toplumların daha bilinçli olması, afetlerin negatif yönlü etkilerinin en aza indirilebilmesinde, afetten sonra iyileştirme ve uyum sürecinin daha başarılı geçirebilmesinde ve afetten sonra meydana gelen kırılğan, güçsüz noktaların kuvvetlendirilmesi sürecinde oldukça önemli olmaktadır. Bu durum toplumların negatif yönlü olayların üstesinden gelebilme kapasitelerinin yükseltilmesi ve afet bilinci kazanımı ile yakından ilişkili olduğunu kanıtlamaktadır.

Çok fazla zarar veren ve can kaybına neden olan afetlerin sık yaşandığı ülkelerde yaşam süren topluluklar geçmiş deneyimlerini ve afetlerden elde ettikleri tecrübeleri gerek kendi yaşamlarına gerek gelecekteki nesillere aktarmak için çeşitli yöntemler ortaya koyabilmektedirler. İnsanlar, yaşadıkları afet tecrübelerini gelecek nesillere bilinçli olarak aktaramadıklarında neticeleri benzer ve hatta büyük kayıplarla karşılaşmaları da olasıdır. Fakat toplumların güçsüz veya kolay zarar görebilir, diğer bir ifadeyle dirençli olmayan yapılarını bu bilinç kapsamında kuvvetlendirmeleri afet kültürünün yerleşmiş olduğu tezini doğrulamaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de de afetlere yaşamayı öğrenmek veya afetlerle hayat sürmek deyimleri yoğun olarak dile gelmektedir. Böylece bu öğrenme aslında bir bilinçlenmeye ve doğal olarak afet kültürü yaratmasına işaret etmektedir (Tiryakioğlu, 2016: 76).

Son zamanlarda endüstrileşme ve teknolojik gelişmenin yol açtığı insan temelli afetler gittikçe daha çok can ve mal kayıplarına sebep olmaktadır. Bunların bir bölümü aniden meydana gelirken, bir bölümü de belli süreçlerde gizli bir şekilde üzerine eklenerek meydana gelmektedir. Bu şekilde oluşan zararlar ülkelerin sürdürülebilir kalkınmasına mani olacak boyutlara ulaşmaktadır. Tedbir alınmadan afetlerde başarılı olmak oldukça zordur.

Her alanda olduğu üzere eğitim konusunda da afet hasarlarının en aza

indirilmesi ve afete hazırlık faaliyetlerinde de ilk sırada bulunmalıdır. Afetle alakalı çeşitli alanlarında vazife alacaklar için eğitim ve kurs programlarının yanı sıra temel afet bilgisi ile afetlerden korunma ve yapısal olmayan riskleri azaltma konularında bilgi ve kabiliyeti geliştiren afet eğitimleri bulunmaktadır. Afete hazırlıklı olmak açısından yerel düzeyde verilecek halk eğitimleri ise afete mücadelede toplumsal katılımın ve yerel desteğin güçlendirilmesi açısından mühim öneme sahiptir (Güler, 2005: 40).

3.2. Afetlere Müdahalede STK'ların Rolü ve Gönüllülük Kavramı

Türkiye'de afetlerin zararlarını en aza indirme algısı devletin sorumlulukları arasında kabul edilmektedir. Fakat afet bilincinin yaratılması ve risk azaltma tedbirlerinde başarının elde edilmesi yalnızca devlet öncülüğünde yapılabilecek bir algı olmamaktadır. Sivil Toplum Kuruluşları her acil durumda öncelikli olarak çalışmalar yapmalıdırlar. Böyle bir durumda da devlet kurumları ile Sivil Toplum Kuruluşları arasında koordineli bir çalışma olmalıdır. Sivil Toplum Kuruluşlarının bünyesinde bulunması gereken özerklik, politik iktidar karşısında bağımsız olmasını belirtirken, devlet eliyle ortak hareket etmeleri ve işbirliği sağlamalarına mani bir durum olmamasını da belirtmektedir. Doğal afet yönetiminin her evresi bakımından toplumun önemi dikkate alındığında Sivil Toplum Kuruluşlarının sistemdeki önemi de kabul edilerek destek sağlanmalı ve teşvik verilmelidir (Yavaşoğlu, 2005: 58).

Standart koşullarda amaç grubu ve çalışmalarından bağımsız olarak yardım, iyileştirme ve yeniden yapılandırma yöntemiyle afetten zarar görenlere ulaşmak ve hizmet vermek bütün Sivil Toplum Kuruluşlarının görevi sayılmaktadır. Ancak Sivil Toplum Kuruluşlarının birçoğu ilk olarak sel, kıtlık ve savaşlarla alakalı sığınmacı durumlar ile doğal afetler üzerinde yoğunlaşmışlardır. Esas amaçları gıda dağıtımı, sağlık personellerinin alana sevki ve barınma olanağı sağlanması gibi doğrudan müdahale aracılığıyla acil gereksinimlerin giderilmesi olmaktadır. Ancak daha sonradan bu çerçeveye genişletilmiş ve Sivil Toplum Kuruluşlarının afetten önce, afet esnasında ve afet sonrasındaki önemi artmıştır. Afet yönetim planları ile hazır bulunmak, gerekli yardımı sunmak ve gereksinimi olan kişilere ulaşmak Sivil Toplum Kuruluşlarının vicdani kanaatindedir (Tiryakioğlu, 2016: 84).

Afet yaşandıktan sonra normal hayata dönme ve yeniden yapılandırma, toplum yaşamının niteliğinin ilerletilmesidir; çoğunlukla altyapının ve zarar görmüş yapıların inşasını uygulama ilkelerinin ve arazi kullanım mevzuatının yeniden değerlendirilmesi ve zarar azaltma önlemlerinin benimsenerek uygulanmasını kapsamaktadır. Afetler, her sene doğal afetlerden etkilenen toplum için, ölümlerin, kayıpların ve standart durumdan sapmanın sebebidir. Böyle durumlarda Sivil Toplum Kuruluşları insani yardımla müdahale de bulunma konusunda devlete kıyasla daha ivmeli ve büyük bütçeleri ile piyasada duruma maddi ve manevi müdahaleleri ile topluma bir ağırlıkları mevcuttur. Herhangi bir afet meydana geldiğinde, sıklıkla onarım acil gereksinimlere ve kısa dönemli hedeflere yönelmektedir. Bazı zamanlar afet etkilerini azaltma önlemlerinin alınması, afetlerin sadece birinci müdahalecileri içerdiğini düşünen devlet görevlileri ve genel halkın ilgisizliği ve hatta doğrudan karşıtlığı ile karşı karşıya kalmaktadır.

Doğal afetlere müdahale etmede faaliyet sürdüren Sivil Toplum Kuruluşları mahalli alandan başlayıp ulusal ve uluslararası bir niteliğe kadar uzanan bir çalışma alanı içermektedir. Sivil Toplum Kuruluşlarının çalışma alanları genelde ortaya çıktıkları alan ile sınırlıdır fakat ulusal anlamda örgütlülük sergileyen Sivil Toplum Kuruluşları ulusal sınırlar içerisinde ve gereksinim olması halinde, faaliyet kapasitelerine ve ortaklıklarına uyumlu olarak uluslararası sınırlarda da çalışmalar yapabilmektedirler (Yavaşoğlu, 2005: 67).

Doğal afetlere dair mevzuatta, Sivil Toplum Kuruluşlarının afetlere müdahalesi, bakanlık ve kurumların işbirliği halinde oluşabileceği, bu müdahalenin de afet esnasında ve afetten sonra gerçekleştirilebilecek müdahale çalışmaları kapsamında incelenmiştir. Bu evrede afetlere hazırlık ve zarar azaltma tedbirleri kapsamında toplumun bütününün afetlere hazırlanması ve afet bilincinin yaratılması, oluşabilecek afetlerin tesirlerinin azaltılmasında en önemli evre olmaktadır. Afet yönetiminin başarısı adına mühim bir yer edinen afet öncesi süreçte halkın afetlere hazırlanması, ülkemizde Sivil Toplum Kuruluşlarının gösterdiği eğitim ve bilgilendirme faaliyetleri çerçevesinde yapılabilmektedir (Yaylacı, 2015: 37).

3.2.1. Türkiye’de Afet Yönetiminde Gönüllülük Kavramı

Toplum hayatında örgüt kavramı ülkeler bakımından, çoğu alanda yararlar zinciri şeklinde algılanmaktadır. Bilhassa da kamu alanlarında oluşan örgütlenmeler, her evrede meydana getirilen kurallar ve normlar aracılığıyla örgüt vizyonunu oluştururlar. Özel teşebbüs alanlarında ise, genelde kar-zarar, istihdamın gerekli olması ve nitelikli elemanın katkısı örgütlenme şekillerinin püf noktası olmaktadır. Hem özel hem de kamu sektöründen farklı olarak toplumların hassasiyetine öncelik veren, kendi dilek ve iradeleriyle harekete geçen gönüllüler kesimi ortaya çıkmaktadır. Gönüllülük, içerisinde hayat sürülen toplumun problemlerine ilgisiz kalmayan kişisel ya da koordineli çalışan yapılar olarak ifade edilmektedir (Kaya, 2013: 84).

Kişisel teşebbüsler, herhangi bir afet yaşandıktan sonra uzman ekipler oraya ulaşınca dek afetlere ve afetten etkilenenlere müdahalede bulunan gönüllü yaklaşımlar olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşımlar bireysel olarak olabileceği gibi sivil toplum kuruluşlarının kendi içinden de oluşabilmektedir. Yaşanan afetlerde, derecesine, içeriğine ve biçimine bakmadan gönüllüler, hayat kurtarma açısından müdahalede bulunup, uzman ekipler afet yerine ulaşınca kadar ara vermeden sürdürürler. Çoğunlukla bölgede yaşayan insanları bilen, o bölgede yaşayan bireylerden meydana gelen gönüllüler, uzman ekipler için süreç açısından büyük bir katkı sağlamaktadırlar (Demirci ve Karakuyu, 2004: 96).

Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı, afet yönetimi açısından en önemli görev yüklenmektedir. Temel anlamda organize olarak çalışan bu kurum, afetler çemberinin tüm sahalarında bulunan daire başkanlıkları ve illerde bulunan il müdürlükleri aracılığıyla da çalışmalarını sürdürmektedir. Gönüllülük temeline göre afetler açısından aşamalar, yapılan hazırlıklar ve gerçekleştirilecek süreçler bulunmaktadır (Tiryakioğlu, 2016: 43).

Afet yaşanmadan önceki hazırlıklarda, afet planlarının hedefi; müdahale ve iyileştirme ihtiyacını azaltma, afetten önce afetin zararlarını en aza indirecek tedbirler edinme ve hazır bulunma çalışmalarına eğilim biçiminde ilerlemektedir. Bu faaliyetler afet tehlikesini azaltma çalışma olarak adlandırıldığı gibi zararları

azaltarak kalkınmanın oldukça önemli evresinin meydana getirmektedir. Bu evrede yapıların hazır bulunması, acil gereksinimleri cevaplayabilme oranının geliştirilmesi, iyileşme için altyapının oluşturulması ve ilk yardım sağlanması, ilk müdahale açısından eğitim vasıtasıyla algı oluşturulmasını içermektedir. Gönüllü kişiler bu hazırlık evresinde afetlerin önüne geçebilme konusunda bilinç uyandırmak ve esas hazırlıkların oluşturulmasında önemli roller almaktadır. Gönüllüler, yerel olarak benimsenmiş ve kültürel açıdan hassasiyeti olan girişimciler vasıtasıyla mevsim farklılığından kuraklığa, depremden sele kadar çoğu olaylarda toplumda bilinç uyandırmada önderlik edebilmektedir (Çeber ve Dulupçu, 2008: 74).

Afet meydana geldiğinde müdahale evresinde, gönüllülük faaliyetlerinin gereksinimlerinin tespit edilmesi, tedavi, tahliye, ilk yardım, geçici yiyecek- içecek ve giyecek temini, güvenlik vb. konulara daha da yoğunlaştığı görülmüştür. Yapılan faaliyetlerin bütünü afetten hemen sonra hayat kurtarmakta oldukça önemli çalışmalar içinde bulunmaktadır (Can, 2005: 4).

Afet yaşandıktan sonraki iyileştirme evresi, diğer aşamalar kadar yaşamsal önem taşımakta fakat yapılan araştırmalarda göre yardım kuruluşlarının büyük bir çoğunluğunun kriz sonrası süreçte yardımlarını çektiği belirtilmektedir. Afetten sonra iyileştirme, enkazın kaldırılması ve yeniden yapılanma, geride kalanların durumlarının iyileştirilmesi, kişilerin topluma tekrardan kazandırılması gibi konuları içermektedir (Başbuğ, 2007: 16).

3.2.2. Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi (AYDES)

Afet Yönetimi ve Karar Destek Sistemi Projesinin hedefi, Afet ve Acil Durum Yönetimine ilişkin süreçlerin etkin bir biçimde faaliyet göstermesi adına gereksinim duyulan bilişim altyapısı ve karar destek sisteminin oluşturulması ve etkin yönetim modelinin elde edilmesidir.

AYDES, ihtiyatlı, emniyetli ve durmaksızın tam bir sistem altyapısı üzerinde çalışacak biçimde tasarlanmıştır. Bu kapsamda AYDES aşağıda belirtilen temel bileşenlere sahiptir (Barutçu, 2015: 48);

- Ortak Harekât Resmi

- İlgili Kurum ve Kuruluşlarla Entegre Veri tabanı
- Coğrafi Bilgi Sistemleri
- Modelleme ve Benzetim Altyapısı
- Merkezi Komuta Kontrol Yapısı
- Etkin Kaynak Yönetim Sistemi
- Erken Uyarı ve Tahmin Altyapısı
- Karar Destek Mekanizmaları

Bu proje, uluslararası standartlar göz önüne alınarak ve Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamına uygun, her düzeyde, AFAD, ilgili bakanlıklar ve iller tarafından kullanılabilir şekilde planlanmıştır. AYDES, süreçlerin etkin ve hızlı yürütülmesine olanak sağlayan bütünleşik bir platform olarak bilinmektedir.

AYDES genel mimarisi, çeşitli kaynaklardan verilerin toplanmasına, bu verilerin CBS tabanlı verilerle eşleştirilerek veri havuzu oluşturulmasına ve gerekli veri tabanlarıyla bağlantı kurulmasına olanak tanımaktadır. Elde edilen veriler ortak harekât resmi, haritalar, gösterge panelleri ile yöneticilere sunulabilmekte; raporlara ve karar destek altlıklarına çevrilebilmektedir.

3.2.3. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)

Türkiye Afet Müdahale Planı'nın hedefi, afet ve acil durumlara dair etkin müdahale faaliyetlerinde sorumlulukları bulunan hizmet grupları ve eşgüdüm birimlerine ait görevleri ve rolleri ifade etmek, afet öncesinde, esnası ve afet sonrasındaki müdahaleye dair planlamanın esas ilkelerini tespit etmektir.

Türkiye'de TAMP, meydana gelebilecek her çeşit afet ve acil durumlara etkin müdahalede sorumluluk alacak bakanlıklar, kurum-kuruluşlar, özel kuruluşlar, Sivil Toplum Kuruluşları ve gerçek bireyleri içermektedir. Çoğu farklı ihtisas alanının bir arada bulunduğu bir yönetim sistemidir afet yönetimi. Türkiye Afet Müdahale Planı, birçok bakanlığın, kurum ve kuruluşun işlevsel olarak görevlendirilmesi sonucu hizmet grupları üzerinden işlerlik kazanacaktır. Hizmet grupları; arama Kurtarma, barınma, beslenme, nakliye, kaynak yönetimi, bilgi yönetimi izleme ve

değerlendirme gibi 28 adet hizmet grubunu içeren ve afet yönetim döngüsünü oluşturan bir tasarı halinde planlanmıştır.

AFAD, yeniden düzenlenirken belirlediği, afet ve acil durumlara dair faaliyetlerde iktisadi büyüme esaslı, etkin hizmetler veren risk odaklı, uluslararası seviyede örnek olabilecek eşgüdümüne sahip ve yönlendirici bir kurum olma ülküsü ve afetlere dayanıklı ve dirençli toplum oluşturma görevi çerçevesinde, afet yönetimi konusunda dünyada farklı ülkelerdeki yapılanma, planlama ve uygulama örneklerini de göz önünde tutarak, toplumumuz yapısına en uygun sistemi kurmayı hedeflemektedir (www.afad.gov.tr, 2019).

- Toplum sağlığını muhafaza etmek ve devam ettirmek
- Hayat kurtarmak
- İktisadi ve sosyal kayıpları en aza indirmek
- Aksayan günlük hayatı ve faaliyetleri en kısa zamanda eski haline çevirmek
- Müdahale faaliyetlerini hızlı bir şekilde yapmak
- Mülkiyet, çevre ve kültürel mirası korumak
- Kaynakların verimli kullanımını sağlamak
- İkinci bir afeti engellemek veya tesirlerini azaltmak

Türkiye Afet Müdahale Planı, milli düzeyde afet planlamasının temel projesi olup, ulusal düzeyde hazırlanacak 28 adet hizmet grubu operasyon planının esaslarını ortaya koymaktadır. Böylece 2 kavram ortaya çıkmaktadır. Bunlar ana plan ve hizmet grubu planı olarak değerlendirilmektedir.

3.3. Kriz ve Özellikleri

Son zamanlarda ekonomik alanda oluşan zorluğu anlatmakla eş anlamlı şekilde tercüme edilen kriz kelimesi, halkla ilişkiler kavramına son yıllarda katılmasına rağmen, uygulamada kökeni, Ivy Lee'ye kadar ulaşmaktadır (Peltekoğlu, 2014: 447).

Herhangi bir kriz olayı kurum veya kuruluşlar açısından beklenen ya da

istenen bir durum olmamaktadır. Her şeyden önce beklenmedik zamanlarda ve daha önceden kestirilememesinde meydana gelen farklılıklar ve ilerlemeler ile alakalı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kriz zamanları birden meydana gelen, istenilmeyen, planlı olmayan, çoğunlukla yaşamsal riskler içeren ve var olan kurum statüsüne ve imajına zarar verici olumsuz durumları da kendisiyle getirmektedir. Kişiler ve kurumlar kriz durumlarını kendi özel şartlarında yaşayarak, kendi yaşamlarındaki etkileri kapsamında ifade ederler (Baltaş, 2002: 10).

Kriz, mühim bir farklılık ve ilerleme olduğunda iyileşme ya da tamamen yok olmaya eğilimli olarak meydana gelen durum olarak tanımlanabilir. Buna bağlı olarak her kriz başarılı olamamanın köklerini taşıdığı gibi başarının da tohumlarını içinde taşımaktadır (Akat vd., 2002: 408).

Başka bir açıdan bakıldığında kriz, geleceğin yeniden yapılandırıldığı ya da dizayn edildiği durumlardır. Herhangi bir kriz ortamındaki denemeler çoğu birey ve kurum açısından değişik bir gelecek ifade edebilir. Farklı bir mamul, farklı bir koordine, yeni bir eylem ya da iş alanı, toplumun bir başka alanında bulunma vb. çoğu etken yeni gelecek şekillenmesinde etkili olabilmektedir (Kadıbeşgil, 2002: 46).

Ortaya çıkan kriz ve kriz dönemlerinin en bariz ve gerginlik çıkarıcı özelliği belirsizlik olmaktadır. Kriz dönemleri örgütler için belirsizlik ortamı oluşturmasının yanında krizin önemli olan üç esas hususiyeti tehdit oluşturması, zaman baskısı yaratması ve sürprizler doğurması olarak sıralanabilir. Kriz ortamı örgütlerin amaçları, görev düzeni vb. gibi ana kaynakları için tehdit durumu oluşturmaktadır. Diğer özellik olan zaman baskısı, var olan zaman ile karar verebilecek son ara arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Krizin klasik olaylardan farklarının birisi, zaman baskısının fazla yoğun hissedilmesi, acil kararlaştırma ve acil uygulama mecburiyetinin olmasıdır. Diğer bir özellik olan sürpriz ise, örgüte rahatsızlık veren, beklenmeyen ve birdenbire oluşan farklılıklardır. Bundan dolayı kriz, karşı karşıya kalınca yöntem geliştirme şansı bulunmayan ve daha önceden planlama gerekliliği olan bir olaydır (Pira ve Sohodol, 2004: 260)

Kriz olayının yol açtığı saygınlık kaybı, nitelikli iş gücünü firmalardan uzaklaştırırken, hisse senetlerinde değer düşüklüğü meydana gelmekte, ülkeye veya

firmaya karşı güvensizlik oluşmakta, saygınlık kaybı nedeniyle büyüyen finansal kayıplar beklenmedik neticelere sebep olmaktadır (Peltekoğlu, 2014: 449). Kriz olarak adlandırılan durumun, doğru anlamda bir kriz olup olmadığını tespit etmek amacıyla herkesin üzerinde anlaşmaya vardığı ana özellikleri mevcut değildir. Bir sektörde meydana gelen bir olay kriz olarak değerlendirilebilirken, aynı olayın bir başka sektörde ya da bir başka ülkede belirmesi, kriz olarak değerlendirilmemektedir (Bozgeyik, 2008: 29).

Krizler, gerilimlere neden olan düzensizlikler durumudur. Kriz olmadan önce belirtiler hissedilir, denge yeniden sağlanıp yaralar sarılıncaya kadar teyakkuz safhası devam eder (Baltaş, 2004: 10).

Aniden oluşan deprem, sel, fırtına, denizlerdeki büyük dalgalar, çığ ve heyelan gibi doğa olayları neticeleri itibariyle genellikle kurum ve kuruluşları etkileyerek krize düşürmektedirler. Doğa olaylarının felakete dönüşmesi ve krize yol açması, kendisinden çok doğurduğu sonuçlar itibariyle önem arz etmektedirler. Toplumların yaşadığı yerleşim yeri dışında meydana gelmiş, herhangi bir can ve mal kaybına sebebiyet vermemiş doğa olayları felaket olarak kabul edilemezler. Doğa kaynaklı olayın insanların yaşadığı bir yerleşim alanını etkilemesi, insanları başta can ve mal kaybı olmak üzere her türlü zarara uğratması ve toplumsal hayat hareketliliğini kısıtlı veya tamamen kesintiye uğratması sonucunda afet olgusunun adını kullanabilmemiz mümkün olabilmektedir. Krizlerin özelliklerine kısaca değinecek olursak (Kahraman, 2009: 17-18);

- Önceden belirlenemeyen ve tahmin edilemeyen aniden ortaya çıkan bir değişikliği ifade eder. Müdahale mekanizmaları etkisiz kalarak örgütlerin varlığını tehdit eder,
- Krizlere acele bir şekilde müdahale edilmesi gerekir. Aniden geliştiği için yöneticilerin uyguladıkları standart karar mekanizmaları etkisini gösteremez. Ortaya çıkan değişim örgütün devamlılığını önemli biçimde tehdit altında tutar. Güncellenmeyen müdahale mekanizmaları ile ilk anda gerilim ve korkuyu arttırır,

- Krizin üstesinden gelinmesi ve izlenmesi gereken yollar için yeterli bilgi ve zaman bulunmaz,
- Kriz, ciddi bir hastalık gibidir ve ciddi bir müdahale gerektirir. Örgütsel ortamı hedeflerler. Baskı, belirsizlik, endişe ve panik gibi pek çok faktörü barındırırlar.
- Krizin kesin çözüm formülü yoktur. Tekrar ortaya çıkabilir. Bazı durumlarda fırsatları değerlendirmek amacıyla kriz bilinçli olarak geliştirilebilir ve bir fırsat haline dönüştürülebilir.

3.4. Krizlerin Temel Etmenleri

Krizlerin temel etmenleri doğal, ekonomik, teknolojik ve sosyo kültürel etmenler olmak üzere dört kısımda incelenmektedir.

3.4.1. Doğal Etmenler

Bir örgütün kriz ortamına sürüklenmesinde en önemli etken çevresel faktörlerdir. Devamlı değişen ve hareketli bir yapısıyla çevre, örgütün karşılaşacağı karışıklık ve tutarsızlık derecesine etki ederek örgütsel kararların isabet derecesini azaltarak örgütün kriz ortamına girmesine sebep olabilmektedir (Aksu, 2008: 43). Belirtilen bu duruma 2011 senesinde Japonya’da oluşan deprem ve akabinde yaşanan tsunami tesiriyle otomotiv sektöründe oluşan kriz, örnek olarak verilebilir.

3.4.2. Ekonomik Etmenler

Normal şartlarda oluşan genel ekonomik belirsizlikler ve hareketlenmeler, örgüt çalışmalarına direkt olarak etki eden unsurlardandır. Firmanın ürünlerinin arz ve talep durumu, örgütün ana kaynaklarında oluşan darlık ya da büyük fiyat farklılıkları ülkenin ödemeler dengesindeki sarsılmalar ve yüksek düzeyde enflasyon örgüte etki eden unsurlardır (Ataman, 2002: 238).

Dış çevrede yaşanan farklılıklara karşı örgütler, daha duyarlı olmaktadır. İktisadi koşullardaki dalgalanmalar, oransal ve kısa süreli olduğu sürece etkileri de sınırlı olmaktadır. Bu bağlamda ekonomideki derin ve uzun süreli istikrarlanmalar

krize neden olmaktadır. Ekonomik belirsizliklerin sebepleri ise, enflasyonist sebeplerle yatırımların düşmesi, karlılığın azalması, kaynak yetersizliği nedeniyle firmaların büyüme gücünün azalması, grev vb. olumsuzlukların çıkması gibi durumlardır (Dinçer, 2004: 408).

Ekonomik unsurlar çoğu değişkene bağlı ve duyarlı yapıda bulunduğundan yabancı bir ülke ile yapılan ticari çalışmalar o ülkenin krize sürüklenmesiyle beraber ihracat yapan sektörler etki etmekte hatta kriz yaşanmasına yol açabilmektedir. 2015 senesinde petrol varil fiyatlarının 60 doların altına düşmesi ve sonrasında rublenin dolar karşısında çok fazla değer kaybetmesi ve Rusya'nın 1998'den bu yana karşı karşıya kaldığı en büyük ekonomik krize sürüklenmesi bu duruma örnek verilebilir (<https://www.dunya.com/>, 2019).

3.4.3. Teknolojik Etmenler

Günümüzde iletişim teknolojisinde ki ilerlemeler yardımıyla dünyanın her yerinde yaşanan herhangi bir olay aynı anda tüm dünya tarafından bilinmektedir. Böylelikle örgütlerin içlerinde meydana gelen küçük krizleri gizlemeleri mümkün değildir. Meydana gelen krizler sosyal medya kanalları vasıtasıyla büyük kitlelere ulaşarak krizlerin yayılmasını ve etki oluşturmalarını yol açmaktadır (Karlık, 2007: 44-45).

Son zamanlarda teknolojideki yaşanan inovasyona ayak uydurabilmek, varlığını sürdürmek ve ilerletmek mecburiyetinde olan firmalar için bir gereksinimdir. Firmanın kullanmakta olduğu teknik ve usullerde ivme yaratacak bir değişim mevcutsa, bunun firmanın hedeflerini etkileyeceği aşikârdır (Dinçer, 2004: 409).

Yenilik, bugün insan yaşamındaki önemini gittikçe arttıran bir durum iken, bilhassa teknolojik alanlarda inovasyon yaratmak ve değişime uyum sağlamak, pazar da bulunabilmek adına önem arz etmektedir. Teknolojik yeniliklere uyum sağlamayan bir marka çok kısa bir sürede kriz ortamına girebilmektedir.

3.4.4. Sosyo Kültürel Etmenler

Sosyal ve kültürel çevrede oluşan farklılıklar, örgütleri de değişim yaşamak zorunda bırakmaktadır. İnsanların istekleri, arzuları, davranışları ve değerleri farklılaştıkça, temel faktörlerde oluşan yenileşme firmaları krize sürüklemektedir. Çevre unsurlarının içerisinde en ağır olarak yaşanan ve etki oluşturan olay krizdir. Dolayısıyla örgütün sosyal ve kültürel çevre farklılıklarının kendisine sunduğu imkânlardan en fazla seviyede faydalanması ve tehditlerin etkisinin azaltılması ve böylelikle de krizin önüne geçebilmesi kolay duruma gelmektedir (Patan, 2009: 17).

Örgüt ya da işletmeler buldukları çevrenin sosyo-kültürel yapısını öğrenmeli, yaşadığı toplumun değer yargılarına saygı göstermelidir. Ayrıca farklılık oluşturabilecek sosyo-kültürel yapıya da ayak uydurabilmelidir. Bu durumlar yerine getiremeyen örgüt hedef kitlesi ile uyum sorunu yaşayabileceğinden krize doğru sürüklenecektir.

3.5. Etkin Kriz Yönetimi

Afet, insanlar açısından fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar ortaya çıkaran, insanların hayatını sekteye uğratarak ya da durdurarak toplumları etkileyen doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı olaylardır. Doğal afetler insanlık geçmişi süresince toplulukları zarara uğratmıştır. Yaşanan bir afet olayı sırasında önemlilikle yürütülmesi gereken etkin kriz yönetimi faaliyetleri çoğu unsurun da dahil olmasıyla karışık bir duruma gelmektedir. Böyle ortamlarda kriz yönetiminin daha etkili olarak yürütülmesi için bilişim teknolojilerinden yararlanmak iyi bir düşünceden ziyade bir gereklilik olmaktadır.

Etkin bir kriz yönetiminde amaç, tehlikelerin topluluklara vereceği zararı engellemek yerine zarar gördükten sonra oluşacak karışıklıkta yürütülmesi gereken kriz yönetimin kolay hale getirilmesi, kaynakların etkin kullanılması, haberleşme ağının kurulması, insanların yaşamlarının kurtarılması gibi tedbirlerin sağlanmasıdır. Bir afet planlamasında en önemli faktör afet yaşanmadan önce hayat kurtarıcı tedbirleri almaktır. Başarılı bir kriz yönetimi için, uygulamacıların kararları zamanında vermesi, doğru ve toplum faydasına alması gerekmektedir.

3.6. Kriz Yönetimi ve Özellikleri

Günümüze kadar farklı ülkelerde meydana gelen krizlerin etkileri ve boyutları incelendiğinde, eşdeğer özellikleri bulmak pek mümkün olmamaktadır. Yalnız, krizlerin ortak özellikleri, belli kollarda ya da ülkelerde geniş toplulukları negatif etkilemeleri ve bu etkilerin uzun vadeli olması olarak söylenebilir. Bu türden kriz zamanlarında krizin etkilerinin yok edilmesi için, rutin zamanlarda uygulanmakta olan usul ve uygulamalar sonuç vermeyebilir. Meydana gelen krizin boyutu ve etki alanı önemsenersek, sektörün ya da ülkenin özelliklerine uyumlu olan tedbirlerin alınması etkili olacaktır. Bu yüzden kriz yönetiminin hedeflerinin birisi de bunun gibi kriz zamanlarında ne gibi tedbirler alınmasının etkin sonuç oluşturacağını daha önceden tespit edilmesidir (Bozgeyik, 2008: 29).

Kriz yönetimi, kriz olarak değerlendirilen olgunun yok edilmesi için planlı, sistematik ve ölçülü olarak yürütülen çalışmaların toplamıdır ve ölçülü olarak alınan kararları, bunları uygulaması gereken grubu kurmayı ve uygulama çıktılarını acil olarak değerlendirecek yeni hükümler alma unsurlarını içermektedir. Diğer bir deyişle, örgütlerin beklenmeyen bir kriz ile karşı karşıya kalmaları durumunda yöneticiler tarafından uygulanması gereken ve beklenen planların tümü kriz yönetimini meydana getirmektedir (Peltekoğlu, 1993: 206). Muhtemel bir krize karşı örgütlerin hazır olması mümkün olmadığı için, kavram olarak kriz yönetimi, genel anlamda değil, yalnızca yönetilebilir kriz çeşitleri için uygulanmakta ve kısıtlı bir manayı kapsamaktadır (Tutar, 2011: 85).

Kriz yönetimi, krizden gelecek olan zararı en aza indiren ve kriz olgusunun kontrol altına alınabilmesi için kurumlara katkı sağlayan bir fonksiyondur. Aynı zamanda kriz durumunda meydana gelebilecek fırsatlardan faydalanmayı da kapsamaktadır (Spillan, 2003: 160). Kurumlar rutin dönemlerde işlerin kötüye gitmesini ve önemli bir problemle karşılaşma olasılıklarını dikkate almayabilirler. Ancak hiçbir örgütün krizi yaşamayacağı veya krizden etkilenmeyeceği garanti değildir. Bu yüzden muhtemel kriz olayı önceden tespit edilmeli ve krize sürüklenme tehlikesinin her an olabileceği göz önünde tutulmalıdır. Bu konuda oluşabilecek risklere yönelik hazır bulunmak, tedbirler almak ve krizleri yönetebilmek önemli olmaktadır. Çünkü krizler saygınlık kaybına yol açmakta aynı zamanda örgütün

sektörden kalkmasına sebep olabilir (Peltekoğlu, 2014: 446).

Kriz yönetiminin asıl hedefi, kriz yönetim tipine göre krizleri önceden kestirerek gereken önlemleri alan, kriz halinde olumsuzlukları engelleyen, zaman kaybı olmadan kriz etkilerini yok ederek, faaliyetleri krizden önce olağan durumuna veya daha da iyi bir duruma getirecek sistemi oluşturmaktadır (Pearson ve Mitroff, 1993: 49).

Kriz yönetim çalışmalarının işletmeler açısından bazı genel özellikleri aşağıdaki gibidir (Bozgeyik, 2008: 31);

- Kriz yönetimi, kurumların olası krizlere yönelik olarak her zaman hazır olmasını sağlamaktadır.
- Kriz yönetimi birçok evreden meydana gelen karışık bir süreçtir.
- Kriz yönetimi, kurumların varlıklarını riske sokabilecek veya imkânsız olacak durumlarla alakalıdır.
- Etkili bir kriz yönetimi, kurumlarda krizlerin daha kısa sürede kontrol altında tutup hasarları kısıtlayabilmektedir.
- Kriz yönetimi kurumların ölçütlerine göre çeşitlenmektedir.
- Kriz yönetimi, örgütlere çeşitli ek maliyetler yaratmaktadır.

Kriz durumunu yönetebilmek, sistemi tanımaya dayalıdır. Aynı zamanda örgütü, teknolojiyi, kişileri ve alışkanlıkları, yönetici tutumlarını bir bütün kapsamında nitelendirme yeteneği, kriz yönetiminin kilit noktasıdır (Özer, 2008: 354).

3.7. Kriz Yönetiminde Temel Faaliyet Alanları

Afet yönetimindeki gibi kriz yönetiminde de başlıca çalışmalar ve tedbirler bulunmaktadır. Bu tedbirler krizden öncesinde yapılması gereken çalışmalar ile krizden sonra yapılması gereken çalışmalar şeklinde iki tür ancak birbiri ile bağlantılı kısımlardan meydana gelmektedir.

3.7.1. Kriz Öncesi Çalışmalar

Kamu yönetiminde karşılaşılabilecek kriz durumlarından ilk olarak etkilenecek olan ve bu etkilerin ortadan kaldırılmasında çeşitli yönlerden katkılar sağlayan kişiler kurum personelleridir. Bu kurum personellerine, kriz sürecine etkisi ve potansiyeli oranında hizmet içi eğitimler ve krizlere ve kriz yönetimine dair eğitici nitelikte konferansların, faaliyetlerin verilmesi gerekmektedir. Sunulan eğitici nitelikteki çalışmalarda, kamu kurumlarının kendisi veya diğer kamun kurumlarının önceden geçirmiş olduğu krizlere dair yönetim çerçevesinde gerçekleştirilenlerden elde edilen sonuçlardan ve var olan verilerden faydalanılmalıdır (Akdağ ve Arklan, 2013: 26).

Kriz öncesi dönem, doğal afetlerin yol açabileceği kriz ortamı meydana gelmeden önce muhtemel kayıpları azaltacak ve bir bütün halinde toplumu böyle kriz durumlarına karşı hazır bulundurmaya yöneltecek çeşitli çalışmaların tamamı olarak ifade edilmektedir (Yavaş, 2005: 67).

3.7.1.1. Zarar Azaltma

Kriz yönetiminde kriz meydana gelmeden önceki evrelerden birincisi olan zarar azaltma evresinin hedefleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Yavaş, 2005: 69);

- Zarar azaltma evresi sonrasındaki evrelerin düzenli olarak yürütülmesi amacıyla tasarrufu sağlamak
- Muhtemel ölüm risklerini ve mal kayıplarını asgari düzeye indirmek
- Oluşabilecek herhangi kötü muhtemel olayları en aza indirmek
- Krizden sonrası için birikim yapmak
- Toplumun güvenlik ve sağlık hizmetlerine dair bilinç düzeylerini arttırmak

Bu aşamanın amacı, doğal ve insan kaynaklı tehlikelerin topluma olan etkilerini en aza indirmek için uzun süreli ya da kalıcı tedbirler öne sürmektir. Bu hedefe varmanın ilk yöntemi ise, risk yaratabilecek kentsel ilerlemeye ve

yapılaşmaya karşı çıkmak, meydana gelmiş olan risklerin en aza indirilmesi için çalışmalar yapmaktır (Balamir, 2007: 36).

3.7.1.2. Önceden Hazırlık

Önceden hazırlık evresinde yapılması gereken faaliyetlerin asıl amacı, doğal hadiselerin tehlikelere olaylara, daha da ötesi krize sebep olabilecek doğal afetlerin insanlar ve yerler bakımından negatif yönlü etkiler oluşturabilecek neticelerini, karşı tedbirler almak koşuluyla, en uygun zamanda ve şekilde, etkin yöntemlerle yok etmek, meydana getirmektedir. Zarar azaltma durumunda uygulanan tedbirlerle vuku bulan her ne varsa neticelendirilmesi yahut engellenmesi daima olası olmadığından hazırlık aşamasında insan hayatı, sahip olduğu malı ile milli servetlerin afetlerin zarar verici boyutlarından uzak tutacak çeşitli çalışmaların uygulanması önem arz etmektedir.

Muhtemel bir kriz durumunda oluşabilecek kayıpların ve risklerin çözülmesi, ilk olarak tehlike ve tehdit altında olan canlıların kurtarılmasını, kayıpların bulunmasını, acil durum gereksinimlerinin giderilmesi için arama kurtarma çalışmalarının ilerletilmesini kapsamaktadır. Aynı zamanda afet meydana geldikten sonra acil olarak başvurulacak olan sağlık, barınma ve günlük tüketim konuları ile ilgili ihtiyaçlar adına birikim yapma, dağıtım hizmetlerinin organizasyonuna yönelik prensiplerin tespit edilmesi ve uygulamaların yapılması mecburi olmaktadır (Yavaşoğlu, 2005: 83).

3.7.2. Kriz Sonrası Çalışmalar

Kriz yönetim sürecinde ihmal edilme olasılığı en yüksek olan evre kriz sonrası dönem olmaktadır. Kriz sonrası dönem bir şekilde atlatıldığı için, yapılması gereken faaliyetler kamu kurumunda son derece bir rahatlama ve isteksizlik oluşturabilmektedir. Ancak bu fikir çok yanlış bir düşünce olarak nitelendirilmektedir. Kriz yönetim sürecinde krizden sonraki dönem oldukça önemli aşamalar içermektedir. Kriz sonrası dönemde yapılacak olan faaliyetler bir sonraki kriz dönemine önemli katkılar sağlayacaktır. Bu sebeple krizden önceki dönemde ve kriz döneminde verilen önem aynı şekilde kriz sonrası dönemde de gösterilmelidir

(Akdağ ve Arklan, 2013: 38). Kriz sonrası dönem Acil Müdahale-İyileştirme ve Yeniden Yapılandırma olarak iki başlıkta toplanabilir.

3.7.2.1. Acil Müdahale

Kriz sonrası zarar gören yapılar, can ve mal kayıpları tespit edilmeli, buralara gereken yardımların gönderilmesi gerekmektedir. Bu sebeple yerel ve ulusal düzeylerde etkin ve kesinti yaşanmayan bir iletişim ve doğru bilgi transferi önemli olmaktadır. Bütün müdahale faaliyetlerinin birbiriyle uyumlu şekilde yönetimi bu haberleşme ile yapılacaktır. Aynı zamanda ulaşım ve barınma, kurtarma, enkaz kaldırma, ilk yardım ve tedavi gibi ihtiyaçların karşılanmasına dair çalışmaların yönetilmesi, etkili ve verimli müdahaleler ile mümkün olmaktadır. Belirtilen bu işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için güçlü bir ekonomik yapı olmalıdır (Yavaşoğlu, 2005: 78).

3.7.2.2. İyileştirme ve Yeniden Yapılanma

İyileştirme, bölgesel iktisadi aktifliğin tekrar elde edilmesi, altyapının canlandırılması, endüstriye ve ticarete destek sağlanması, psikolojik ve sosyal teşviklerin yerine getirilerek halkın olası bir kriz yaşanması durumunda da dayanıklı olmasıdır. Bu durumun en önemli etkisi ise, kriz durumunun yol açtığı psikolojik etkinin en kısa zamanda geçirilmesine katkı sağlamaktır (Yavaş, 2005: 79).

3.7.2.3. Kriz Döneminde Alınması Gereken Önlemler

Meydana gelen kriz olaylarına hazır olmak ve krizlerle mücadele edebilmek adına alınması gereken bazı önlemler aşağıdaki gibidir (Sezgin, 2003: 73);

- Meydana gelen krizler her zaman mücadele edilebilen olaylardır. Kriz durumları için görevlendirilen personeller krize neden olabilecek olayı göz ardı ederek tutum sergilememelidir. Aksi takdirde krizin etkisi daha büyük olacağından örgütler tedbir almayı aksatabilirler.
- Krizin nasıl olduğu ve nereden geldiğini anlayabilmek için gerekli temel bilgiler öğrenilmeli, buna göre tedbir alınmalıdır.

- Yabancı ülkelerde kullanılan teknolojileri kullanmak ileride yaşanma olasılığı olan krizi engelleyecektir. İlerleyen teknoloji ile günümüzdeki ihtiyaçları giderebilecek etkili bir kriz yönetimi hata oranını düşürmektedir.
- Oluşabilecek kriz tehlikesi ve risk edinme korkusu, yeni ürün icat etme durumunda yeterinde ön plandadır. Bu durumda girişimcilik ruhu zarar görmektedir. Etkin bir kriz yönetimine ilişkin örgüt gelişiminin sağlanması adına önlemler alınmalıdır.
- Kriz yönetiminde duygulara yer verilmemeli, etik bir sorumluluk edinilmelidir. Kararlı bir anlayış ve sezgisel bir kuvvet krizlere karşı hazır bulunma ve mücadele edebilmek için önemli olmaktadır.

3.8. Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi ve Krizlerde İletişimin Rolü

Kriz yönetimi, kamu hizmetlerinin uygulanması sırasında hizmetlerde aksaklıkları, kurumun saygınlığının, toplumun desteğinin yara almasını engellemek için, kurumsal yapılanmadan ileri gelen büyük sorunların kontrol altında tutulabilir düzeyden çıkmadan organize bir şekilde yürütülmesidir. Buradaki amaç, kamu yönetiminde kriz olgusuna dair sağlıklı bir değerlendirme yapmak ve kriz gelmeden önce farkına vararak engellemek, kriz meydana geldiğinde ise yapılması gerekenleri yaparak kurumun maddi ve manevi kayıplarını yok etmektir (Akdağ ve Arklan, 2013: 47).

Krizlerle mücadele sürecinde haberleşme ve organizenin rolü yaşamsal derecede önemli olmaktadır. Bu yüzden krize sebep olabilecek olayların önceden tespit edilmesi, gerekli tedbirlerin alınması ve tehlikelerin azaltılması ve krizleri atlatabilmek için sistem başarılı bir şekilde uygulanmalıdır.

Kriz zamanlarında iletişim önemli bir role sahip olmaktadır. Meydana gelen kriz durumlarını önlemek adına çeşitli çalışmaların düzenli yapılmasına katkıda bulunmaktadır (Baykal, 2009: 40). Kriz durumlarının ortaya çıkması kadar kriz esnasında da, kriz yönetiminin iletişim yönetimi ile entegre içinde olması gerekmektedir. Krizlerde kriz iletişim yönetiminin yürütülmesinde aşağıdaki unsurlar

yer almaktadır (Tutar, 2011: 179);

- İlişim programı oluşturulması
- İletişim komitesi oluşturulması
- Örgüt konuşmacılarının tespit edilmesi
- İletişim ortamının sağlanması
- Ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin belirlenmesi

İletişim kriz yönetiminde, krizi fırsata dönüştürecek en önemli faktördür. İletişim planları doğru belirlenir ve uygulanabilirse kriz yönetim evrelerinin sonunda fırsatın yakalanması mümkündür.

3.9. Krizlerde Planlamanın Rolü ve Önemi

Aktif planlama çalışmaları sonucunda en çok yarar sağlanacak şekilde belirlenen Afet Zararları Azaltma Planı oluşturulmaktadır. Oluşturulan bu planlama bir süreci kapsamaktadır. Meydana gelebilecek her türlü tehlikeyi realist bir şekilde ele alınarak, afetlerin olası sonuçlarını da değerlendirmek planlamayı ifade etmektedir. Yerleşim yerlerinin tümünü içeren olası tehlikelere karşı yapılması gereken değerlendirmeler planlama olgusunun bir dalıdır. Yapılan planlama çalışmaları toplumun atlatmış olduğu afet tecrübelerine ve diğer kesimlerden alınan bilgi ve deneyimlere dayalı olarak yapılmaktadır (Yahşi, 2007: 64).

Planlama çalışmalarında yapılması gereken eldeki kaynakları tespit edebilmek için durum değerlendirmesi yapmaktır. Bunun için olası tüm imkânlar ortaya koyulmalıdır. Eldeki imkânların yetersiz kaldığı durumlarda yapılması gerekenler, kimlerden yardım istenmesi gerektiği gibi konulara da açıklık getirilmelidir. Yardım alınabilecek kişiler belirlendikten sonra da karşılıklı anlaşmalar yapılmalı ve yapılması gereken ödemelerin nasıl olacağı konusu da belirlenmelidir.

Donanım, planlama aşamalarının en önemli kısımlarından biridir ve araç-gereçlerin daima tedarikli olmasını sağlamak olarak ifade edilebilir. Donanım safhası, bakım-tutum yöntemlerinin uygulanması ile gerçekleştirilebilir (Kadıoğlu, 2011: 38).

Detaylı bir planlama sürecinin sağlayacağı imkânlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Yahşi, 2007: 73);

- Ortak amaçlar belirleme,
- Olası her türlü değişimi görebilme,
- Sürece katılacak kişi ve kuruluşlarının sayısını arttırma,
- Yapılacak plan sonuçları ile ilgilenecek kurum ve kuruluşlarla iletişim içerisinde olma,
- Gereken zaman, para vb. kaynakları belirlemek.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Acil durum yönetimi konusu, insanlara zarar vermek amacıyla başlatılan kasıtlı-kasıtsız krizleri önlemek için geliştirilen politikalar ile doğal afetlerden ve teknik başarısızlıklardan kaynaklanan her şeyi kapsar. Kriz yönetimi ise, acil durum planlarıyla birlikte bilgi yönetimi, faaliyetler, işlemler ve iletişim yönetimi için genel örgütsel ve prosedürel kılavuzlar sağlar. Önceden belirlenmiş bir belge olarak düşünülmelidir.

Krizlerle mücadele sürecinde haberleşme ve organizasyonun rolü yaşamsal derecede önemli olmaktadır. Bu yüzden krize sebep olabilecek olayların önceden tespit edilmesi, gerekli tedbirlerin alınması ve tehlikelerin azaltılması; krizleri atlatabilmek için sistemin başarılı bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Son zamanlarda krizler insan yaşamının rutin bir olayı durumuna gelmiştir. Dünyadaki küreselleşme akımları ile aynı olan ülke ve kamu yönetimi ifadelerinin değişim göstermesi sonucunda ortaya çıkan karmaşık ilişkiler düzeni, dünyanın küçülmesinin oluşturduğu kriz durumlarının farklılaşması ve oluşma sıklığı kriz yönetiminin de önemli olmasına yol açmıştır. Türkiye ve diğer ülkelerde, halkın bütünü veya bir kısmını kötü yönde etki eden sel, deprem gibi afetler, büyük yangın, trafik, terör ve iş kazaları can ve mal kayıplarına yol açtığı için kriz yönetiminin ehemmiyeti de artmaktadır. Krizler kurumların ve toplumların karşı karşıya kalabilecekleri kaos ortamlarından ve karışıklık yaratmalarından ötürü, kriz olasılığını bütünüyle engelleyecek bir yöntem bulunamamıştır.

Çalışma sonuçları incelendiğinde, literatürdeki çalışmaların birbirine benzer araştırma geleneğiyle yürütüldüğü görülmüştür. Afet ve acil durumlarda etkin kriz yönetimi ile ilgili çalışmalar genel anlamda ele alındığında incelenen çalışmaların; yarıdan fazlasının tek yazarlı olduğu, 2006-2019 yılları içerisindeki yoğunluğu ortaya çıktığı, çoğunluğunun yüksek lisans ve makale türünde olduğu, en yaygın çalışmalara YÖK Ulusal veri tabanından ulaşılabildiği tespit edilmiştir.

Brown, 2000 yılında “*Luzern Şehrindeki Bir Devlet Okulunun Acil Durum Hazırlık Planlaması*” konulu nitel bir araştırma yapmıştır. Çalışma sonucunda

meydana gelen afetlerde acil durum planları gerektiği gibi kapsamlı hazırlanmadığı ve çoğu acil durumda yetersiz kaldığı, acil durumlara mücadelede önemli yer eden planlamada en önemli görevin yönetici ve okul müdürlerine düştüğü tespit edilmiştir.

Paton ve Johnson 2001 yılında yapmış olduğu “*Disasters and Communities: Vulnerability, Resilience and Preparedness*” adlı çalışmada afetler ve toplu ile ilgili incelemeler yapmışlardır. Toplumun afet hakkındaki tehlikeleri ve riskleri algılama seviyesinin ne derece önemli olduğunu, eğer toplumun afet kaynaklı oluşabilecek tehlikeleri, riskleri anlama seviyeleri düşük ise afet hazırlık konusunda tedbirsiz olduğu, başka bir açıdan eğer riskleri anlama seviyeleri yüksek ise, hazırlandığı ve soruna odaklandığı, toplumsal olarak hareket ettiğini ifade etmişlerdir.

Çeber, 2005 yılında yapmış olduğu “*Mali Yönüyle Afet Yönetimi*” adlı çalışmasında mali açıdan afet yönetimini incelemeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda afetlerin mali boyutları ile ilgili bilgiler, dünyadan ve Türkiye’den örneklerle açıklanmıştır. Yapılan çalışma sonucunda Türkiye’nin afet yönetim yapısının karışık ve dağınık olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda afet yönetim sistemi ve mali yapısının dönüşüme gitmesi gerektiği bulgusu elde edilmiştir.

Akım, 2005 yılında yapmış olduğu “*Liderin/Yöneticinin Kriz İletişimindeki Rolü ve Önemi*” adlı çalışma ile kriz yönetiminin önemi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında İstanbul Sanayi Odası’nın 2003 yılında belirlemiş olduğu 500 büyük sanayi kuruluşuna kriz yönetimi ile ilgili anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda kuruluşların kriz yönetimini tam anlamıyla yapamadıkları, ankete katılan bireylerin yöneticilik özelliklerinin daha ağır bastığı bulguları elde edilmiştir.

Kepekçi, 2007 yılında yapmış olduğu “*Bütünleşik Afet Yönetim Sisteminde Kriz Yönetimi Kapsamı İçinde İstanbul İçin Yapılan Afet Acil Yardım Planı Bilgilendirmesi ve Değerlendirilmesi*” adlı çalışmada Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi mevzuatı ile İstanbul iline dair Afet ve Acil Yardım Planı belirlenmiştir. Yapılan bu çalışma ile İstanbul’un ülkedeki 7 bireyden birinin ikamet ettiği, motorlu taşıt kayıtlarından %20’sinin bulunduğu, ülke genelindeki vergilerin %40’ının alındığı, tarihi eserlerin %35’inin orada olduğu, hava yolu ihtiyacının %66’sını

karşılıdığı, ülke geneline göre ithalat ve ihracatın yarısını karşıladığı, turistlerin %60'ının ziyaret ettiği ve çoğu Avrupa ülkesinden daha büyük bir konumda olduğu görülmektedir. Böyle bir şehrin ise bütünleşik bir afet yönetim sisteminin olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Akyel, 2007'de yapmış olduğu, “*Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma*” adlı çalışmada afet yönetiminde görülen sorunları belirlemek amacıyla mülki idare amirlerine anket uygulaması yapılmıştır. Yapılan bu çalışma ile afet yönetiminin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi halinde meydana gelebilecek zararların en düşük seviyeye getirilebileceği görülmektedir. Ayrıca afet yönetiminin etkin olarak uygulanabilmesi için de oluşturulan afet yönetim sistemlerinin uygulanması gerektiği bulgusu elde edilmiştir.

Duff, 2007 yılındaki “*Evaluation of Crisis and the Implementation of Employee Training for Emergency Preparedness in a Private College*” adlı çalışmasında özel okullardaki meydana gelebilecek afetler için acil durum yönetiminin ve acil durum hazırlığında personel yetiştirme konusu üzerinde durmuş ve çalışma etkili bir acil durum hazırlık yetiştirme planı meydana getirme amacıyla yapılmıştır. Çalışma sonucunda her okulun, çalışanlarını yılda en az iki kez olmak üzere acil durum eğitiminden geçirmesi gerektiği, detaylı bir acil durum iletişim planı hazırlanması gerektiği, acil durum planlarını yöneten kurumla okul arasında sıkı bir bağ olması gerektiği bulguları elde edilmiştir.

Erençin ve Çakır, 2009 yılında yapmış oldukları “*Türkiye’de Belediyelerde Afet ve Acil Durum Yönetimi*” adlı bu çalışmada 5393 sayılı Belediye Kanunu kapsamında belediyelerdeki afet ve acil durum yönetimini öne çıkararak afet yönetim sistemlerinde belediyelerin önemini ifade etmeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda afet yönetim sistemi için olabildiği kadar sade, yönlendirici, etkili bir şekilde plan yapan ve esnek bir yapıda olması gerektiği öne sürülmüştür.

Aktel, 2010 yılında yaptığı, *5902 Sayılı Yasa İle Türkiye’de Afet Yönetiminde Oluşan Değişim*” adlı çalışmada yasadan önce ve sonra meydana gelen değişimler

mevzuat kapsamında değerlendirilmiştir. Bu yasa ile çok yönlü bir yapıya sahip olan afet yönetiminin Başbakanlığa bağlı tek bir kurum haline getirildiği görülmektedir.

Erten 2011 yılında yapmış olduğu “*Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi Anlayışı*” adlı çalışmada, kriz konusunu ve krizlerin en önemli nedeni olan afet yönetimi kavramlarını incelemiştir. Ayrıca bu konuyu yasal kapsamda da ele almıştır. Bu doğrultuda kriz ve afet yönetiminin kalkınmadaki yerini incelemiştir. 5902 sayılı “Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” kapsamında mevcut sorunlar öne çıkarılmıştır.

Başbuğ vd., 2011 yılında yaptıkları “*Türkiye’de Afet Zarar Azaltımını Sürdürülebilir Eğitimle Sağlamak*” adlı çalışmada emin ve nitelikli bir hayat isteğinde bulunan bir toplum meydana getirilmesine dair kişilerde afet bilincinin mutlaka güçlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Ersöz 2013 yılında yapmış olduğu “*Doğal Afetler ve Sağlık Kurumlarının Kriz Yönetimi*” adlı bu çalışmada literatür taraması yöntemi ile kriz, kriz yönetimi, doğal afetler ile ilgili çalışmaları değerlendirmiştir. Çalışma kapsamında kriz bölgesi bulunan ve bulunmayan yerler belirlenerek Kahramanmaraş, Van ve Mardin hastanelerindeki kriz yönetim sistemleri karşılaştırılmıştır.

Kızılova, 2014 yılında yapmış olduğu “*Afet Odaklı Kriz Yönetimi: AFAD Örneği*” adlı çalışmada kriz yönetimi konusunu idari açıdan değerlendirmiştir. Bu kapsamda çalışmaya AFAD kriz yönetimi sorumluları katılmıştır ve kriz yönetimi için bir model tasarlanmıştır. Çalışma ile kriz yönetimini inceleyen araştırmaların kısıtlı olduğu görülmüştür.

Ok, 2015 yılında yapmış olduğu “*Kriz Yönetimi ve Afet Kaynaklı Krizlerin Yönetilme Sürecinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi AKOM (Afet Koordinasyon Merkezi) Örneği Analizi*” adlı çalışma ile AKOM üzerinden yola çıkarılan bir analiz yapılmıştır ve elde edilen AKOM faaliyetleri değerlendirilmiştir. Sonuç olarak AKOM örnek verileri ile yapılan planlamalar ele alınmış ve hiçbir engel olmadan krizin önüne geçilebildiği görülmüştür. Kötü hava şartlarına karşı alınan tedbirler ile de olası problemlerin engellenebileceği ortaya koyulmuştur.

Barutçu, 2015 yılında yapmış olduğu “*Afet Yönetiminde İtfaiyenin Rolü: Ankara İli Örneği*” adlı çalışmada Sivil Toplum Kuruluşlarından ve Ankara Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Teşkilatı’ndan edinilen istatistik veriler ile analizler gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, Ankara İtfaiye Teşkilatı verileri sonucunda yangınların her yıl daha fazla meydana geldiği görülmektedir. Mevcut itfaiye personeli ve araç sayılarının oluşan yangınlar için yeterli olmadığı görülmektedir. 2011 ve sonrasında fabrika ve iş yeri yangınlarında artış olduğu görülmektedir. Yangın ihbarlarının %4’ünün asılsız olduğu görülmektedir. 2014 yılı içerisinde 411 AFAD faaliyetinin 64’ünün arama kurtarma çalışması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2014 yılında Türk Kızılay’ının da 106 defa afetler için müdahale ettiği belirlenmiştir.

Büyükkaracığan, 2016 yılında yapmış olduğu “*Türkiye’ de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi*” adlı çalışmada, afet ve kriz yönetimi ile ilgili mevzuatlar incelenmiş, yerel yönetimler bakımından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda bir takım değerlendirmeler yapılmış ve kamu kuruluşlarının afet ve kriz yönetimine tavrı ortaya koyulmuştur.

Çalışır ve Akyol 2016 yılında yaptıkları “*AFAD’ın Kurumsal İtibarı Üzerine Bir Araştırma*” adlı araştırmalarında Afet ve Acil Durum Başkanlığı’nın müessesevi itibarını incelemişlerdir. Araştırma kapsamında, Giresun Üniversitesi’nde belirlenen fakülte öğrencileri örneklem olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda; ankete katılan öğrencilerin yüksek bir kesiminin bir afetle karşılaşmadığı belirlenmiştir. Öğrenciler kuruma saygı duyduklarını ifade etseler bile AFAD ile ilgili iyi düşüncelerinin olma olasılığının oldukça düşük olduğu görülmüştür. Öğrenciler AFAD’ın afet yönetimi konusunda iyi bir yönetimde bulunduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmanın ilk bulgusu, afet ve acil durumlarda etkin kriz yönetimi konusuna yönelik ulusal eksende yapılan ve bu araştırma kapsamında incelenen 23 çalışmanın 8’inin 2006-2010 yıllar arasında gerçekleştirilmiş olmasıdır. Bu bulgu, 21 afet ve acil durumlarda etkin kriz yönetimi konusuna yönelik çalışmaların son yıllarda fazla popüler olmadığını göstermektedir. Türkiye’de afet yönetimi geçmişi incelendiğinde yönetimlerin afetlere bakış açıları, afet yaşandıktan sonra etkilenen topluma,

gereksinimi olan acil ve insani yardımların ulaştırılması biçimindedir. Buna karşın afetten etkilenenlerden hangisine, ne ölçüde ve ne türde yardım yapılacağı, bunların hangi araçlarla nasıl uygulanacağı hakkında kanuni bir düzenleme ve kurumsal yapılanma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Ele alınan bu konu günümüz ve gelecek için önemli olduğundan daha çok öne çıkarılmalı ve çalışmalar bu alanda yoğunlaşmalıdır.

İyi bir kriz yönetimi planının detayları sektörler arasında farklılık gösterecektir ve her kurum-kuruluş için özelleştirilmelidir, ancak etkili bir planın birkaç temel unsuru bulunmaktadır. Bunlar;

Planlama Senaryoları: Beyin fırtınası, muhtemel kriz senaryoları, oluşabilecek her şeye hazırlanmamıza yardımcı olacaktır.

Esnek Müdahaleler: Kurumların karşılaştığı hemen her duruma göre uyarlanabilen bir dizi müdahalenin olması, bir kriz meydana geldiğinde hızlı ve uygun şekilde yanıt vermemize yardımcı olacaktır.

Uygulama Kılavuzları: Krize neden olan ana unsuru tam olarak araştırmamız gerekir. Kriz planının ne zaman ve nasıl uygulanması gerektiğini anlayıp, krize müdahale noktasına girme kararını kimin vereceğini tespit etmemiz gerek.

Kriz Müdahale Ekipleri ve Belirlenmiş Bir Emir Zinciri: Kriz durumunda her ekip üyesinin sorumlulukları açıkça belirtilmelidir. Kimin neyden sorumlu olacağına, kimlerin kamuoyunu aydınlatacağına ve mevcut duruma odaklanmak için normal çalışmalarından kimlerin zaman ayırabileceği konusunda mutabık kalınmalıdır.

Önceden Onaylanmış İletişim Stratejisi ve Mesajlaşma: Bu durum, sadece organizasyon içinde sözcü olarak hareket edecek ismi değil, aynı zamanda hangi iletişim kanallarının kullanılacağına ve hangi önemli mesajları iletmeleri gerektiğini de belirtmelidir.

Düzenli Tatbikat Çalışmaları: Bir plan ancak uygulanabilirse faydalı olur. Müdahale sürelerini ölçmek ve stratejinin etkili bir şekilde yürütülüp yürütülmeyeceğini değerlendirmek için planlı ve düzenli tatbikatlar yapılmalıdır.

Kriz Sonrası İnceleme: Ne kadar hazırlıklı olursak olalım, işler nadiren tamamen plana göre devam eder. Örgütsel liderlerin bir krizden sonra toplanmaları ve neyin iyi gittiğini, neyin iyileştirilmesi gerektiğini ayrıntılı bir şekilde analiz etmeleri

önemlidir. Tüm bulguları gözden geçirilmiş bir kriz yönetimi planına sahip olduğumuzdan emin olmalıyız.

Şu anda, kriz yönetimi alanında tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz de gelişmeye açık aşamadır. Özellikle AFAD Başkanlığı'nın uygulamaları sayesinde ülkemiz özellikle İnsani Yardım konusunda dünya standartlarının da ötesinde hızlı ve etkili adımlar atmaktadır. Böylesi adımlar, sistematik bir bakış açısı benimsemiş ve karmaşık krizlerin hem sıklığını hem de etkisini azaltmaya çalışan, tüm gücüyle çabalayan yöneticiler için pek çok örnek uygulamalar içermektedir.

Bu çalışmada, böyle bir sistematik bakış açısına sahip olmayı gerektirecek yöneticiler tarafından uygulanması gereken Afet, Acil Durum ve Kriz Yönetimi çabalarının bir listesi özetlenmeye çalışılmıştır. Bu liste, etkin kriz yönetimiyle ilgili olan tüm kesimlerin olası kriz yönetiminde karar vermelerinde yardımcı olabilir. Elbette bu listenin kesin, optimum veya ayrıntılı olduğunu iddia etmemekle birlikte, yöneticilerin veya acil durum yönetimiyle ilgili kesimlerin hiçbir zaman herhangi bir krizin yaşanmayacağına garantisini vermesini ve krizlerle yüzde yüz ve mükemmel bir şekilde başa çıkabilecekleri beyanatı vermeleri önerilememektedir.

- Kriz Yönetim Planının geliştirilmesi, yöneticilerin karşı karşıya kalabileceği olası açık, risk ve tehditlerin değerlendirilmesi ve kurumsal, bölgesel veya yerel düzeyde kriz hazırlığının değerlendirilmesi ile başlamalıdır.
- Mevcut kriz yönetimi planlarının çoğu yalnızca mevcut kriz anı ile ilgilenmeye odaklanırken, dikkatlerin öncelikle krizin ön planlama ve değerlendirme aşamalarına, dolayısıyla Risk Yönetimine yönlendirilmesi gerekmektedir.
- Örgütsel liderler ve Kriz Yönetiminden sorumlu yöneticiler sadece krizi ele alırken değil, aynı zamanda ön planlama ve değerlendirme de dahil olmak üzere risk yönetiminin tüm aşamalarında bulunmaları gerekir.
- Kriz Yönetimini doğru zamanda başlatmak önemlidir. Durumun daha da kötüye gitmesine engel olmak için Kriz Yönetimine erken başlamak ve her şeyin yerinde olmasını sağlamak her zaman daha iyidir. Bunu başarmak için, bir uyarı sisteminin uygulanması önemlidir.

- Can ve mal kayıplarını ve yaralanmaları azaltmak için ulusal bir stratejinin, uygulanabilir eylemler ve ulaşılabilir sonuçlar içeren geniş ve her yönüyle iyi tanımlanmış bir kapsamı olması gerekir.
- Ülkenin maliyetli felaketslere maruz kalmasını engellemek veya riskleri minimize etmek ve olası afetlere karşı daha iyi müdahale etmek adına toplumda farkındalık yaratan çok yönlü bir yaklaşım benimsenmelidir.
- İnsanları yaşamlarını sürdürdükleri bölgenin afet durumu dikkate alınarak ilgili kuruluşlar aracılığıyla belirli tatbikatlar yapılmalıdır.
- Kriz Yönetim Planının geliştirilmesi, yöneticilerin karşı karşıya kalabileceği olası açık, risk ve tehditlerin değerlendirilmesi ve kurumsal, bölgesel veya yerel düzeyde kriz hazırlığının değerlendirilmesi ile başlamalıdır.
- Mevcut kriz yönetimi planlarının çoğu yalnızca mevcut kriz anı ile ilgilenmeye odaklanırken, dikkatlerin öncelikle krizin ön planlama ve değerlendirme aşamalarına, dolayısıyla Risk Yönetimine yönlendirilmesi gerekmektedir.
- Örgütsel liderler ve Kriz Yönetiminden sorumlu yöneticiler sadece krizi ele alırken değil, aynı zamanda ön planlama ve değerlendirme de dahil olmak üzere risk yönetiminin tüm aşamalarında bulunmaları gerekir.
- Kriz Yönetimini doğru zamanda başlatmak önemlidir. Durumun daha da kötüye gitmesine engel olmak için Kriz Yönetimine erken başlamak ve her şeyin yerinde olmasını sağlamak her zaman daha iyidir. Bunu başarmak için, bir uyarı sisteminin uygulanması önemlidir.
- Can ve mal kayıplarını ve yaralanmaları azaltmak için ulusal bir stratejinin, uygulanabilir eylemler ve ulaşılabilir sonuçlar içeren geniş ve her yönüyle iyi tanımlanmış bir kapsamı olması gerekir.
- Ülkenin maliyetli felaketslere maruz kalmasını engellemek veya riskleri minimize etmek ve olası afetlere karşı daha iyi müdahale etmek adına toplumda farkındalık yaratan çok yönlü bir yaklaşım benimsenmelidir.
- İnsanları yaşamlarını sürdürdükleri bölgenin afet durumu dikkate alınarak ilgili kuruluşlar aracılığıyla belirli tatbikatlar yapılmalıdır.
- Toplumların muhtemel afetlerde can ve mal kayıplarını tümüyle engellemek ya da azaltmak, afet öncesi, afet esnası ve afet sonrası yapılması icap edenlere

karşı farkındalığa sahip olmak ile mümkün olabilir. Bu yüzden afet eğitimleri bireylere sunulmalı ve yaşamları boyunca afet bilinci kazanmalarına katkıda bulunulmalıdır.

- Toplumun afetlere karşı daha bilinçli olabilmesi adına, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri işbirliği içinde faaliyetlerini arttırabilirler.
- İleride meydana gelebilecek afetler sonrasında, acil olarak yaşamın normal dönmesi ve afetlere karşı daha etkin müdahalelerde bulunulması için, belirlenmiş olan afet toplanma bölgelerinin önemi ve konumu ile ilgili topluma AFAD ve ilgili sivil toplum kuruluşları tarafından gerekli bilgilendirmeler yapılmalıdır.
- AFAD tarafından sağlanan eğitimlere katılımlar arttırılmalıdır.
- Afetlere yönelik çevrenin ve aile bireylerinin bilinç düzeyleri ne kadar fazla olursa hedeflenen afet bilinçliliği de o kadar fazla olmaktadır. Bu yüzden tüm topluma gerekli eğitimler verilmelidir.
- Afetlere dair olası kriz durumlarında tatbikatlar yapılarak, kriz yönetim örgütlerince rapor edilmelidir.
- Meydana gelen afetler üzerinden belirli bir zaman sonra alınan tedbirleri, yapılan hazırlık ve planları belirlemek amacıyla çalışmalar yapılmalıdır.
- Afetten önce, afet anı ve afet sonrası yapılacak çalışmalara ilişkin kamu yararı ve ülke çıkarı gözetilen milli bir deprem politikası belirlenmeli, bu kapsamda ulusal afet stratejisi ve Türkiye afet planları genişletilmelidir.
- Afet algısı çerçevesince planlama, araştırma, deney, zarar azaltma, hazırlıklı olmaya, acil müdahale ve iyileştirmeye dair tekniklerin kamu düzeyinde genişletilmesi gerekir.
- Afetlerden doğacak zararlar için ölüm ve mal kayıplarının en aza indirilmesinin en güzel yollarından biri mühendis, mimar ve şehir planlamacılarının işbirliği ile depreme dayanıklı yerleşim bölgeleri ve binalar inşa etmeleridir.
- Doğal olayların ve bazı endüstri tesislerindeki hataların afetlere dönüşmesine karşı hazırlıklı olabilmek, olası tehlikeleri öngörebilmek ve bunlara karşı can güvenliğini sağlayacak tedbirleri almak birincil görev olarak kabul edilmelidir.

- Bireylerin yaşam yerlerinin güvenli olabilmesi ve afet zararlarının en aza indirilmesi amacıyla engelleyici önlemler alınmalıdır. Yalnızca afet sonrasında sınırlı değil, afet öncesi önlemleri de planlayan bir sistem oluşturulmalıdır.
- Afetlere karşı toplumsal önlemler çerçevesinde katılımıcılığı temel alan örgütlenmelere yönelim sağlanmalıdır.
- Kriz yönetimlerine verilen önemin artırılması ve kriz yönetiminin tüm örgütlerde benimsenmesi sağlanmalıdır.
- Kurumların kriz esnasındaki belirsizlik ve panikle verebilecekleri yanlış hükümlerin önüne geçmek, muhtemel krizler için doğru biçimde faaliyete geçmek üzere kriz olasılıklarına dair faaliyetleri krizlerle karşı karşıya kalmadan yapmaya başlamalıdır.
- Kurum ve kuruluşların kriz yönetimi planı yapma gereklilikleri anlaşılmalı ve bu plan kendi alanlarında profesyonel bireylerin oluşturduğu ekipler tarafından yapılmalıdır.
- Kriz iletişim planının önemi anlaşılmalı ve dikkat edilmelidir.
- Krizlere yönelik erken uyarı yöntemleri oluşturulmalı, uyarı sinyallerinin sistematik olarak takibine olanak tanınmalıdır.
- Kriz zamanları kilit etmenlerinden olan paydaşlarla münasebete ve kendileriyle kurum arasında kurulacak iletişime gereken önem sağlanmalıdır.
- Krizlerin kurumlarda oluşturduğu negatif etkilere dikkat edilmeli ve krizden etkilenme seviyesine dikkat edilerek gerekli tedbirler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, B. (2009). “Kriz Yönetimi ve Yapbozun Kayıp Parçası: Kriz Öncesinde Sırasında ve Sonrasında İletişim”. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 10(3), 241-263.
- AFAD (2013). *Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)*. Ankara: AFAD Yayınları.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. (2009), 17 Haziran. Resmi Gazete (Sayı 27261). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090617-1.htm>, Son Erişim Tarihi: 10.11.2019.
- Akdağ, M. (2005). “Halkla İlişkiler ve Kriz Yönetimi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(14), 1-20.
- Akdağ, S. E. (2002). *Mali Yapı ve Denetim Boyutlarıyla Afet Yönetimi*. Ankara: Sayıştay Araştırma-İnceleme Dizisi.
- Akdağ M. ve Arklan Ü. (2013). “Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi”. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science – JASSS-*, Volume 6 Issue 4, p. 33-55, April 2013, Fransa.
- Akdur, R. (2001). *Afetlere Hazırlık ve Afet Yönetimi, Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi*. Ankara: Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı. 1: 39.
- Akım F. (2005). *Liderin/Yöneticinin Kriz İletişimindeki Rolü ve Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aksu, M. (2008). *Krizleri Fırsata Çevirmenin Yolları Kriz Yönetimi*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Aktel, M. (2015). “5902 Sayılı Yasa İle Türkiye’de Afet Yönetiminde Oluşan Değişim”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (27). Kütahya.
- Aktel, M. ve Çağlar, N. (2007). Isparta İli Afet (Kriz) Yönetim Yapılanması Üzerine Bir Çalışma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12, 147-162.

- Akyel, R. (2007). *Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Akyel, R. (2000). *Gölkaya' da Deprem*. İstanbul: Gren Ajans.
- Arrington C.B. Sawaya R.N (1984). "Managing Public Affairs: Issue Management in An Uncertain Environment". *California Management Review*, 149, 148-160.
- Arseven, D. A. (2001). *Alan Araştırma Yöntemi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Ataman, G. (2002). *İşletme Yönetimi Temel Kavramlar ve Yeni Yaklaşımlar*. (2. Baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Atlı A. (2006). *Afet Yönetimi Kapsamında Deprem Açısından Japonya ve Türkiye Örneklerinde Kurumsal Yapılanma*. (1. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Augustine, N. R. (2000). *Önlemeye Çalıştığımız Krizi Yönetmek, Kriz Yönetimi*. (Çeviren: Salim Ay). Harvard Business Review. MESS Yayını.
- Aykaç, B. (2001). "Kamu Yönetiminde Kriz ve Kriz yönetimi". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 123-132.
- Balamir, M. (2007). *Afet Planlaması, Risk ve Planlama*. TMMOB AFET Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Ankara: Mattek Matbaacılık Basın Yayın Tanıtım.
- Baltaş, Z. (2004). *Krizde Fırsatları Görmek, Yöneticiler İçin Krizde Yönetim El Kitabı*. (2. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Baran, H. (2004). *İşletmelerde Kriz Yönetimi*. İzmir Ticaret Odası. AR-GE Bülten. http://izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/5702_1568383823.pdf.
- Barutçu, S. (2015). *Afet Yönetiminde İtfaiyenin Rolü: Ankara İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yayını. (2000). *17 Ağustos ve 12 Kasım Depremlerinden Sonra Bakanlıklar ve Kamu Kuruluşlarınca Yapılan Çalışmalar*. Ankara: Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yayını.
- Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği. (09.01.1997). *Başbakanlık Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği*. Resmi Gazete Sayı: 22872.
- Başbakanlık Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü. (2002). *Uluslararası Acil Durum Sempozyumu*, Ankara.
- Başbuğ, B. B. (2007). *Türkiye’de Doğal Afet Risk Yönetimi Eğitimi*. TMMOB AFET Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Ankara: Mattek Matbaacılık Basın Yayın Tanıtım.
- Başbuğ E., Berna B., Özmen, B. ve Güler, H. (2011). “Türkiye’de Afet Zarar Azaltımını Sürdürülebilir Eğitimle Sağlamak”, 1. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı 11-14. ODTÜ, Ankara.
- Benson, C. (1997). *The Economic Impact of Natural Disasters in Vietnam*. Overseas Development Institute. Working Paper.
- Bozgeyik, A. (2008). *Krizlerden Yükselerek Çıkın*. İstanbul: Basım Yayınevi.
- Büyükkaracığan, N. (2016). “Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Kriz ve Afet Yönetim Çalışmalarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 12, 195-219.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Atıf İndeksi. 1-360.
- Cabinet Office (2015). *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review*, London, UK.
- Can, E. (2005). “Entegre Afet Yönetim Sistemi ve İlkeleri”. İçinde **Afet Yönetiminin Temel İlkeleri** (Editör: Mithat Kadioğlu, Emin Özdamar). Ankara: JICA Türkiye Ofisi. 1-6.

- Carmichael, R. S. and Bradford, M. (2007). *Notable Natural Disasters*. Pasadena. Calif: Salem Press.
- Camuz, D. (2009). *Kriz Yönetimi Araştırması: Antakya Ulaştırma Sektörü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Çalışır, G. ve Akyol, H . (2016). “AFAD’ın Kurumsal İtibarı Üzerine Bir Araştırma”. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(2), 478-504.
- Çeber, K. (2005). *Mali Yönüyle Afet Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Çeber, K. ve Dulupçu, M. A.. (2008). “Afet Yönetiminde Türkiye’nin Mali Yapısı”. *Türk İdare Dergisi*, 459, 65-81.
- Çepni, S. (2007). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Demir, N. (2011). *Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi*. Kaymakamlık Tezi. İçişleri Bakanlığı PGM. Ankara.
- Demirci, A. ve Karakuyu, M, (2004). “Afet Yönetiminde Coğrafi Bilgi Teknolojilerinin Rolü”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 67-101.
- Dinçer, Ö. (2004). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- DPT. (1999). *Deprem’in Ekonomik ve Sosyal Etkileri, Muhtemel Finansman İhtiyacı*. Kısa-Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler Raporu. Ankara: DPT Yayınları.
- Drabek, T. E. (1996). *The Social Dimensions of Disaster*. Colorado: FEMA.
- Duff, D. (2007). *Evaluation of Crisis Management and the Implementation of Employee Training for Emergency Preparedness in a Private College*. ProQuest Information and Learning Company, Dissertation.

Dünya Gazetesi, Türkiye. URL: <https://www.dunya.com/>, Son Erişim Tarihi: 10.11.2019.

Erençin A. ve Çakır B. (2008). “Türkiye’de Belediyelerde Afet ve Acil Durum Yönetimi”. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 17(4), 23-43.

Ergün, M. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nitel Araştırma. <http://www.egitim.aku.edu.tr/nitelarastirma.ppt#256,1>, Son Erişim Tarihi: 10.11.2019.

Ergünay, O. (1998). *Afet Yönetimi Emergency Türkiye 93 First International Disaster Relief and Prevetion*. Civil Defence. Public Security and First Aid Exhibition. Ankara.

Ergünay, O. (2002) *Afete Hazırlık ve Afet Yönetimi Raporu*. Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü Afet Operasyon Merkezi (AFOM). Ankara (Yayımlanmamıştır).

Ergünay, Oktay. (2008). *Afet Yönetiminde Kurumsal Yapılanma ve Mevzuat Nedir? Nasıl Olmalıdır?*. İstanbul Depremine Beklerken Sorunlar ve Çözümler Bildiriler Kitabı, İstanbul: 20 Eylül 2008 CHP İstanbul Deprem Sempozyumu.

Ergünay O. (2009). *Afet Yönetimi: Genel İlkeler, Tanımlar, Kavramlar*. Ankara: DSİ.

Ergünay, O. (2011). *7269 sayılı Yasa Açısından Afet Bölgesi Nedir?* <https://ahsenokyar.com/?p=14880>.

Erkal T. ve Değerliyurt M. (2009). “Türkiye’de Afet Yönetimi”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22).

Erkan, N. E., Güner A. ve Demeter K. (2007). *Afet Risk Yönetimi: Risk Azaltma ve Yerel Yönetimler*. Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi. Beta Basım Yayın Dağıtım. İstanbul.

Erkan, A. (2010). *Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye’de Yaşanan Sorunlar*. Uzmanlık Tezi. Devlet Planlama Teşkilatı. Ankara.

- Ersöz, Faysal (2013). *Doğal Afetler ve Sağlık Kurumlarının Kriz Yönetimi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Erten, Ş. (2011). *Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi Anlayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- FEMA (2001). E362. *The Multihazard Safety Program for Schools Course Notes*.
- Filiz, E.(2007). *Türk Kamu Yönetiminde Kriz Yönetimi*. İstanbul: Alfa Aktüel Yayınları.
- Genç, N. (2007). “Türkiye’de Doğal Afetler ve Doğal Afetlerde Risk Yönetimi”. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 201–226.
- Gençoğlu, S. (1996). *Türkiye'nin Afet Sorunu*. Jeofizik Bülteni. <http://sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der44-45m3.pdf> (03.09.2007).
- Geray, C. (1977). “Türkiye’de Yıkım (Afet) Olayları Karşısında Önlemler ve Örgütlenmeler”. *Amme İdaresi Dergisi*. 10(3), 91-114.
- Güler, H. H. (2005). *Afetlere Hazırlıklı Olma*. (Editörler: Kadioğlu M. ve Özdamar, E.). *Genel Afet Yönetimi Temel İlkeleri*. JICA Yayınları No: 1. Ankara.
- Gülnerman, A. G. (2014). *Afet Kriz Yönetimine Coğrafi Bilgi Teknolojilerinin Katkısı ve Hayat Kurtaran Büfe Önerisi*. Geomatik Mühendisliği Programı. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Güvel, E. A. (2008). *Deprem’in Türkiye Ekonomisine Etkileri Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama*. 2. Ulusal İktisat Kongresi. İzmir. 2 -17.
- Haşit, G. (2000). *İşletmelerde Kriz Yönetimi ve Türkiye'nin Büyük Sanayi İşletmeleri Üzerinde Yapılan Araştırma Çalışması*. (1. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Heath, L. R. ve Cousino K. .R. (1990). “Issue Management: End of First Decade Progress Re-port”. *Public Relations Review*. 16, 6-19.

- JICA (2004). *Türkiye’de Doğal Afetler Konulu Ülke Strateji Raporu*. Ankara.
<https://depem.afad.gov.tr/>.
- Kadıbeşegil, S. (2002). *Kriz Geliyorum Der*. İstanbul: Media Cat.
- Kadıoğlu, M. ve Özdamar, E. (2008). **Modern Bütünleşik Afet Yönetiminin Temel İlkeleri**. Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları.
- Kadıoğlu, M., (2011). *Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*. İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Araştırma ve Uygulama Merkezi. T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yayını: 2011. Yayın No: 65. İstanbul.
- Kadıoğlu, M. ve Emin, Ö. (2005). *Afet Yönetiminin Temel İlkeleri*, Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayını.
- Karaköse, T. (2007). “Örgütler ve Kriz Yönetimi”. *Akademik Bakış Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 13, 1-15.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kash, J. T. and J. R. Darling (1998). “Crisis Management: Prevention, Diagnosis and Intervention”. *Leadership & Organisation Development Journal*, MCB Universty Press, (19)4: 179-186.
- Kaya M. (2013). *Türk Kamu Yönetiminde Gönüllülük ve Afet Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Keerthiratne vd. (2018). “Impact Of Natural Disasters On Income Inequality In Sri Lanka”. *World Development*. 105, 217- 230.
- Keleş, R. (2007). “Afet Yönetimi Açısından Türkiye’de Merkezi ve Yerel Yönetim”. İçinde *Afet Risk Yönetimi*, Der. (N.Ekin, A.Güner, K.Demeter). İstanbul: Beta Basım. 15–25.
- Kemaloğlu, M. (2015). “Türkiye’de Afet Yönetiminin Tarihi ve Yasal Gelişimi”. *Akademik Bakış Dergisi*, 52, 142-143.

- Kepekçi, D. (2007). “Bütünleşik Afet Yönetim Sisteminde Kriz Yönetimi Kapsamı İçinde İstanbul İçin Yapılan Afet Acil Yardım Planı Bilgilendirmesi ve Değerlendirmesi”. 6. Ulusal Deprem Mühendisliği Konferansı’nda Sunulan Bildiri. İstanbul.
- Kırdar, Y. ve Otay Demir, F. (2007). “Kriz İletişimi Aracı Olarak İnternet: Kuş Gribi Krizi Örneği”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 29, 93-106.
- Kızılova, Ö. (2014). *AFAD odaklı kriz yönetimi: AFAD örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Koçel, T. (1993). *İşletmelerde Kriz Durumlarında Yönetim Uygulamaları*. Zaman Yönetimi ve Kriz Yönetimi Semineri. TÜSSİDE. Gebze.
- Meydan, M. (2005). *Kriz Yönetimi ve Muhtemel Bir Krize Karşı İşletmelerin Hazırlıklarına Yönelik Alan Araştırması (Denizli Tekstil İşletmeleri Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Mitroff, I. (1994). “Crisis Management and Environmentalism: A Natural Fit”. *California Management Review*, 102-113.
- Mitroff, I. ve Anagnos G. (2001). *Managing Crises Before They Happen-What Every Executive and Manager Needs to Know About Crisis Management*. New York: Amacom Books.
- Mitroff, I., Pearson, C. and Harrington, K. (1996). *The Essential Guide to Managing Corporate Crises*. New York: Oxford University Press.
- Noy, I. and Nualsri, A. (2008). *Fiscal Storms: Public Spending and Revenues in The Aftermath of Natural Disasters*. Environment and Development Economics, Cambridge University Press. 16(1), 2-23.
- Olgun, H. (2006). *Afet Kaynaklı Krizlerin Yönetimi: 1999 Sonrası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

- Öner, Z. S. (2010). *Türkiye’de Afet Yönetimi ve Niğde Örneği*. Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde.
- Özer, M. A. (2008). *21. Yüzyılda Yönetim ve Yöneticiler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özmaya, S. (2010). *Kamu Güvenliği Alanında Kriz Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Öztürk, Aziz (2003). *Kriz Yönetimi ve Tekstil Sektörüne Etkileri ile İlgili Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Öztürk, B. (2010). *Kriz Yönetimi ve Örnek Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, N. (2003). “Türkiye’de Afet Yönetimi: Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*. 12, 42-64.
- Patan, G. N. (2009). *İşletmelerde Kriz Yönetimi ve Stratejisinin Önemi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Patil, A. (2012). *Translational Infidelity-Induced Protein Stress Results From A Deficiency In Trm9-Catalyzed Trna Modifications*. RNA Biol, 9(7): 990-1001.
- Paton, Douglas, D. ve Johnston (2001). *Disasters And Communities: Vulnerability, Resilience And Preparedness*. Disaster Prevention And Management.
- Pearson, C. ve Mitroff, I. (1993). “From Crisis Prone To Crisis Prepared: A Framework For Crisis Management”. *Academy of Management Executive*, 7, 48-59.
- Peltekoğlu, F. B. (1993). *Kriz Yönetiminde Halkla İlişkilerin İşlevi*. Verimlilik Dergisi. Milli Prodüktivite Merkezi Yayını. Sayı: 2. 204-208.

- Peltekoğlu, F. B. (2014). *Halkla İlişkiler Nedir?*. (8. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Pira, A. ve Ç. Sohodol. (2004). *Kriz Yönetimi Halkla İlişkiler Açısından Bir Değerlendirme*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Polat G. (2003). *Türkiye'nin Afet Yönetimi Sisteminin Kritik Bir Değerlendirmesi*. Deprem Şurası Paneli. Ankara.
- Restore Your Economy**, Managed by IEDC. URL: <https://restoreyoureconomy.org/index.php>, Son Erişim Tarihi: 16.11.2019.
- Selçuk, F. ve Yeldan, E. (2001). *On The Macroeconomic Impact of the August, 1999 Earthquake in Turkey: A First Assessment*. Economic Research Forum (ERF). Working Paper.
- Sezgin, F. (2003). "Kriz Yönetimi". *Kırgızistan-Türkiye: Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 181-195.
- Spillan, J. E. (2003). "An Exploratory Model for Evaluating Crisis Events and Managers' Concerns in Non-profit Organizations". *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 11(4), Pennsylvania: Pennsylvania State University.
- Sözbilir, F., (2010). *Kriz Dönemlerinde İnsan Kaynakları Yönetimi Bir Alan Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Şahin, C. (2003). *Türkiye'de Coğrafya Öğretimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. (İkinci Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayınları.
- Şahin, Y. (2003). *Kriz Yönetimi, Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar (1.Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Şahin, C. ve Sipahioğlu, Ş. (2003). *Doğal Afetler ve Türkiye*. Ankara: Gündüz Yayınevi.
- Şener, M, ve Şener, A. (2002). *Ulusal Acil Durum Yönetimi Modeli Geliştirme Projesi*. İstanbul: İTÜ Press.

- Şengün, H. (2007). *Afet Yönetimi Sistemi ve Marmara Depremin Sonrasında Yaşanan Sorunlar*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek Narbay, M. (2006). *Kriz İletişimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Temiz, S., (1998). “Afet-Afet Türleri ve Afette Karşılaşılan Sorunlar”. *Sivil Savunma Dergisi*. 40(151), 15-24.
- Titiz, İ. (2003). “Kriz Dönemi Yönetimsel Kararların Kriz Sonrası İşletme Stratejileri Üzerine Etkileri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 111-123.
- Tiryakioğlu, M. (2016). *Afetler Kalkınma, Tecrübeler, Politikalar ve Beklentiler* (I. Baskı). Ankara: Efil Yayınevi.
- Tosun, E. (2002). *Kriz Durumunda İnsan Kaynakları Yönetimine İlişkin Stratejiler ve Bir Uygulama*. İşletme Anabilim Dalı. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Muğla.
- Törenci, H. E. (2015). *Afet Yönetimi ve Bursa’da Sağlık Sektöründe Afet Yönetimi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Tutar, H. (2011). *Kriz ve Stres Yönetimi* (3.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TÜZ, M. (2008). *Kriz Yönetimi Uygulamalar İçin Temel Adımlar*. Alfa Yayınları. Bursa.
- UK Cabinet Office (2015). *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review*. London. UK.
- Uslanmaz, A. (2004). *Kriz Yönetimi ve Doğal Afetlere Hazırlık: Düzce Örneği ve Yeni Bir Model Önerisi*. Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Bilimi Programı. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.
- Uzunçubuk, L. (2005). *Yerleşim Yerlerinde Afet Ve Risk Yönetimi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Walsh, D. S. (2009). *Interventions To Reduce Psychosocial Disturbance Following Humanitarian Relief Efforts Involving Natural Disasters: An Integrative Review*. *International Journal of Nursing Practice*, 15(4), 231-240.
- Yahşi, A. S. (2007). *Afet Yönetimi Ve Bandırma Örneği*. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yavaş, H. (2001). “Doğal Afet Yönetimi ve Yerel Gündem 21 Çalışmaları Kapsamında İzmir’de Deprem Riski”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 118-138.
- Yavaş, H., (2005). “Türkiye’de Doğal Afetlerin Merkez-Yerel İlişkiler Açısından Yönetim Sorunları”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 280-300.
- Yavaşoğlu, F. (2015). *Afet Yönetiminde Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri*. 3. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı. DEÜ. İzmir.
- Yılmaz, A. (2003). *Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi* (1.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2004). “Afet Yönetimi”. *Sivil Savunma Dergisi*, 46, s. 177.
- Yılmaz, A. (2005). *Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yılmaz, E. Ö. (2010). *İşletmelerde Kriz ve Kriz Yönetimi*. Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Yılmaz, L. (2008). “Türk Siyasal Kültürünün Kriz Alanları İçin Bir Model”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 23(2), 193-212.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : AKIN Mehmet
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri : 07.04.1986 Özalp
E-mail : mehmet.akin@afad.gov.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Anadolu Üniversitesi - Kamu Yönetimi	2014

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2019	: AFAD-Dış İlişk. ve Uslrls İnsani Yrd. D Bşk	İnsani Yard Koord - Şef
2012	: Van İl Afet Acil Durum Müdürlüğü	Şef
2011	: YYÜ, Ferit Melen Havaalanı (Van Depremleri)	Koordinatör
2011	: Van İl Afet Acil Durum Müdürlüğü	VHKİ
2005	: Yozgat, Balıkesir	Müezzin Kayyım

Yabancı Dil

İngilizce : YDS - 86,25

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tez Başlığı / Konusu:

19/12/2019

Afet ve Acil Durumlarda Etkin Kriz Yönetimi

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 113 sayfalık kısmına ilişkin, 19/12/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 18 (Yüzde On Sekiz)'dur.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

19/12/2019

Mehmet AKIN

Adı Soyadı : Mehmet AKIN

Öğrenci No : 169210092

Anabilim Dalı : Kamu Yönetimi

Programı : Yönetim Bilimleri

Statüsü : Y. Lisans X Doktora

DANIŞMAN
Prof.Dr. Ferit İZCİ

19/12/2019

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

19/12/2019
Doç. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü

